

Eemeli Mässeli

**VENÄJÄN INFORMAATIOPSYKOLOGINEN SODAN-
KÄYNTI - SUOMEN TORJUNTA- JA VARAUTUMIS-
TOIMENPITEIDEN MÄÄRITTELY**



JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA
2022

TIIVISTELMÄ

Mässeli, Eemeli

Venäjän informaatiopsykologinen sodankäynti - Suomen torjunta- ja varautumistoimenpiteiden määrittely

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2022, 86 s.

Turvallisuus ja strateginen analyysi. Pro Gradu-tutkielma

Ohjaaja: Kari, Martti J.

Suomen informaatiopsykologisen puolustuksen järjestämisestä on olemassa vähän tutkimustietoa. Pro gradun tarkoitus oli muodostaa käsitys Suomen kansallisesta varautumisesta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin, sen toimijoista, vastuista ja toimintaperiaatteista. Tarkastelin informaatiotosodankäyntiä sekä hyökkäyksellisenä, vaikuttamiseen pyrkivänä että puolustuksellisenä, siltä suojautuvana toimintana. Teoreettinen viitekehys muodostui aiemmasta tutkimuksesta Neuvostoliiton ja Venäjän informaatiotosodankäynnistä, aiheen suomalaisesta näkökulmasta sekä informaatiovaikuttamiselta suojautumisesta. Informaatiotosodankäynti ymmärretään Suomessa ja Venäjällä eri tavalla. Venäjällä on sille pitkä historia ja se yhdistää informaatioteknisen ja -psykologisen vaikuttamisen, kun taas Suomessa ne ovat käsitteellisesti ja hallinnollisesti eri asioita. Tutkimusmenetelmänä käytin grounded theorya, joka soveltuu tutkimuskohteisiin, joista ei ole riittävästi aiempaa tutkimusta. Tutkimusaineisto koostui valtionhallinnon julkisista strategioista, selonteoista ja ohjeista vuosilta 2016–2021, jotka käsittelevät informaatiovaikuttamista, sen muodostamia uhkia ja siihen varautumista. Aineistoa täydensi yhdeksän informaatiovaikuttamisen asiantuntijoiden tai virkamiesten haastattelua. Tutkimustuloksena syntyi grounded theoryn avulla ydinkategorian ympärille rakentuva teoria, joka perustuu aineistosta löydettyjen käsitteiden luokitteluun. Suomen varautumisen keskeiseksi selittäväksi tekijäksi eli ydinkategoriaksi nousi informaatiopsykologisen sodankäynnin uhan kohde, joka jakautui kolmeen kategoriaan: 1) poliittiseen päätöksentekoon, 2) viranomaistoimintaan ja luottamusyhteiskuntaan sekä 3) demokratiaan ja länsimaisiin arvoihin. Varautumistoimijat ja toimenpiteet on tuloksissa eritelty sen ympärille ja jäsennetty taulukkoon kategorioittain teorian tueksi. Johtopäätöksissä todetaan, että Suomessa ei ole vastuuviranomaista, joka torjuisi informaatiopsykologista vaikuttamista tai yhdistäisi teknisen ja kognitiivisen varautumisen. Jokaisen viranomaisen varautumisvelvollisuutta tuetaan ja koordinoidaan Valtioneuvoston kanslian toimesta sekä erilaisin verkostoin ja yhteistyöfoorumein. Informaatiopsykologista vaikuttamista ei voida estää, mutta sitä voidaan sietää. Siihen vastataan faktoja korostavalla, arvopohjaisella ja luottamusta vahvistavalla viestinnällä, joka punnitsee harkitusti hyödyt ja haitat. Yhteiskunnan tasolla vahvistamalla viranomaisluottamusta ja ehkäisemällä polarisaatiota vähennetään vihamielisen toimijan hyökkäystilaa ja epäluottamuksen kylvämistä.

Asiasanat: informaatiotosodankäynti, informaatiovaikuttaminen, informaatiopsykologinen vaikuttaminen, Venäjä

ABSTRACT

Mässeli, Eemeli

Russia's information psychological warfare – defining Finland's preparedness and countermeasures

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2022, 86 pp.

Security and Strategic Analysis. Master's Thesis

Supervisor: Kari, Martti J.

Research about Finland's information psychological defense has not been published. Purpose of this thesis is to create a picture of Finland's national preparedness on information psychological warfare, actors, responsibilities, and procedures. In this Master's thesis I observed information warfare from aggressors' perspective as influencing activity as well as from defenders' view, how to prepare on it. Theoretical framework consists of earlier research on Soviet and Russian information warfare, Finland's point of view on topic and literature about protecting on information influence. There is different understanding on information warfare between Finland and Russia. Russia has competence and history on it as it connects information technological and psychological influence whereas in Finland these are different topics both in conceptual and organizational level. Research method was grounded theory which as a qualitative method is suitable for research topics where only limited amount of research has been published. Research material consists of Governments and departments official strategies, reports, threat evaluations and instructions in 2016-2021 on information influence, information threats and preparing for them. In addition, material includes nine interviews with officials and national experts of information warfare. As a result of grounded theory emerged a theory which was based around core category found from the research material. Core variable of Finland's preparedness was target of information psychological warfare which consisted of three subcategories: 1) political decision making, 2) authorities and trust society and 3) democracy and western values. Actors and procedures of Finland's preparedness were itemized around core variable and formed in table to support the theory. In conclusions I noted that one specific authority which responses to or combines technological and cognitive preparedness in information psychological warfare in Finland doesn't exist. Responsibility of every authority to be prepared is supported and coordinated by Prime Minister's office in addition to various networks and joint platforms. Information psychological warfare cannot be prevented but it needs to be tolerated. Finland responses to it with values based and trust bolstering public communication deliberately considering pros and cons. In societal level, by strengthening trust to authorities and preventing deepening polarization Finland narrows room for hostile actors to seed mistrust to society.

Keywords: information influence, information psychological warfare, information operations, Russia

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	KESKEISET KÄSITTEET	11
2.1	Informaatiosodankäynti – suomalainen näkökulma	12
2.2	Informaatiosodankäynti – venäläinen näkökulma	13
3	AIEMPI TUTKIMUS	16
3.1	Informaatiosodankäynti Neuvostoliitossa	16
3.2	Informaatiosodankäynti 2000-luvun Venäjällä	20
3.2.1	Toimijat ja tavoitteet	20
3.2.2	Keinot ja taktiikat	23
3.3	Informaatiosodankäynti Suomessa	29
3.4	Informaatiopsykologiselta sodankäynniltä suojautuminen ja vastaaminen	33
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	38
4.1	Tutkimusongelma	38
4.2	Tutkimuskysymys	40
4.3	Tutkimusmenetelmä	40
4.4	Tutkimusaineisto	46
4.5	Tutkimuksen laadun ja tulosten arviointi	47
5	TULOKSET	49
5.1	Poliittinen päätöksenteko	50
5.1.1	Päätöksenteko ja päätöksentekijät	50
5.1.2	Kansallinen turvallisuus	52
5.1.3	Kansainvälinen yhteistyö	53
5.2	Viranomaistoiminta ja luottamusyhteiskunta	55
5.2.1	Kansallinen narratiivi	55
5.2.2	Viranomaistoiminta ja -luottamus	56
5.2.3	Polarisaatio ja yhteiskunnan kipupisteet	57
5.3	Demokratia ja länsimaiset arvot	58
5.3.1	Vaalit ja demokraattiset prosessit	59
5.3.2	Demokraattinen mielipiteenmuodostus	60
5.3.3	Vapaa ja luotettava media	61
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
	LÄHTEET	68

LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYSTEN RUNKO	78
LIITE 2 TUTKIMUSAINEISTO.....	79
LIITE 3 YDINKATEGORIA - INFORMAATIOUHKAN KOHDE.....	80

1 JOHDANTO

Informaatiosodankäynnille on lukuisia lähtökohtia ja määrittelyjä. Informaatio voi olla sekä kohde, johon vaikutetaan tai väline, jonka avulla vaikutetaan. Venäjän kontekstissa se on molempia (Pynnöniemi, 2019, 223). Toisaalta sitä voi tarkastella eri toimijoiden näkökulmista, vaikuttajan tai vaikutettavan silmin. Tarkastelen informaatiiosodankäyntiä sekä hyökkäyksellisenä, vaikuttamiseen pyrkivänä että puolustuksellisenä, siltä suojautuvana toimintana. Pro gradu -tutkielman tavoitteena on muodostaa käsitys Suomen kansallisesta varautumisesta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin, sen toimijoista ja niiden välisistä suhteista, vastuista ja toimintaperiaatteista. Tässä tutkimuksessa informaatiiosodankäynti ymmärretään venäläisen informaatioturvallisuuskokteiliin (2016) mukaisesti informaatioteknisenä ja informaatiopsykologisena vaikuttamisena. Puolustuksellinen näkökulma käy ilmi tutkimuskysymyksessä: *Miten Suomi on varautunut informaatiopsykologiseen sodankäyntiin? Sitä täsmentävät apukysymykset: Mitkä toimijat siitä ovat vastuussa? Millä keinoilla informaatiopsykologista puolustusta toteutetaan ja minkälaiset periaatteet sitä ohjaavat?*

Keskityn tässä tutkielmassa venäläisen informaatioturvallisuuskokteiliin informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen. Aiheen rajaus on tarpeen paitsi tutkielman laajuuden vuoksi, mutta myös siksi, että informaatioteknistä näkökulmaa tutkitaan Suomessa kyberturvallisuuden alalla. Tutkimustietoa informaatiotekniseen vaikuttamiseen varautumisesta on julkaistu enemmän kuin informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisesta. Venäjän informaatiopsykologisesta sodankäynnistä, etenkin siihen vastaamisesta, sen sijaan ei vaikuta olevan julkaistu merkittävässä määrin suomalaista tutkimusta.

Informaatiota ja psykologiaa on käytetty ihmisiin vaikuttamiseksi vuosikansien ajan ja sodankäynnissä yhtä kauan kuin sotia on käyty. Sun Tzun ajatukset informaation merkityksestä sodankäynnille pätevät yhä, mutta informaation ja sen levityskanavien määrä on moninkertaistunut (Rantapelkonen ym., 2018, 187). Käsitteet ja keinot ovat ajan saatossa muuttuneet: värikkäiden tai vastustajan asepujien käyttö, sotamaalaukset, sähköiden kaappaaminen ja manipulointi, informaatiolla ja joukkojen ryhmittämisellä harhauttaminen,

lentolehtisten levittäminen tai vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen kyberulottuvuuden keinoja käyttäen ovat kaikki oman aikansa esimerkkejä informaation ja psykologian yhdistämisestä päämäärän saavuttamiseksi.

Ihmisiin vaikutetaan informaatiolla koko ajan. Informaatiopsykologisen vaikuttamisen torjunnan haaste onkin tunnistaa, mikä on haitallista vaikuttamista ja mikä tavanomaista yhteiskunnan toimintaa, kuten markkinointia tai poliittista vaikuttamista. Informaatiiosodankäynnissä on kyse kamppailusta asenteista, arvoista, mielikuvista ja yhteiskunnallisesta ilmapiiristä (Rantapelkonen, 2008, 63). Taustalla on usein tarina, johon vaikuttaminen kiedotaan. Informaatiiosodankäynti ei toteudu eristettynä omassa ulottuvuudessaan, vaan sen vaikutukset sekä prosessoituvat että edelleen pyrkivät muokkaamaan uudelleen ihmisten käsityksiä reaali maailmasta. Informaatioympäristön muutos on mahdollistanut keinovalikoiman kasvamisen sekä tehnyt vaikuttamisesta helpompaa ja nopeampaa. Venäjä on osoittanut kykenevänsä hyödyntämään tämän yhdistämällä informaatioteknisen ja psykologisen vaikuttamisen esimerkiksi Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaaleissa tai Ison-Britannian Brexit-äänestyksessä.

Venäjällä on informaatiiosodankäynnistä pitkä ja tiiviisti valtion ulkopoliittiseen toimintaan integroitunut historia. Sen vaikutus on myös tunnustettu ja tutkimuskirjallisuudessa Venäjän informaatiiosodankäynnin kykyjä on pidetty vakuuttavina pitkään (Iasiello, 2017). Venäjälle taistelu informaatiotilassa on jatkuvaa ja se käy informaatiiosotaa länttä vastaan sekä sodan että rauhan aikana (ks. esim. Giles, 2016; Mikkola ym., 2018; Pynnöniemi, 2019). Osana läntistä arvoyhteisöä ja Euroopan unionia tämä kohdistuu myös Suomeen.

Tutkimusongelman keskiössä on Suomen ja Venäjän erilainen lähestymistapa informaatiopsykologiseen sodankäyntiin. Venäjällä on pitkä kokemus informaatioteknisen ja -psykologisen vaikuttamisen integroidusta hyödyntämisestä valtion tavoitteiden ajamiseksi, kun taas Suomessa informaatiopsykologinen ja -tekninen toiminta (arkikielessä kybervaikuttaminen) ovat käsitteellisesti ja hallinnollisesti eri asioita. Eroja on myös valtioiden hallintojärjestelmän suhteissa informaatioulottuvuuden keskeisiin teemoihin, kuten yksityisyyden suojaan ja informaatiotilan valvontaan.

Suomessa Venäjän informaatiopsykologinen sodankäynti on tunnustettu uhka, tosin sodankäynnin sijaan käytetään enemmän termiä informaatiovaikuttaminen. Ohjeistuksia varautumisesta ja vastaamisesta informaatiovaikuttamiseen on viime vuosina julkaistu sekä lisätty on myös viranomaisille kohdennettua koulutusta ja tiedonvaihtoa. Torjuntaa ja varautumista on määritelty, mutta vastuuta ei kuitenkaan ole osoitettu selkeästi vain yhden ministeriön tai viraston tehtäväksi, vaan jokainen toimija vastaa omasta viestinnästään ja varautumisestaan informaatiovaikuttamiseen. Informaatiovaikuttamista koskevaa lainsäädäntöä ei juuri ole, sillä oikeusministeriön arvion mukaan siihen olisi myös vaikea lainsäädännön keinoin puuttua ja lähtökohtaisesti informaatiovaikuttamiseksi tulkittava viestintä on laillista (Oikeusministeriö, 2019, 14–19).

Suomen osalta tilanne eroaa verrokkimaista. Ruotsissa toimii psykologisen puolustuksen virasto (*Myndigheten för psykologiskt försvar*), jonka tehtävä on suojella avointa ja demokraattista yhteiskuntaa sekä mielipiteenmuodostusta

analysoimalla ja vastaamalla informaatiovaikuttamiseen. Virolla on strategisen viestinnän yksikkö, joka on selkeästi erillään hallituksen viestinnästä ja saa mandaattinsa maan kansallisen puolustuksen kehittämissuunnitelmasta (Huoltovarmuuskeskus, 2021, 17). Euroopan Union ulkosuhdehallinnon alaisuudessa toimii strategisen viestinnän osasto, joka keskittyy disinformaation ja ulkoisen informaatiovaikuttamisen havaitsemiseen.

Selkeän vastuutahon puuttuminen, erilainen lähestymistapa Venäjään nähden sekä informaatiopsykologisen vaikuttamisen ajankohtaisuus herättävät aiheen tutkimukselle. Koska informaatiovaikuttamista tapahtuu normaalioloissaakin yhteiskunnan jokaisella osa-alueella, tulisi siihen varautumisen tilaa selvittää kokonaisuutena. Informaatioympäristön tilannekuvan merkitys koko yhteiskunnan turvallisuudelle on keskeinen. Källman (2019) on todennut tutkimuksessaan Suomen puolustuksen uskottavuudesta ja hybridiuhista, että informaatiovaikuttamiseen varautuminen on tärkeä diskursiivinen tema Suomen strategisessa kulttuurissa arvioitaessa puolustuksen uskottavuutta (Källman, 2019, 83).

Pro gradu -tutkielma tarkastelee Suomen kansallista varautumista informaatiopsykologiseen sodankäyntiin tavoitteenaan muodostaa käsitys toimijoista ja niiden välisistä suhteista, vastuista ja toimintaperiaatteista, joilla tähän uhkaan varaudutaan ja vastataan. Tutkimusmenetelmänä käytän grounded theorya, laadullisen tutkimuksen menetelmää, jolla tuotetaan empiirisen aineiston analyysin avulla kokemusten ja aiheymmärryksen varaan perustuva käytännöllinen teoria. Se soveltuu tutkimuskohteisiin, joista ei ole riittävästi aiempaa tutkimusta tai sellaisen uudessa tilanteessa tapahtuvan toiminnan tutkimiseen, jossa ennalta arvaamattomien tekijöiden mahdollisuus on suuri (Siitonen, 1999, 27).

Tutkimusaineisto koostuu valtioneuvoston sekä ministeriöiden julkisista strategioista, selonteoista, uhka-arvioista ja ohjeista vuosilta 2016–2021, jotka käsittelevät informaatiovaikuttamista, sen muodostamia uhkia ja siihen varautumista. Aineistoa täydentää yhdeksän talven 2022 aikana toteutettua asiantuntija-haastattelua. Haastateltavat ovat informaatiovaikuttamisen kansallisia asiantuntijoita sekä virkamiehiä organisaatioista, jotka Suomessa ovat tekemisissä informaatiovaikuttamisen havaitsemisen ja torjunnan kanssa.

Tutkimustuloksena syntyy grounded theoryn avulla oivalletun ydinkategorian ympärille rakentuva teoria, joka perustuu aineistosta löydettyihin käsitteisiin ja kategorioihin. Tuloksissa on muodostettu käsitys Suomen informaatiopuolustuksen toimijoista, niiden välisistä suhteista ja puolustuksen toteuttamisesta. Johtopäätöksissä Grounded theorylla muodostettua käsitystä Suomen informaatiopuolustuksesta tarkastellaan suhteessa aiempaan tutkimukseen sekä tiedusteluympyrän eri vaiheisiin sitoen.

Luvussa kaksi määrittelen tutkimuksen keskeisimmän käsitteen, informaatiopuolustuksen määrittelyt ja eroavaisuudet suomalaisen ja venäläisen näkökulman välillä. Luvussa kolme kuvaan aiempaa tutkimusta Neuvostoliiton ja Venäjän informaatiopuolustuksesta. Tämän jälkeen esittelen, kuinka informaatiopsykologista sodankäyntiä on lähestytty ja tutkittu Suomessa sekä tutkimusta kuinka siltä voidaan suojautua. Neljännessä luvussa esittelen tutkimusongelman sekä esittelen käytetyn tutkimusmenetelmän, grounded theoryn, sekä

tutkimusaineiston. Viides luku käsittelee tuloksia, grounded theoryllä muodostettua teoreettista mallia Suomen varautumisesta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin. Viimeisessä luvussa tuloksia pohditaan suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen.

Aiempaa tutkimusta Suomen informaatiopsykologisen puolustuksen järjestämisestä ei ole mainittavasti julkaistu. Venäjän informaatio­sodankäyntiin vastaamisesta eurooppalaisten valtioiden näkökulmasta ovat kirjoittaneet Vilmer (2021), Hellman & Wagnsson (2017) sekä yleisellä tasolla Pomerantsev & Weiss (2014). Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin toteutumista tutkinut Oivo (2021) on keskittynyt Venäjän narratiivien välittymiseen. Neljän korkeakoulun yhteisen IRWIN-hankeen (Information Resilience in a Wicked Environment) yhtenä tutkimuspakettina on käynnissä tutkimus ”Disinformaation havaitseminen ja vastatoimet osana tiedon huoltovarmuutta.” Vielä valmistumattomassa tutkimuksessa selvitetään myös tämän tutkimuksen kannalta relevantteja, kysymyksiä viranomaisten tilannetietoisuudesta disinformaation osalta sekä disinformaation tuottajien toiminnan ennakoimista ja siihen reagoimista. Huoltovarmuuskeskus toteutti vuonna 2021 esiselvityksen informaatiovaikuttamisen torjunnasta Suomessa, jossa aihetta tarkasteltiin vertailemalla viranomaistoimintaa muissa maissa sekä esitettiin toimenpide-ehdotuksia miten asiaa tulisi Suomessa kehittää.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksen aihepiiriin liittyy useita eri käsitteitä, jotka ovat paitsi limittäisiä ja päällekkäisiä, mutta myös ymmärretty eri tavalla tarkasteltavan valtion näkökulmasta riippuen. Käsitteiden käyttäminen ja johdonmukainen esittely tämän tutkielman kontekstissa on tärkeää, koska tutkimus tarkastelee Suomen kansallista varautumista Venäjän informaatiopsykologiseen sodankäyntiin. Koska määritelmät ja niistä käytettävät käsitteet eivät kohtaa yksi yhteen valtioiden välillä, on tarpeen selvittää mitä käsitteitä käytetään milloinkin.

Tarkasteltaessa Venäjän toimintaa, käytettävä käsite on informaatiopsykologinen sodankäynti. Se perustuu Venäjän informaatioturvallisuuskäsitteisiin (2016) määritelmään, joka jakaa informaatioturvallisuuden tekniseen ja kognitiiviseen osaan (Kari, 2019b, 16; Giles, 2016, 9). Suomalaisessa kielenkäytössä ja virallisissa dokumenteissa informaatiovaikuttaminen on laajasti käytetty käsite ja tarkoittaa useimmissa määritelmässä eri asiaa kuin informaatioturvallisuuden sodankäynti. Tämän takia, kun keskiössä on Suomen kansallisen varautuminen, käytän käsitettä informaatiovaikuttaminen.

Käyn ensin läpi lyhyesti, mitä suomalaisessa turvallisuuskeskustelussa tarkoitetaan puhuttaessa informaatioturvallisuuden ja informaatiovaikuttamisesta. Tarkoituksena on taustoittaa käsitteiden sijoittuminen suomalaisessa kokonaisuutena turvallisissa ja informaatiopsykologisen puolustuksen järjestämisessä. Tämän jälkeen esittelen venäläisen informaatioturvallisuuskäsitteiden mukaisen näkökulman informaatiopsykologiseen sodankäyntiin. Koska tutkimus tarkastelee informaatiopsykologisen sodankäynnin dynamiikkaa kahden valtion viitekehäksessä, on käsitteiden määrittelyn lähtökohta tehty valtioiden virallisten dokumenttien määritelmiin tukeutuen. Luvussa 3 on aiemman tutkimuksen valossa avattu tarkemmin käsitteiden taustaa ja sitä, miksi ne Suomessa ja Venäjällä ymmärretään kuten ymmärretään.

2.1 Informaationsodankäynti – suomalainen näkökulma

Tässä luvussa kuvataan informaationsodankäynnin käsitteiden suomalainen näkökulma sekä selvennetään, miten ne suhtautuvat tutkimuksen aihepiiriin.

Suomalaisessa turvallisuuskeskustelussa informaationsodankäynti ja informaatiovaikuttaminen ovat usein paitsi osin päällekkäin käytettyjä ja löyhästi määriteltyjä mutta myös verrattain uusia käsitteitä. Informaationsodankäynti ja informaatiovaikuttaminen esitetään saman jatkumon ääripäinä, mutta toisaalta niiden on todettu myös olevan käytännössä sama asia (Mantila, 2017). Turvallisuuspoliittisessa selonteossa informaationsodankäynti esiintyi ensimmäisen kerran vuonna 1997. Tällöin termillä tarkoitettiin johtamisjärjestelmien suojaamista fyysiseltä, elektroniselta ja psykologiselta vaikuttamiselta (Valtioneuvosto, 1997, 55).

Kyberturvallisuuden sanastossa (2018) informaationsodankäynti ja informaatiovaikuttaminen on määritelty erikseen. Sanaston mukaan Suomessa pyritään yleensä erottelemaan sodankäynti ja vaikuttaminen (Turvallisuuskomitea, 2018). Kyberturvallisuuden sanasto määrittelee informaationsodankäynnin vihamieliseksi vaikuttamiseksi, jolla pyritään vaikuttamaan kohteen päätöksentekoon, toimintakykyyn ja mielipiteisiin informaatioympäristön kautta sekä suojautumaan toisten vastaavilta vaikuttamisyrityksiltä. Sen keinoja ovat tietoverkosodankäynti, elektroninen ja psykologinen sodankäynti, fyysinen vaikuttaminen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmiin sekä operaatioturvallisuus ja harhauttaminen. Informaationsotaa voidaan käydä kaikilla sodankäynnin tasoilla. (Turvallisuuskomitea, 2018, 29–30.) Informaationsodankäynti koskettaa koko yhteiskuntaa ja on sen vuoksi turvallisuuspoliittista ja strategista tasoa koskevaa toimintaa (Rantapelkonen ym., 2018, 187).

Informaationsodankäynti pitää suomalaisesta näkökulmasta sisällään informaatiopsykologiset vaikuttamiskeinot, joista käytetään yleisesti nimitystä informaatiovaikuttaminen. Informaatiovaikuttamisen käyttöä sodankäynnin sijasta perustellaan Suomessa siksi, että se on käsitteenä laajempi kattaen myös normaaliolojen vaikuttamispyrkimykset (Sisäministeriö, 2019, 24). Kyberturvallisuuden sanaston määritelmän mukaan informaatiovaikuttaminen on toimintaa, jossa informaatiota tuottamalla, muokkaamalla tai sen saatavuutta rajoittamalla muutetaan kohteen käsityksiä tai toimintaa informaatio- ja mielipideympäristön kautta (Turvallisuuskomitea, 2018).

Flyktmanin (2017) mukaan informaatiovaikuttaminen on Suomessa yleisesti käytetty, mutta englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa harvinainen käsite. Informaatiovaikuttamisen käyttämistä informaationsodankäynnin sijaan puoltavat Suomessa aktiivisen vastustajan puuttuminen sekä sodankäynnistä puhumisen välttäminen tilanteessa, jossa valtiot eivät käy sotaa (Flyktman, 2017, 29). Suoranaista englanninkielistä vastinetta informaatiovaikuttamiselle ei ole. Käsitteitä *information operations* tai *information influence operations* käytetään (ks. esim. EU komissio, 2020, 18) mutta ne eivät täysin vastaa suomalaista käsitystä informaatiovaikuttamisesta, vaan rajaavat toiminnan kestoja ja luonnetta.

Englanninkielisessä tutkimuksessa sodankäynnin käsitteen käyttöä ei ole tässä viitekehyksessä samalla tavalla problematisoitu, vaan käytössä on yleisesti termi informaatiiosodankäynti (*information warfare*), jolla kuvataan esimerkiksi Venäjän vaikuttamiseen pyrkivää toimintaa informaatioympäristössä (ks. esim. Pomerantsev & Weiss, 2014; Darzewska, 2014, Giles, 2016).

Informaatiopuolustus on mainittu käsitteenä valtioneuvoston puolustusse-lonteossa (2021). Sen tarkoitus on ”suojata maanpuolustuksen toimintoja ulkoa ohja-tun ja muun vahingoittamistarkoituksessa tehdyn viestinnän vaikutuksilta. Informaa-tiopuolustus on osa koko yhteiskunnan suojautumista informaatiovaikuttamiselta” (Val-tioneuvosto 2021). Käsite viittaa toimintaan kognition ulottuvuudessa, mutta käyttökontekstissaan käsite ei kuitenkaan kata koko yhteiskunnan varautumista informaatiouhkiin, vain puolustushallinnon toiminnan informaatioympäristössä. Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä informaatiopsykologinen puolustus tar-koittaen koko kansallisen varautumisen kenttää.

2.2 Informaatiiosodankäynti – venäläinen näkökulma

Tässä luvussa kuvataan informaatiiosodankäynnin käsitteiden venäläinen näkö-kulma ja niiden taustaa sekä selvennetään, miten käsitteet suhtautuvat tutkimuk-sen aihepiiriin.

Venäjän informaatioturvallisuuden käsite on laaja ja ulotettavissa moninai-sesti yhteiskunnan sisäisiin sekä ulkoisiin teemoihin. Venäjän informaatioturval-lisuuskäsitteen (2016) määritelmässä informaatioturvallisuudella tarkoitetaan yksilöiden, yhteiskunnan ja valtion suojaamista sisäisiltä ja ulkoisilta uhkilta in-formaatioympäristössä käsittäen perustuslaillisten oikeuksien, kansalaisten elin-tason ja elämänlaadun sekä valtion suvereniteetin, alueellisen koskemattomuuden, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen sekä puolustuksen ja turvallisuuden takaamisen. Käsite on siis kokonaisvaltainen ja sidoksissa valtion ja yhteiskun-nan turvallisuuteen. (Flyktman, 2017, 61.)

Karin (2019) mukaan Venäjän informaatioturvallisuuskäsitteen (2016) mää-rittelee informaatioturvallisuuden toimintojen ja tekijöiden systeemiksi, jotka ai-heuttavat vaaraa tai vahinkoa Venäjän intresseille informaatiotilassa (Kari, 2019b, 16). Sodankäynti informaatiotilassa voi olla informaatioteknistä, jolloin vaiku-tuksen kohteena ovat informaatiotilan tekniset systeemit tai informaatiopsykolo-gista, jolloin vaikutetaan vastustajan mieleen, moraalisiin tai päätöksentekoky-kyyn (Giles, 2016; Kari, 2019b). Venäjän puolustusministeriön määritelmä infor-maatiiosodasta, Pynnöniemen (2019) mukaan, kuvaa sitä valtioiden väliseksi vas-takkainasetteluksi informaatiotilassa kohdentuen kriittisiin informaatiostee-meihin, prosesseihin ja resursseihin, pyrkien epävakauttamaan yhteiskuntaa ja valtiota pakottaen se tekemään vastapuolen intressien mukaisia päätöksiä (Pyn-nöniemi, 2019, 215).

Teknisen ja kognitiivisen vaikuttamisen yhtäaikaista kuvaa myös Fran-ken (2015) määritelmä. Hänen mukaansa informaatiiosodankäynti on Venäjälle informaatiotilassa tapahtuvaa valtioiden välistä kamppailua, poliittisten,

taloudellisten ja sotilaallisten tavoitteiden saavuttamista (Franke, 2015, 14). Voitot ja tappiot muodostuvat ihmisten mielissä. Sen tavoitteena on vahingon tuottaminen informaatioprosesseihin ja kriittiseen infrastruktuuriin, vaikuttaminen poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin systeemeihin ja yhteiskunnan horjuttaminen psykologisella vaikuttamisella (Franke, 2015, 14). Verrattuna läntiseen informaatiotosodankäynnin määritelmään, johon Suomenkin määritelmä perustuu, on Venäjän esitetty syntetisoivan kognitiivisen ja teknisen vaikuttamisen informaatiotosodankäynnissään paremmin (Bolton, 2021, 130).

Venäjällä informaatiotosodankäynti nähdään länsimaisena käsitteenä, jota se itse ei käytä. Sen sijaan puhutaan informaatiopsykologisen sodankäynnin operaatioista (Mäkelä, 2008, Flyktman, 2017). Informaatio-operaatioiden tavoitteena on saada aikaan muutos kohteen kognitiossa tuottamalla, muokkaamalla tai rajoittamalla saatavilla olevaa informaatiota (Kari & Hellgren, 2021, 156–157). Pynnöniemi (2016) tosin toteaa venäläisten tutkijoiden käyttävän informaatiotosotaa ja informaatiopsykologista vaikuttamista vastineena läntiselle strategisen kommunikaation käsitteelle (Pynnöniemi, 2016, 32). Flyktmanin mukaan Venäjän informaatioturvallisuuden doktriinissa 2016 informaatiotosodankäyntiä käytetään vain uhkakuvauksissa ja viitatessa vastustajan toimintaan, ei omaa toimintaa kuvattaessa (Flyktman, 2017, 64, 76–77). Saman havainnon käsitteen käytöstä venäläisestä akateemisesta kirjallisuudesta on tehnyt Pynnöniemi (2019, 216).

Historiastaan kumpuavan strategisen kulttuurinsa vuoksi Venäjä kokee olevan alati uhattuna ja vaarassa lännen hyökkäyksille (Kari, 2019b, 72–73). Venäjä katsoo olevansa koko ajan sodassa, millä se oikeuttaa itselleen sellaisia toimia, joita ei länsimaisen käsityksen mukaan voisi rauhan aikana käyttää. Se kokee kansainvälisen areenan epävakana ja turvattomana taistelulenttänä, jossa vallitsee nollasummapelin logiikka (Sinovets, 2016). Tämän vuoksi Venäjä katsoo myös taistelun informaatiotilassa olevan jatkuvaa ja käyvänsä informaatiotosotaa sekä sodan että rauhan aikana niin kotimassa kuin ulkomailla (ks. esim. Giles, 2016; Mikkola ym., 2018; Mäkelä, 2008).

Informaatiotosodankäynnin käsitteen käyttö perustuu oletukseen, että informaatioylikvoima on kriittinen edellytys poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi globaalilla poliittisellä näyttämöllä (Berzina, 2018, 161). Berzins (2019) on esittänyt Venäjän modernin sodankäynti perustuvan idealle ihmismielestä tärkeimpänä taistelutilana, minkä vuoksi informaatiotosodankäynnin ja psykologisen sodankäynnin merkitys korostuu (Berzins, 2019, 165). Informaatiotosodankäynti on yksi ulkopolitiikan instrumentti, johon osallistuu kokonaisvaltaisesti niin valtiolinen media kuin eri valtion virastot.

Informaatiotosodasta puhuminen informaatiovaikuttamisen sijaan perustuu siihen, että informaatiotosodassa informaatio toimintoja käytetään aseina, joilla edistetään poliittisia tavoitteita muiden yksilöiden, sosiaalisten ryhmien ja valtioiden kustannuksella (Berzina, 2018, 162). Berzina perustelee lähestymistapaa sillä, että geopoliittisissa kamppailuissa valtiot pyrkivät voittamaan vihollisensa kaikin mahdollisin ja käytettävissä olevin keinoin. Tämän vuoksi käsiteltäessä Venäjän toimintaa informaatioympäristössä on informaatiotosodan käsitteen käyttäminen informaatiovaikuttamisen sijasta tässä tutkielmassa perusteltua.

Tässä tutkielmassa Venäjän informaatiopsykologisella sodankäynnillä tarkoitetaan Venäjän valtion johtamia tai rahoittamia poliittisen, taloudellisen tai sotilaallisen tason vaikutukseen pyrkiviä toimenpiteitä, joiden kohteena on koko suomalainen yhteiskunta yleisestä kansalaismielipiteestä korkeimpiin päätöksentekijöihin. Informaatio on yhtä lailla väline, jolla vaikutetaan sekä kohde, johon vaikutetaan. Informaatio on kohteeseen kognitiivisesti räätälöityä ja sen leviämistä tuetaan teknisillä ratkaisuilla.

Suojelupoliisi totesi kansallisen turvallisuuden katsauksessa (2021), että *"autoritaariset valtiot levittävät peiteltyä kotimaidensa kantoja tukevia sisältöjä tiedotusvälineissä ja sosiaalisessa mediassa, ja ne pyrkivät myös muokkaamaan suomalaisten päättäjien ja diasporayhteisöjen ajattelua intressiensä mukaisesti."* Maaliskuussa 2022 Suojelupoliisin vuoden 2021 vuosikirjan julkistamistilaisuudessa todettiin Venäjän informaatio-operaatioiden lisääntyvän Suomessa Ukrainan sodan seurauksena (Yle, 2022). Tutkielman lähestymiskulma Venäjän informaatio-sodankäyntiin hyökkääjän näkökulmasta on sikäli perusteltu.

3 AIEMPI TUTKIMUS

3.1 Informaationsodankäynti Neuvostoliitossa

Tässä luvussa kuvataan Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin Neuvostoliiton ajalta kumpuavaa taustaa aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa. Tavoitteena on taustoittaa ymmärrystä Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin historian vaikutuksesta nykypäivään.

Laajasti ajateltuna informaatiolla on pyritty vaikuttamaan sodankäyntiin kautta aikojen. Propaganda, psykologiset operaatiot, taistelutahtoon vaikuttaminen ja harhauttaminen ovat kuuluneet ja kuuluvat edelleen sodankäyntiin, termistö vain on ajan kuluessa muuttunut. Venäjällä informaationsodankäynnin juuret ovat valtion historiassa ja kansallisessa identiteetissä (Grigor, 2020). Petteri Lalu (2014) toteaa Neuvostoliiton sotataidon kehitystä kuvaavassa väitöskirjassaan, että Neuvostoliiton sotilasdoktriinin suunnittelussa korostettiin jo 1920-luvulla propagandan tärkeyttä sopivan psykologisen asenneilmaston luomiseksi (Lalu, 2014, 74–75). Vastineena länsimaissa viime vuosina popularisoituneelle disinformaation käsitteelle on Neuvostoliitossa ollut 1920-luvulla käytössä termi *dezinformatsija* sekä erilaisen psykologisen ja propagandistisen toiminnan toteuttajana agitointi- ja propagandahallinto, *Agitprop* (Siren, 2011, 203). 1920-luvulla informaatio-operaatioista oli vastuussa tiedustelupalvelu ja salainen poliisi GPU, johon kuului 1923 perustettu ´disinformaatiotoimisto´, *desinformbjuro* (Kari & Hellgren, 2021, 157-158). Informaationsodankäyntiä on opetettu erikoispropagandan (*spetspropaganda*) nimellä Venäjän asevoimien vieraiden kielten instituutissa (*Military Institute of Foreign Languages*) jo vuonna 1942 (Darczewska, 2014, 9).

Neuvostoliiton ja myöhemmin Venäjän ymmärrys sodan ja rauhan käsityksestä eroaa länsimaisesta traditiosta. Länsimainen käsitys nojaa sodan ja rauhan dikotomiaan sekä ensin mainitun yhteisesti sovittuun määritelmään sodanjulistuksineen ja oikeussääntöineen. Tästä johtuen sota-etuliitteisten käsitteiden

käyttö on rajoitetumpaa, kuten tässä tutkielmassa aiemmin kävi ilmi suomalaisen informaatiovaikuttamisen ja -sodankäynnin määrittelyn osalta. Venäjän sotakäsitys on erilainen.

Sodan kuva eli käsitys asevoiman käytöstä ja kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän luonteesta rakentuu historiallisten tapahtumien, kokemusten sekä kertomusten varaan (Raitasalo & Sipilä, 2008, 8). Venäjän sodan kuvaa ja lähestymistapaa on selitetty strategisen kulttuurin teorian avulla. Teoria syntyi 1970–1980-lukujen vaihteen Yhdysvalloissa selittämään eroja Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain ydinasestrategioissa (Johnston, 1995, 36). Strategisen kulttuurin teorian kolmannen sukupolven edustaja Johnston kuvaa strategista kulttuuria historiasta kumpuavaksi kokoelmaksi yhdenmukaisia ja jatkuvia malleja ja rajoitteita, jotka ohjaavat valtion johdon näkemyksiä konfliktien luonteesta sekä voiman käytöstä poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strateginen kulttuuri on jokaisella valtiolla ainutlaatuinen, hitaasti muuttuva systeemi. Strategisen kulttuurin muodostamat tekijät vaikuttavat siihen, kuinka menneisyyden kokemukset vaikuttavat valtion tekemien ratkaisuiden sekä kokemien uhkien arviointiin ja ymmärrykseen. (Johnston, 1995.)

Venäjän strategista kulttuuria tutkinut Kari (2019b) jakaa siihen keskeisimminkin vaikuttavat faktorit historiaan, maantieteeseen, teknologiaan, poliittiseen systeemiin sekä venäläisen johtajuuden maailmankuvaan. Näiden historiasta kumpuavien strategisen kulttuurin faktorien vuoksi Venäjä kokee olevan koko ajan uhattuna ja vaarassa lännen hyökkäyksille (Kari, 2019b, 72–73). Venäjälle kansainvälinen areena on epävakaa ja turvaton taistelukenttä, jossa vallitsee nollasummapelien logiikka (Sinovets, 2016). Siten Venäjä katsoo myös taistelun informaatiotilassa olevan jatkuvaa ja käyvänsä informaatiotosota koko ajan (ks. esim. Mäkelä, 2008; Giles, 2016; Mikkola ym., 2018). Mäkelän (2008) mukaan informaatiotosota on käynnissä ja vaikuttaa koko ajan, myös rauhan aikana. Konfliktin tai kriisin edetessä sen merkitys korostuu (Mäkelä, 2008, 253–254).

Haavoittuvuuden tunnetta ja jatkuvaa valloituksen pelkoa kuvaa niin sanottu Barbarossa-syndrooma. Tätä alati uhattua asetelmaa on kuvattu myös piiritetyn linnakkeen syndroomaksi (Darczewska & Żochowski, 2017, 9). Vladimir Putin on maininnut piiritetyn linnakkeen narratiivin korostamalla Neuvostoliiton olleen kylmän sodan aikana jatkuvasti lännen hyökkäyksen uhan alla (Kari, 2019b, 73). Asetelman ilmenemistä nykyisyydessä kuvaavat Putinin, usein asiayhteydestä irrotetut ja etenkin mediassa taajaan kierrätetyt, lausunnot Neuvostoliiton hajoamisesta suurena geopolittisena katastrofina sekä siitä, ettei kylmä sota koskaan päättynyt.

Strategisen tason harhauttamisen ja informaation hyödyntämisen tärkeys poliittisia tavoitteita mahdollistavina välineinä on luettavissa jo Leninin kirjoituksissa 1900-luvun alussa. Propagandan käytössä oli keskeistä sanojen ja tekojen kohtaaminen sekä toimintaolosuhteiden muokkaaminen suotuisaksi suurien massojen hyödyntäen. (Pynnöniemi, 2016, 33–34.) Tarkan suunnitelmallisuuden sijaan tuli jättää tilaa luovuudelle ja improvisoinnille, syntyviin tilaisuuksiin tarttumiselle, mitä voidaan edelleen pitää Venäjän konfliktien lähestymistavan tavaramerkkinä. Neuvostoliiton historian perinnöstä informaatio-operaatioihin

kirjoittanut Pynnöniemi (2016) nostaa aiheesta esille kolme erillistä, mutta toisi-
aan täydentävää käsitettä: organisatorisen asean, refleksiivisen kontrollin sekä
aktiiviset toimet (Pynnöniemi, 2016, 33). Näiden käsitteiden avulla on mahdol-
lista selittää ja ymmärtää Venäjän toimintaperiaatteita informaatiopsykologisen
sodankäynnin viitekehyksessä.

Thomas (2015) on todennut, että Venäjän informaatioidankäynnin yksi ta-
voite on pakottaa valtio tekemään päätöksiä, jotka ovat heidän vastustajansa in-
teresseissä. Tämän voi nähdä paitsi informaatiogeopolitiikan välineenä, eli geopo-
liittisten tavoitteiden saavuttamisen median ja informaation avulla (Thomas,
2015, 10–11), mutta myös ilmentymänä refleksiivisen kontrollin teoriasta. Reflek-
siivisellä kontrollilla tarkoitetaan Neuvostoliitossa kehitettyä teoriaa, jolla pyri-
tään vaikuttamaan vastustajan päätöksentekoon. Teoria perustuu systeemiat-
teluun, jonka mukaan kaikki päätöksentekoko mallinnettavissa loogiseksi tapahtu-
maketjuiksi. Refleksiivisen kontrollin ydin on syöttää kohteelle tarkoitukseen so-
vitettua informaatiota, syitä ja perusteluja, ja saada se siten tekemään haluttu
päättös (Thomas, 2015, 13–14). Kohteen näkökulmasta tehty päätös on näennäi-
sesti sen itsenäisesti tekemä ja hyödyllinen, mutta todellisuudessa kohde on pa-
kotettu toimimaan ennustettavalla tavalla (Adamsky, 2015, 27).

Teorian juuret juontavat 1960-luvun kybernetiikkaan ja tavoitteeseen ai-
heuttaa vastustajalle sisäsyntyistä hajaannusta (Pynnöniemi, 2016, 36). Vaikka
kyseessä on paljon tutkittu ja tunnistettu menetelmä jo Neuvostoliiton ajoilta, on
sitä Venäjällä kehitetty viime vuosiin saakka (Vasara, 2019, 3).

Refleksiivisen kontrollin perusidea hyödynnetään eri yleisöihin eri tasoilla.
Informaatiopsykologiselle sodankäynnille tyypillisesti välitettävät viestit ja nar-
ratiivit sekä niiden välityskanavat voidaan määritellä kohteeseen sopiviksi. Tar-
koitukseen sopivia, mahdollisesti valheellisia informaation palasia syötetään
vastustajan informaatioprosesseihin salaa ja harhautustarkoituksessa. Harhaut-
taminen on tehokkaampaa, mikäli se perustuu oletuksiin ja syötteisiin useissa eri
kanavissa. Ideaalitulanteessa syötetyn informaation määrä lopulta korvaa laadun
(Thomas, 2004, 11; Pynnöniemi, 2016, 37). Refleksiivistä kontrollia voidaan käyt-
tää päätöksentekoon vaikuttamisessa niin omien kansalaisten, vieraan valtion
kohdeyleisön kuin päätöksentekijöidenkin osalta (Thomas, 2015, 14–15). Sen
avulla saavutetun vaikuttamisen tulokset kumuloiduvat ja heijastuvat kansalais-
ten mielipiteestä ja todellisuuskuvasta poliittisten päättäjien toimintaan ja päin-
vastoin.

Toinen Neuvostoliiton ajalta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin pe-
riytynyt toimintaperiaate on 'aktiivisten toimien' (*active measures*) toteuttaminen.
Niillä tarkoitetaan Neuvostoliiton vaikuttamisoperaatioita, joiden keinoina käy-
tettiin esimerkiksi poliittista vaikuttamista, sille myötämielisten poliittisten voi-
mien tukemista ja vaikuttaja-agenttien käyttöä sekä yleiseen mielipiteeseen vai-
kuttamista levittämällä virheellistä tai harhaanjohtavaa tietoa (Pomerantsev &
Weiss, 2014, 9). Aktiivisten toimien tavoitteena nähtiin kohdevaltion poliittisen
johdon luottamuksen rapauttaminen, valtioiden välisten suhteiden heikentämi-
nen sekä kohteen todellisuuskuvan hämärtäminen ja harhauttaminen (Pynnö-
niemi, 2016, 38).

Aktiivisissa toimissa oli kyse avoimesta toiminnasta sekä salaisista erikoisoperaatioista, joita käytettiin Neuvostoliiton ulkopolitiikan työkaluna. Organisaatorisesti aktiivisia toimia toteutti tiedustelupalvelu KGB:n 1. direktoraatin A-palvelu (Darczewska & Żochowski, 2017, 18). Tiedustelupalvelulle tyypillisesti A-palvelu toteutti myös vastatiedustelullista toimintaa. Vastustajan organisaatioihin pyrittiin luomaan edellytyksiä omalle tiedustelulle, syöttämään vääristeltyä informaatiota sekä luomaan omalle toiminnalle ja Neuvostoliiton ideologialle suotuisia olosuhteita. Aktiivisten toimien havaitsemisen haasteena oli erottaa ne perinteisestä vakoilusta ja vastatiedustelusta sekä perinteisestä diplomatiasta ja julkisesta informaatiosta (Darczewska & Żochowski, 2017, 14). Koska diplomaattista vaikuttamista toteutetaan tiiviissä yhteistyössä tiedusteluviranomaisten kanssa ja osa diplomaattistatuksesta työskentelevistä henkilöistä on tiedustelupseereja, on rajanveto julkisen diplomatian ja informaatiopsykologisen sodankäynnin välillä vaikeaa (Puolustusministeriö, 2019, 30). Refleksiivinen kontrolli ilmeni aktiivisten toimenpiteiden käytön yhtenä päämääränä; tavoitteena oli pakottaa vastustaja toimimaan Neuvostoliiton kannalta myönteisellä tavalla.

Valheellisen tai väärennetyn tiedon käyttäminen ja levittäminen oli aktiivisten toimien keskeinen elementti. Disinformaation, *dezinformatsijan*, avulla pyrittiin hämärtämään mielipiteen muodostusta median ja kansalaisten joukossa. Laajasti siteeratun Bittmanin (1987) määritelmän mukaan disinformaatio on huolellisesti tuotettu valheellinen viesti, joka ujutetaan vastustajan viestintäsystemiin salaa joko päätöksenteon tai julkisen mielipiteen harhauttamiseksi (Bittman, 1987, 113).

Historian tuntemia esimerkkejä tämänkaltaisesta toiminnasta ovat esimerkiksi presidentti Carterin väitetty suunnitelma riitauttaa mustat afrikkalaiset ja mustat amerikkalaiset, Yhdysvaltojen väitetty kemiallisten aseiden käyttö Korean sodassa tai väitteet CIA:n osallisuudesta presidentti Kennedyn murhaan, joihin liittyviä tutkimuksia ja kirjallisuutta Neuvostoliitto rahoitti (Pomerantsev & Weiss, 2014, 9). Neuvostoliiton perinteille tyypillisesti toiminta ei välttämättä ollut suoran suunnitelmallista, vaan tehokasta tilanteisiin tarttumista ja niiden hyödyntämistä. Toiminnassa käytettiin hyväksi yhteiskunnassa vallitsevia ristiriitoja ja polarisaatiota sekä ajankohtaisia ilmiöitä tai tapahtumia, samoja dynamiikkoja, joita informaatiopsykologisen vaikuttamisen takaa löytyy tänäkin päivänä. Verrattuna kylmän sodan aikaan, ihmisten tarpeet ja kognitiivinen käyttäytyminen ovat pysyneet verrattain samanlaisina, mutta viestintäteknologia on harpannut kehitysaskelia. Siten Venäjän informaatiopsykologista sodankäyntiä tarkastellessa voi havaita, että välitettävien viestin sisällöt ja tavoitteet perustuvat samankaltaisuuksiin, ristiriitojen kylvämiseen ja tunteisiin vetoamiseen, mutta viestin välittämisen kanavat ja välineet ovat mukautuneet kehitykseen.

Mark Galeottin (2017) mukaan Venäjä toteuttaa edelleen ulkopolitiikkansa jatkeena aktiivisia toimia. Toiminnan päämääränä on yhteiskuntien ja hallintojen epästabilisointi, mutta yhteneväistä strategiaa toiminnan taustalla ei välttämättä ole. Kyse on enemmän keinoista, jotka on sopeutettu paikallisiin olosuhteisiin, kohdevaltion vahvuuksiin ja haavoittuvuuksiin (Galeotti, 2017). Modernit aktiiviset toimet eroavat keinoiltaan ja metodeiltaan hieman kylmän sodan aikana

käytetyistä, mutta pääperiaatteet ovat samat. Muutos on tapahtunut lähinnä teknologian kehityksen myötä. Viestintäteknologian ja sosiaalisen median mahdollisuudet disinformaation levittämiseen, mielenosoitusten organisoimiseen ja toiminnan salaamiseen ovat laajentaneet aktiivisten toimien käyttömahdollisuuksia (Darczewska & Żochowski, 2017, 10).

Yhtenä aktiivisten toimien osana Venäjä toteuttaa yhä disinformaation levittämistä pyrkien aiheuttamaan hajaannusta ja hämmennystä kohdemaissa niin hallinnon kuin yhteiskunnan tasolla (Galeotti, 2017). Pynnöniemi huomauttaa, että aktiiviset toimet olivat kylmän sodan aikana lähinnä länsimaissa käytetty käsite, joka reflektoi lännen ymmärrystä Neuvostoliiton ulkopoliittikan työkaluista (Pynnöniemi, 2016, 37). Keskustelusta Venäjän 2010-luvulla toteuttamasta hybridivaikuttamisesta voi löytää samoja piirteitä. Kyse on länsimaiden pyrkimyksestä selittää ja ymmärtää Venäjän toimia omilla käsitteillään ja oman maailmankatsomuksena mukaisesti.

3.2 Informaatioidankäynti 2000-luvun Venäjällä

Tässä luvussa kuvataan Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin tutkimusta sekä sen keinoja ja ilmentymistä 2000-luvulla. Ensimmäinen alaluku tarkastelee informaatioidankäynnin tavoitteita ja toimijoiden kenttää. Toisessa alaluvussa käydään läpi keinoja ja tavoitteita.

3.2.1 Toimijat ja tavoitteet

Neuvostoliiton perinne ilmenee vahvasti Venäjän toteuttamassa informaatiopsykologisessa sodankäynnissä ja sen keinoissa. Sen vaikutus on myös tunnustettu, sillä tutkimuskirjallisuudessa Venäjän informaatioidankäynnin kykyjä on pidetty vakuuttavina pitkään (Iasiello, 2017). Venäjän informaatioidankäynnin keinot ovat aikaansa sopeutettua jatkumoa Neuvostoliitossa käytetyille propagandatekniikoille, mutta modernisoituna internet-ajan versiona (Giles 2016; Ajir & Vaillant, 2018, 75; Grigor, 2020, 14). Suoria yhtäläisyysmerkkejä näiden välille ei kuitenkaan tule piirtää, sillä Venäjä toteuttaa informaatioidankäynnin kampanjoitaan erilaisesta valta-asemasta ja osin eri tarkoitusperein kuin Neuvostoliitto (Pynnöniemi, 2016, 41).

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen propaganda- ja disinformaatiotutkimus osin keskeytettiin Venäjällä, mutta sotatieteiden kontekstissa informaatio-operaatioiden ja -sodankäynnin tutkimista jatkettiin (Pynnöniemi, 2019, 214). Tiettyjä piirteitä kylmän sodan dynamiikasta ja Neuvostoliiton informaatio-operaatioiden perinteestä on kuitenkin jäljellä. Informaatio-operaatioilla tuetaan tavoitteisiin pääsyä sekä muissa sodankäynnin ulottuvuuksissa että poliittisesti. Venäjä käyttää edelleen Neuvostoliiton ajan systemaattisen mieleen vaikuttamisen perinnettä, johon se yhdistää uudella tavalla ortodoksisen kirkon, neuvostoajan hallinnon ja uuden ajan nationalistisia tavoitteitaan (Huhtinen & Halminen, 2017, 68).

Informaatiosodankäynti nimenomaan psykologisen vaikuttamisen näkökulmasta popularisoitui paitsi poliittisena puheenaiheena kuin tutkimusaiheena-kin vuonna 2014 Ukrainan sodan alkamisen jälkeen. Venäläistä informaatio-sodankäyntiä onkin viime vuosina tutkittu etenkin Ukrainan sodan kontekstissa sekä erillisinä vaikutusoperaatioina että jatkuvana kohdeväestön todellisuuskuvaa muokkaamaan pyrkivänä vaikuttamisena. Ensin mainituista operaatioista tunnetuimmat esimerkit liittyvät Krimin valtauksen, Syyrian operaation sekä Georgian sodan tukemiseen informaatiotilaa muokkaamalla ja harhauttamalla (ks. Sazonov, 2016; Flyktman, 2017; Grigor, 2020). Jatkuvan informaatiovaikuttamisen tavoitteena taas on pohjustaa mahdollisia tulevia informaatio-operaatioita ja luoda vaihtoehtoinen ja epävarma todellisuus, jossa informaation luotettavuuden arviointi on vaikeaa (Mikkola ym., 2018).

Venäläisissä tutkimuksissa ja kirjoituksissa informaatiotilan konflikteista korostuu puolustava sävy ja suojautuminen lännen hyökkäykseltä venäläisiä arvoja ja suvereniteettia kohtaan (Ajir & Vaillant, 2018). Sillä, mitä kaikkea Venäjä kuvaa uhkikseen informaatioympäristössä, on merkitystä, koska näihin uhkiin se doktriininsa mukaan puolustustarkoituksessa vastaa. Uhkakäsitysten määrittelyn ja ymmärryksen avulla voidaan arvioida Venäjän vastatoiminaan perusteltavan informaatiopsykologisen sodankäynnin toiminnan tavoitteita ja keinoja.

Uhkakokonaisuuden muodostaa niiden toimijoiden ja toimintojen systeemi, jotka voivat olla vaaraksi Venäjän turvallisuudelle joko informaatiopsykologisesti tai informaatioteknisesti (Kari, 2019a, 685). Venäjän vuoden 2016 informaatioturvallisuuskäsitteitä tarkastelleen Flyktmanin (2017) mukaan keskeisiksi uhiksi on määritelty ulkovaltojen vaikutusyritykset Venäjän sisäpoliittisen ja sosiaalisen tilanteen epävakauttamiseksi, ulkomaisissa tiedotusvälineissä esiintyvä materiaali, jonka väitetään sisältävän puolueellista ja ennakkoluuloista tietoa Venäjän ulko- ja sisäpolitiikasta sekä maan väestöön kohdistuvan perinteisiä venäläisiä moraaliarvoja rapauttavan informaatiovaikuttamisen (Flyktman, 2017, 64). Sisäisen informaatioturvallisuuden parantamiseksi doktriini nimeää tärkeäksi kehityssuunnaksi vastatoimet vaikuttamisyrityksille (Flyktman, 2017, 73). Venäjän federaation sotilasdoktriinissa (2014) informaation käyttäminen yhdessä muiden sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen kanssa nähdään uhkana väestön protestipotentiaalin realisoitumiselle (Franke, 2015, 13).

Informaatioulottuvuuden uhkakatalogiin on Venäjällä nostettu myös maan kulttuuriin ja historian tulkintaan kohdistuvat uhkat. Valtion virallisen näkökulman vastaiset tulkinnat historian tapahtumista tai pyrkimykset rapauttaa venäläisiä kulttuurishistoriallisia arvoja nähdään kansallisen turvallisuuden kysymyksinä (Franke, 2015, 12). Uhkaa torjumaan on vuonna 2009 perustettu historian vääristelyn vastainen komissio. Sen tehtävänä on arvioida tiedotusvälineissä ja historiankirjoituksessa julkaistuja tietoja, jotka voisivat vähentää Venäjän kansainvälistä arvovaltaa ja laatia vastatoimistrategioita historiallisten tosiasioiden ja tapahtumien estämiseksi (Flyktman, 2017, 73). Venäjä siis kokee velvollisuudekseen puolustaa historiaansa, arvojaan ja kulttuuria, tarvittaessa myös maansa rajojen ulkopuolella. Kyse ei ole pelkästä puolustamisesta, vaan yhtä lailla historiallisten tapahtumien vääristellyllä tulkinnalla pyritään perustelemaan Venäjän

toimia ja geopoliittisten etujen saavuttamista. Pynnöniemen (2019) mukaan Venäjä on perustellut toimintaansa syyttämällä länttä väri vallankumousten masinoinnista ja informaation aseistamisesta (*weaponization of information*) (Pynnöniemi, 2019, 218).

Franke (2015) on tutkinut informaatioidankäyntiä Venäjän hallinnon virallisiin dokumentteihin pohjaten. Vaikka kyse on julkisten dokumenttien varsin laajoista ja abstrakteista käsitteen määrittelyistä, jotka perustuvat lakeihin, luovat ne pohjan ilmiön ymmärtämiselle. Franken mukaan informaatioidankäynnissä on kyse toiminnasta, jota tapahtuu yhtä lailla sekä sodan että rauhan aikana. Keinovalikoima on laaja kattaen kyberkyvyt, yksilöön ja yhteisöihin kohdistuvat psykologiset operaatiot sekä päätöksentekoon vaikuttamisen (Franke, 2015, 22).

Sazonovin (2016) mukaan Venäjällä globaalissa informaatiotilassa käytävä kamppailu on nostettu merkitykseltään sodankäynnin perinteisten ulottuvuuksien rinnalle ja korostettu informaatioylikvoiman olevan välttämätöntä sodankäynnin voittamiseksi modernilla taistelukentällä (Sazonov, 2016, 55). Venäjän puolustusministeri Sergei Šoigu määritteli vuonna 2015 median asevoimien käytön välineeksi, jopa puolustushaaraksi (Rantapelkonen, 2016, 348). Informaatioylikvoiman saavuttamisessa informaatioidankäynti on kiinteä osa valtion harjoittamaa politiikkaa ja Venäjän kansallisten intressien suojelua myös informaatiympäristössä (Rantapelkonen, 2016, 346).

Informaatioidankäynti ei ole Venäjälle kuitenkaan vain asevoimien asia, vaan kokonaisuus, joka vaatii usean hallinnon alaisen toimijan koordinoitua (Franke, 2015, 51). Vaikka Franke tarkastelee artikkelissaan informaatioidankäyntiä lähinnä sodankäynnin viitekehyksessä, käy ilmi koko yhteiskuntaa läpileikkaava merkitys siitä ilmi. Puolustusministeriön Voiman Venäjä -hankkeen loppuraportissa todetaan, että Venäjälle ”taistelu informaatiotilassa on pysyvä osa ulkopoliittikkaa ja vaatii useiden toimijoiden yhteistyötä” (Puolustusministeriö, 2019, 32). Tätä tukevat myös tuoreimmat arviot Venäjän ja Ukrainan sotaa edeltäneestä ”informaatiovalmistelusta”, jossa valtion johdon narratiiveja Ukrainasta ja lännestä Venäjän uhkana toistettiin kesästä 2021 alkaen harmonisesti niin julkisen diplomatian kuin median toimesta (Kalenský, 2022, 15).

Informaatiotilan kontrolli on Venäjän hallintojärjestelmälle olennainen piirre. Rajoittavalla lainsäädännöllä, painostuksella sekä mediayhtiöiden omistusten uudelleenjärjestelyllä taataan median ja tiedostusvälineiden tuki hallinnolle sen tavoitteiden saavuttamisessa (Martikainen ym., 2016, 25). Supressio on kevään 2022 edelleen voimistunut ja ulottunut koskemaan mediayhtiöiden lisäksi yhä enemmän kansalaisia. Lähestymistapa korostaa paitsi informaatioidankäynnin integroitumista Venäjän valtiolliseen päätöksentekoon ja johtamiseen, mutta myös sen kokonaisvaltaisuutta.

Oivo (2021) käyttää Venäjän toiminnasta käsitettä ”aktiivinen informaatiopuolustus”, jota toteutetaan viranomaisten, turvallisuuspalvelujen, asevoimien sekä viestintätoimistojen toimesta Venäjän rajojen sisä- ja ulkopuolella (Oivo, 2021, 120). Lista voidaan lisätä vielä ajatushautomaita ja erityissätiöitä, kuten Russkij Mir. Valtion vastuuta kansainvälisiä sääntöjä rikkovasta

toiminnasta välttääkseen Venäjä käyttää virallisten toimijoiden lisäksi ei-valtiollisia toimijoita, joita sillä on mahdollista ohjailta (Alafuzoff ym., 2020, 97).

Tutkimustieto ja selkeä attribuutio Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin toimijoista on vielä melko vähäistä. Valtiollinen kytkös on kuitenkin havaittu. Erilaisten kansalaisjärjestöjen ja tutkimuslaitosten selvityksissä on esitetty yhteys esimerkiksi lukuisia pieniä uutisportaaleja koordinoivan InfoRos-uutistoimiston sekä sotilastiedustelu GRU:n yhteyksistä (ks. esim. Diresta & Grossman, 2019; Open Facto, 2022). Viron tiedustelupalvelu Välisluureamet on vuosiraportissaan todennut niin ikään GRU:n käyttävän InfoRos:ia välikätenään (Välisluureamet, 2021). On huomionarvoista, että Euroopan unionin toimesta asia on todettu suoraan. Parlamentin päätöslauselmassa (23.11.2016) todetaan, että ”Venäjä sijoittaa disinformaatio- ja propagandavälineisiinsä merkittäviä taloudellisia resursseja ja että niitä käyttävät joko valtio suoraan tai Venäjän hallinnon määräysvallassa olevat yritykset ja organisaatiot” (Euroopan parlamentti, 2016).

Galeotti (2017) kuvaa informaatiotosodankäynnin ja aktiivisten toimien kokonaisuutta alhaalta ylös rakentuvaksi systeemiksi, jossa monet aloitteet tehdään taloudellisen tai poliittisen palkinnon tavoittelemiseksi ilman, että ne usein johtavat mihinkään (Galeotti, 2017, 13). Toimintaa kuitenkin vahvasti ohjataan Kremlistä. Strategisella tasolla presidentti määrittää käsiteltävät aiheet ja niiden sävyn, joita toimijat taktisella tasolla implementoivat oman alansa ja osaamisensa puitteissa (Galeotti, 2017, 10). Tilannetta voisi kuvailla kilpailuksi kuninkaan suosioista.

3.2.2 Keinot ja taktiikat

Venäjä toteuttaa historiallisen narratiivinsa vahvistamista ja puolustamista informaatiotosodankäynnin teoreetikoiden toimesta historian tulkinnoilla, jotka ovat enemmän ideologisia kuin tieteellisiä (Berzina, 2018, 168). Esimerkiksi sotaa Itä-Ukrainassa Venäjä on aiemmin perustellut ulkovenäläisten, siis Ukrainassa asuvan venäläisvähemmistön suojelemisella fasisiselta Ukrainan johdolta. Helmikuussa 2022 aloittamansa hyökkäyssodan jälkeen retoriikka koveni perustellen hyökkäyksen Ukrainan ”denatsifikaatiolla”. On hyvä huomioda, että omille kansalaisille suunnataan erilaista vaikuttamista kuin ulkomaille. Käytetyt keinot ja narratiivit kuulostavat usein erittäin epäuskottavilta ja ovat tunnistettavissa selkeäksi propagandaksi. Venäjän tavoite ei kuitenkaan ole aina pyrkiä vakuuttamaan välittämänsä narratiivien oikeellisuudesta, vaan pikemminkin aiheuttaa yleisöissään hämmennystä esittämällä lukuisia vaihtoehtoisia narratiiveja (Pynnöniemi, 2016, 17–18).

Suomalaisille tuttu esimerkki ilmiöstä on väite, jonka mukaan Sandarmohin joukkohaudat Itä-Karjalassa ovat eivätkä ole peräisin Stalinin puhdistuksista, vaan suomalaisten jatkosodassa teloittamien neuvostovankien kohtaloista (Paananen, 2019). Euroopan parlamentti on päätöslauselmassaan (23.11.2016) nimenyt historian vääristelyn yhdeksi Venäjän informaatiotosodan päästrategiaksi (Euroopan parlamentti, 2016).

Hämmennykseen ja harhaanjohtamiseen pyrkimystä korostavat Paul & Matthews (2016). He käyttävät Venäjän toiminnasta propagandan käsitettä ja kuvaavat sen strategiaa valheiden paloletkuksi (*firehose of falsehood*). Strategialle on tyypillistä, että sitä toteutetaan useasta lähteestä ja monella kanavalla nopeasti ja toistettavasti. Syötettävän informaation ei tarvitse sitoutua objektiiviseen kuvaan todellisuudesta eikä se välttämättä ole johdonmukaista. (Paul & Matthews, 2016.)

Giles (2016) on määritellyt Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin keinoja ja tavoitteita. On huomattava, että tavoitteiden kirjo venäläisessä informaationsodankäynnissä on laaja ja käytettävät menetelmät muotoutuvat usein kohderyhmän mukaan (Virta, ym., 2014). Informaationsodankäynnillä voidaan pyrkiä mahdollistamaan voitto sotilaallisessa konfliktissa, saavuttamaan geopoliittiset tavoitteet pelkän informaatioaseen avulla tai vain heikentämään vastustajaa ilman erityistä tavoiteltavaa loppuasetelmaa (Giles, 2016, 16–17). Informaatiotilan manipuloimiseksi ja informaatiopsykologisen vastakkainasettelun luomiseksi Venäjä muun muassa (Giles, 2016, 47):

- Käyttää suoria valheita disinformaation tarkoituksessa niin kotimaassa kuin ulkomailla.
- Pyrkii kätkemään kriittisen informaation ja hautaamaan arvokkaan tiedon informaatoroskan sekaan.
- Yksinkertaistaa ja käyttää toistoa.
- Pyrkii korvaamaan käytettävät käsitteet sellaisilla, joiden merkitys on epäselvä ja jotka haastavat selkeän tilannekuvan muodostamista
- Käyttää poliittisia tai vaikutusvaltaisia mielipidevaikuttajia.
- Tuottaa aiheista sellaista negatiivista informaatiota, joka on yleisön silmissä hyväksytympää kuin positiivinen.

Avoin ja vapaa tiedonvälitys ovat paitsi länsimaisten demokratioiden vahvuuksia, mutta myös systeemiä haavoittuvuuksia, joita on mahdollista käyttää hyväksi. Venäjän toimintaa informaatioulottuvuudessa on kuvattu informaation aseistamisena, jota se hyödyntää verkostorakenteiden ja uuden mediaympäristön avulla (Pomerantsev & Weiss, 2014; Mikkola ym., 2018, 60–61). Verkostojen ja mediaympäristön muutoksen hyväksikäyttö mahdollistavat jatkuvan, mielikuvien muokkaamiseen pyrkivän vaikuttamisen toteuttamisen. Edelleen informaatioturvallisuuskäsitteen tekninen ja kognitiivinen näkökulma kulkevat integroidusti yhdessä. Venäjä käyttää informaatioteknistä suorituskykyä muuttuneessa toimintaympäristössä niin oman viestinsä välittämiseen kuin tehostamiseen täydentämällä disinformaation ja propagandan vaikutusta kyberhyökkäyksillä (Mikkola ym., 2018, 61).

Informaatiopsykologisen sodankäynnin keinovalikoimassa informaation aseistaminen ja verkostojen hyödyntäminen yhdistyvät kenties selkeimmin salaliittoteorioiden osalta. Venäjä on yhdistetty salaliittoteorioiden tuottajaksi ja levittäjäksi ja hyödyntää niitä yhtä lailla kotimaassa kuin ulkomailla, erityisesti RT:n ja Sputnikin välityksellä. Omille kansalaisille suunnattuna salaliittoteorioiden tavoite on Kremlin hallinnon vahvistaminen kun taas ulkomailla pyrkimys

on Venäjän omien, lännen vastaisten toimien selittämisessä ja oikeuttamisessa. (Avramov, 2018, 155–156.)

Tavoite voi olla myös hajaannuksen ja hämmennyksen aiheuttamisessa. Koronapandemian aikana Venäjä on levittänyt etenkin saksankielisen RT:n kautta, mutta myös muilla suurilla kielillä kuten espanjaksi tai italiaksi länsimaihin harhaanjohtavaa informaatiota koronaviruksesta sekä rokotteista (EEAS, 2021). Esimerkki kuvaa hyvin Venäjän informaatiotilan operaatioille tyypillistä tilaisuuksiin tarttumista ja valmiiksi olemassa olevien yleisöjen hyödyntämistä.

Cardiffin yliopiston tutkimus (2021) länsimaisten uutismedioiden kommenttipalstojen sisällöistä havainnollistaa Venäjän keinoja ja tavoitteita. Utusten kommenttiosioon kirjoitettiin Venäjälle myönteisiä ja länsimaisia instituutioita arvostelevia kommentteja. Tutkijoiden forensiikan mukaan nämä kommentit saivat lyhyessä ajassa poikkeuksellisen suuria määriä tykkäyksiä ja siten huomiota. Tämän huomion siivittämänä kommentteista johdettiin uutisia venäläisiin medioihin, kuten valtiolliseen Ria Novostiin tai presidentti Putinin läheisen oligarkin Jevgeni Prigožinin Patriot Media Groupin kanaviin. Uutiset nimettiin harhaanjohtavasti, kuten ”Der Spiegelin lukijat ajattelevat” tai ”Daily Mailin lukijat toteavat” ja hyödyntäen suurten länsimedioiden tunnettavuutta. (University of Cardiff, 2021, 2–4.) Tutkimus osoittaa Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin keinojen palvelevan samaan aikaan niin kansallisia kuin ulkomaisia yleisöjä ja sisältävän teknisiä ja kognitiivisia vaikuttamisen keinoja harmonisesti.

Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalit sen sijaan kuvaavat Venäjän informaatiotosodankäynnin kokonaisvaltaisuutta ja monen toimijan ja kanavan yhtäaikaista hyödyntämistä. Hillary Clintonin sähköpostipalvelimelta kaapattujen viestien takana on väitetty olleen Venäjän valtioon vahvasti linkitetty APT28:ksi tai Fancy Beariksi nimetty ryhmittyä (SecureWorks, 2016). Vuodeut viestit välitettiin julkisuuteen Wikileaks -sivuston kautta. Viestien sisällöt, kuten suhtautuminen pakolaiskysymyksiin, latinojen kutsuminen huomionkipeiksi tai kommentit salaisista operaatioista Syyriassa, vetosivat tunteisiin ja tukivat pyrkimystä vahvistaa Yhdysvaltojen polarisaatiota ja vaikuttaa vaalien tulokseen. Huolimatta siitä, mikä taho toiminnan taustalla on ollut, sillä tapauksen attribuutio suoraan Venäjään on vaikeaa, toimii se kuitenkin esimerkkinä nykyaikaisen informaatiotosodankäynnin kokonaisvaltaisuudesta. Informaatio hankittiin käyttämällä kyberkyvykkyyksiä, viesti oli yhteiskunnallista mielipidettä ja polarisaatiota vahvistava ja se välitettiin käyttämällä vaikeasti attribuoitavaa ja verkottunutta mediaympäristöä.

Mikkola ym. (2018) kutsuvat yhteiskunnan polarisaatiota ja epäluottamusta lietsovaa informaatiotosodankäyntiä kiilastrategiaksi, jossa vaikuttaminen kohdistetaan yhteiskunnan kipupisteisiin ja olemassa oleviin kiistoihin (Mikkola ym., 2018, 62–63). Kyse voi olla Gilesin mainitsemasta vastustajan heikentämistä ilman erityistä tavoiteltavaa loppuasetelmaa (Giles, 2016, 16–17) tai tilan ja mahdollisuuksien luomisesta Venäjän vaikuttamistoiminnalle lähialueillaan (Mikkola ym., 2018, 61). Singerin (2018) mukaan Venäjän informaatiotosodankäynnille on keskeistä uskottavuus sekä mahdollisuus laajentamiseen. Tämän vuoksi yhteiskunnan polarisaatio tarjoaa hyvän alustan vaikuttamiselle. Voimistamalla

hieman olemassa olevia ennakkoluuloja ja jakolinjoja toiminta on uskottavaa. Lisäksi toiminta muotoillaan siten, että informaation kumoaminen ja kiistäminen ruokkivat sitä entisestään ja siten levittävät näkyvyyttä laajemmalle. (Singer, 2018, 200.)

Venäjän silmissä kaikki vastapuolen tiedotusvälineisiin, perinteisiin puolueisiin ja kansainväliseen yhteistyöhön sekä läntisiin organisaatioihin kohdistuva epäluottamus heikentää sitä ja siten luo Venäjälle itselleen parempia asetelmia alati jatkuvassa kamppailussa informaatiotilassa. Venäjän strategiselle viestinnälle on keskeistä kaiken länsimaiden yhteistyön esittäminen ei-toivottuna ilmiönä (Galeotti, 2017; Oivo, 2021).

Kiilastrategian lisäksi Venäjän keskeiseksi vaikuttamisstrategiaksi voidaan nostaa keskustelun raamittaminen sille hyödylliseksi ja myönteiseksi. Esimerkiksi hyödyntämällä ja vahvistamalla kriittistä keskustelua Euroopan pakolaistilanteesta on pyritty viemään keskustelua pois Krimin miehityksestä sekä parantamaan Venäjälle siitä aiheutuneita mainehaittoja (Smirnova, 2016, 27–28; Oivo, 2021, 130). Tämän agenda setting -vallan hamuamisen lisäksi kyse on myös tunnustuksen hakemisesta, sillä Venäjä tahtoo itsensä nähtävän ulospäin perinteisiä kristillisiä arvoja puolustavana suurvaltana (Euroopan parlamentti, 2016).

Jatkuvan, mielikuvien muokkaamiseen pyrkivän informaatioidankäynnin vaikutusta voi lähestyä kohdeyleisölle viestittävien narratiivien kautta. Narratiivit ovat ikään kuin linsskejä, joiden läpi maailmaa katsotaan ja tuotetaan sille merkityksiä. Narratiivit muodostavat sosiaalisesti rakentuneen todellisuuden ja saavat voimansa olemassa olevista tarinoista (Deverell ym., 2020, 4–5).

Kansainvälisen politiikan kontekstissa strategisella narratiivilla tarkoitetaan keinoja, joilla poliittiset toimijat pyrkivät luomaan yhteistä, jaettavaa ymmärrystä menneestä, nykyisestä ja tulevasta politiikasta muovatakseen kotimaisten ja kansainvälisten toimijoiden käyttäytymistä (Miskimmon et. al, 2017, 6). Informaatiopsykologisen sodankäynnin vaikutusten tarkasteluun ne soveltuvat käsitteen sisältävän vaikuttamisen tarkoituksellisuuden sekä vaikuttamisen potentiaaliksi.

Pitkäkestoisessa informaatioidankäynnissä strategisten narratiivien tarkoitus on jäsentää kohdeyleisön maailmankuvaa tarinankerronnallisilla syy-seuraussuhteilla ja asiantilakäsityksillä (Oivo, 2021, 127). Utistointisto Sputnikin ruotsalaiselle yleisölle kohdennettuja metanarratiiveja tutkineet Kragh ja Åsberg (2017) pitävät niitä yhtenä Venäjän aktiivisten toimien ilmentymänä. Metanarratiivien levittämisen lähteenä toimivat sekä julkinen diplomatia, erityisesti uutistoimisto Sputnik ja valtiollinen uutiskanava RT (Russia Today), niiden kaikukoppa venäjämieliset kansalaisjärjestöt sekä sosiaalisen median trolliarmeijat ja polttoaineena aikaan ja paikkaan kohdennettu disinformaatio (Kragh & Åsberg, 2017, 2).

Narratiivien levittäminen kuvastaa aktiivisten toimien luonnetta; tavoitteet ja osa keinoista ovat salaisia, mutta myös julkisella diplomatialla (*public diplomacy*) eli muiden maiden kansalaisille kohdennetulla, esimerkiksi valtio-omisteisten medioiden viesteillä on roolinsa. Pääsy ulkomaisille media-alustoille onkin

Venäjän kansainvälisten viestintästrategioiden toimivuuden kannalta merkittävä edellytys (Oivo, 2021, 117).

Kraghin ja Åsbergin lähes 4000 ruotsinkielisen Sputnikin vuoden 2015 artikkelista koostuvasta aineistosta yleisimpinä teemoina nousivat esille ”lännen kriisi”, ”positiivinen kuva Venäjästä” sekä ”lännen aggressiivisuus”. Keskeiset narratiivit pysyivät muuttumattomina, mutta Sputnikin artikkelit keskittyivät sisällöissään kulloinkin ajankohtaisiin tapahtumiin, kuten Kreikan talouskriisin tai laajaan Eurooppaa kohdanneeseen pakolaisaaltoon. Narratiivien korostunutta EU- ja Nato-vastaisuutta kuvaa, että niihin kohdistunutta kritiikkiä havaittiin 60 %:ssa artikkeleista. Kiinnostavasti Ruotsi sai artikkeleissa vähemmän mainintoja kuin Suomi, Ranska tai Saksa. (Kragh & Åsberg, 2017, 11–12.) Havainnot voi nähdä Venäjän EU:n hajaannusta lisäävän ja sen toimijuutta kyseenalaistavan sekä toisaalta suoraa kahdenkeskistä valtioidenvälistä vuorovaikutusta tavoittelevan ulkopolitiikan yhtenä ilmentymänä. Viestin kohdentaminen yleisölle kävi ilmi käsiteltyjen aiheiden ulkoistamisesta suoraan Ruotsista liitännäisistä teemoista. Muiden länsimaiden ongelmia nostettiin esille enemmän kuin Ruotsin sisäisiä asioita ja esimerkiksi Sputnikin artikkelien lähteissä Reutersin ja Ylen uutiset korostuivat ruotsalaisia medioita laajemmin (Kragh & Åsberg, 2017, 16).

Informaatiopsykologisen ja -teknisen vaikuttamisen synteesi ilmeni Kraghin ja Åsbergin aineistossa. Disinformatiiviset uutiset julkaistiin ensin venäjänkielisillä sivustoilla, josta ne linkitettiin käännettyinä ruotsinkieliselle Pressbladet-sivustolle. Pressbladet on ulkoasultaan identtinen Ruotsin suosituimman uutissivusto Aftonbladetin kanssa. Myöhemmin uutisten levittämistä jatkettiin edelleen englanninkielisille venäjämönteisille vaihtoehdomedioiden sivustoille (Kragh & Åsberg, 2017, 18). Toiminnan yhdistäminen Venäjään pyritään estämään käyttämällä informaation levittämisessä länsimaisia medioita tai mielipidevaikuttajia.

Menetelmä vastaa Neuvostoliiton toimintaa Operaatio Infektionissa, jossa huhua Yhdysvaltain hallinnon osallisuudesta HI-viruksen kehittämisessä biologiseksi aseeksi levitettiin intialaisissa sekä Neuvostoliiton satelliittivaltioiden lehdissä ensimmäisen kerran vuonna 1983. Disinformaation kierrettyä pinnan alla pari vuotta, nosti KGB sen uudelleen pinnalle, tällä kertaa tunnettuun neuvostoliittolaiseen päivälehteen. Narratiivi eli sitkeästi ja sen tueksi värvättiin edustajia tiedemaailmasta tukemaan väitettä. Vuonna 1987 uutista oli siteerattu jo 80 valtiossa ja 25 kielellä (Boghardt, 2009).

Menetelmän voi nähdä käytettävän edelleen Venäjän informaatiotosodankäynnin yhtenä työkaluna. Vanhoja uutisia nostetaan säännöllisesti esille ja esimerkiksi Sputnik ja RT kierrättävät jutuissaan aina kulloiseenkin aiheeseen sopivia haastateltavia ja toimittajia, joiden joukossa on vasemmisto- ja oikeistoaktiivisteja, rauhanliikkeen edustajia, ympäristönsuojelijoita sekä salaliittoteoreetikkoita ja populistisia toimijoita (Oivo, 2021, 120). Viestintäteknologian kehitys on tehnyt tästä helpompaa ja huomattavasti nopeampaa kuin sanomalehtien valtakaudella.

Kraghin ja Åsbergin identifioimien Sputnikin kautta Ruotsiin viestittyjen metanarratiivien keskeiset viestit olivat Naton maalaaminen aggressoriksi ja

sotilaalliseksi uhaksi, EU:n heikentyminen sekä Venäjän piiritetty asema läntisten hallintojen toimesta (Kragh & Åsberg 2017, 34). Hämmennyksen lisäämiseksi tai ei, monesti keskeisissäkin viesteissä ilmeni ristiriitoja. Läänttä kuvattiin toisaalta heikoksi, toisaalta taas Venäjälle uhaksi. Narratiivit ovat samankaltaisia kuin Venäjän toiminnasta aiemmin havaitut historiallisia myyttejä ja stereotyyppiä hyödyntävät sekä vastakohtaisuutta lännen ja Venäjän välille maalaavat narratiivit (Martikainen ym., 2016, 26). Mainittujen strategisten narratiivien avulla pyrittiin muokkaamaan ihmisten maailmankuvia, vaikuttamaan epäsuorasti ihmisten odotuksiin, tapahtumien tulkintaan ja toimintaan kuten mediankäyttöön, protesteihin ja äänestämiseen (Oivo, 2021, 118).

Käsiteltäessä informaatiopsykologista sodankäyntiä ei propagandan käsitettä voi jättää huomiotta. Lavean ja yleisen, mutta aikaa kestäneen määritelmän mukaan propaganda on suunniteltua viestinnällisten keinojen käyttämistä kohteen tahdon määrittämiseksi konfliktitilanteessa tai potentiaalisen konfliktin alla (Becker, 1949, 221). Nykypäivänä propaganda on käsitteenä politisoitunut ja sitä käytetään vain vastustajan pahantahtoisten toimien kuvauksessa, ei omasta toiminnasta (Siren, 2011, 201). Propaganda, onnistunutkin, voi perustua yhtä lailla totuuteen kuin valheeseen. Becker jakaa propagandan kolmeen päätyyppiin, valkoiseen, mustaan ja harmaaseen.

Venäjän informaationsodankäynnissään levittämät sisällöt kattavat kaikki propagandan värit. Valkoisessa propagandassa vastaanottajalle on selvää, kuka hänelle viestii (Becker, 1949, 221). Lähteen tunnistettavuus auttaa sen luotettavuuden arvioinnissa, mutta etenkin julkisen toimijan ollessa kyseessä voi myös luoda illuusiota luotettavuudesta. Esimerkiksi valtion johdon lausunnot voidaan luokitella, huolimatta niiden sisällöstä, valkoisen propagandan kategoriaan.

Mustassa propagandassa informaation alkuperäinen lähde on pyritty häivyttämään (Becker, 1949, 221). Sitä voidaan syöttää kohteelle esimerkiksi huhujen avulla tai käyttämällä alkuperäisestä lähteestä irrallisia viestinvälittäjiä. Lähteen alkuperän epäselvyys mahdollistaa laajemmin disinformaation käyttämisen. Harmaa propaganda on mustan ja valkoisen propagandan sekoitus ja sijoittuu yllä mainittujen päätyyppien välille, totuuden ja valheen sekä avoimen ja salatun lähteen välimaastoon (Joweth & O'Donnel, 2018, 22–23). Venäjän harmaan propagandan työkaluina voidaan pitää niin sanottuja trollitehtaita, jotka levittävät informaatiota verkostoja hyödyntämällä.

Kuten tässä luvussa on esitetty, Venäjän keinot ja tavoitteet informaationsodankäynnissä ovat moninaisia ja sovellettavissa eri tarkoituksiin. Sadan vuoden ajalta kumuloitunut kokemus informaationsodankäynnistä haastaa siihen varautumisen, mutta toisaalta myös tekee ennakkoinnin mahdolliseksi, sillä toiminnan *modus operandi* on pysynyt samankaltaisena. Informaatioturvallisuuskokteerinin ulottuvuuksia, teknistä ja kognitiivista vaikuttamista käytetään toisiaan tukien. Niin sanottu lavetti, informaationsodankäynnin välittämiseen käytettävä tekninen osaaminen on viestintäteknologian kehityttyä muuttunut radion, sanomalehtien, television ja sosiaalisen median innovaatioiden siivittämänä. Kognitiivinen osio eli välitettävän sanoman sisältö sen sijaan noudattaa edelleen samoja periaatteita: viesti kohdennetaan yleisölle aikaan, paikkaan ja tapahtumiin sopivaksi, sillä

vedotaan tunteisiin sekä pyritään hyödyntämään olemassa olevia ristiriitoja ja jakolinjoja epäluottamuksen ja hämmennyksen kylvämiseksi.

3.3 Informaatioidankäynti Suomessa

Aiemmin esitetyn venäläisen informaatioidankäynnin historian ja nykyisyyden lisäksi on tarpeen sivuta myös, miten informaatiopsykologista sodankäyntiä on lähestytty ja tutkittu Suomessa. Tutkimus jakautuu osin sotatieteelliseen, informaatiota sodankäynnin ulottuvuutena tai sen jatkeena tutkivaan sekä viestintätieteelliseen, enemmän informaatiolla vaikuttamiseen ja sen siirtämiseen keskittyvään tutkimukseen.

Iso osa suomalaisesta tutkimuksesta on lähestynyt aihetta venäläisen toimijan näkökulmasta, usein tapaustutkimuksina Venäjän informaatio-operaatioista tai levittämistä narratiiveista (Pynnöniemi, 2016; Flyktman, 2017; Oivo, 2021). Flyktman on myös käsitellyt informaatioidankäynnin merkitystä osana kansainvälisiä suhteita ja sodankäyntiä. Vastaavasti suomalaisessa keskustelussa informaatioidankäynnin sijasta usein käytettävän informaatiovaikuttamisen tutkimus haarautuu usealle eri alalle. Sitä on tutkittu muun muassa liike-elämän viitekehyksessä, markkinoinnin näkökulmasta, disinformaation ja vale uutisten ilmenemisen kautta tai poliittisena vaikuttamisena esimerkiksi vaaleissa. Kahdessa ensin mainitussa on kyse enemmän informaatiolla vaikuttamisesta, jälkimmäiset viittaavat tahalliseen ja haitalliseen informaatiovaikuttamiseen.

Kuten monen muunkin käsitteen kohdalla, myös informaatiovaikuttamisen poliittiset ja tieteelliset määrittelyt ovat hieman erilaisia. Sinänsähän informaatiovaikuttaminen ymmärrettynä puhtaana mielikuviin vaikuttamisena on avoimen ja demokraattisen yhteiskunnan perustoimintaa ja kaiken poliittisen toiminnan voi nähdä informaatiovaikuttamisena. Puolustusvaliokunnan vuoden 2021 puolustuselonteosta antamassa mietinnössä korostetaan haastavuutta tulkita, minkälainen ja kenen toimesta harjoitettu informaatiovaikuttaminen on normaalia ja tarpeellista ja minkälainen informaatiovaikuttaminen taas haitallista ja vahingollista (Puolustusvaliokunta, 2021, 14).

Informaatiovaikuttamisen käsite nousi esille oikeusjärjestelmän puitteissa helmikuussa 2022, kun korkein oikeus (KKO) antoi päätöksen Ylen toimittaja Jessikka Aron ja Johan Bäckmanin välisestä oikeudenkäynnistä. Tapauksen taustalla olivat Aron vuosina 2014–2015 kirjoittamat reportaasit Venäjän informaatiovaikuttamisesta, joiden myötä Bäckman aloitti julkisilla sosiaalisen median kanavilla Aroon kohdistuvan, KKO:n vainoamiseksi katsoman toimintansa. KKO:n mukaan vainoamisesta 60 päivän ehdolliseen vankeuteen tuomitun Bäckmanin vaikuttimena katsottiin olleen estää julkinen keskustelu Venäjän informaatiovaikuttamisesta.

Kritiikki ei aina ole propagandaa tai informaatiovaikuttamista. Kuitenkin katsomalla kritiikin taakse sen syihin, voidaan sitä tarkastella eri valossa ja havaita kärjistämistä tai lietsontaa. Luentatavasta ja kontekstista riippuen informaatiovaikuttaminen voi siis saada hyvinkin erilaisia määrittelyjä, samoin sen

nimeäminen haitalliseksi vaihdella tilanteittain. Kuitenkin käsitteen pohjavire Suomessa, perustuen esimerkiksi Kyberturvallisuuden sanaston määrittelyyn sekä mainittuun Puolustusvaliokunnan mietintöön, on melko neutraali, jopa osin negatiivisuutta varova.

Informaatioidankäynnin evoluutiosta kirjoittaneen Rantapelkosen (2008) näkemyksen mukaan informaatioidissa taistellaan sanoista, kuvista sekä kaikesta taistelukentällä merkityksellisestä informaatiosta, tiedosta ja ymmärryksestä (Rantapelkonen, 2008, 63). Rantapelkonen keskittyy informaatioidankäyntiin sodankäynnin kontekstissa, mutta tunnistaa informaatioidan arkipäiväistymisen ja sekoittumisen myös julkiseen informaatioympäristöön. Määrittely informaatioidasta kamppailuna merkityksellisestä informaatiosta, tiedosta ja ymmärryksestä on toimiva tämän tutkielman kontekstissa, sillä se sisältää asetelman, jossa hyökkääjä ja puolustaja kamppailevat julkisesta mielipiteestä ja mielikuvista.

Toisen näkökulman (Siren ym., 2011) mukaan informaatioidankäynti on muuttunut strategiseksi kommunikaatioksi, joka korostaa kansallisen narratiivin ja sen mukaisten tekojen tärkeyttä (Siren ym., 2011, 3). Kyseessä on amerikkalainen käsite, jota Venäjällä pidetään yhtenä informaatioidankäynnin menetelmänä (Alafuzoff ym., 2020, 56). Strategista kommunikaatiota voi tulkita sotataidollisena paradigmatena mutta myös laajemmin koko valtionhallinnon yhteisenä informaatiovaikutusten hallintana sekä niiden tuottamisena (Siren ym., 2011, 14). Strategisen kommunikaation keskiöstä löytyvien ja jäsentelyn mahdollistavien narratiivien avulla voidaan lähestyä vaikeasti määriteltävää sekä tutkittavaa informaatiopsykologista sodankäyntiä.

Narratiiveja voi tarkastella informaatioidankäynnin näkökulmasta kahdesta eri perspektiivistä. Valtion sisäisen viestinnän näkökulmasta kansallisten narratiivien merkitys, eheys ja hyväksyttävyyys ovat tärkeitä elementtejä, jotka määrittävät valtion arvoja ja identiteettiä ja siten alttiutta informaatiopsykologisen sodankäynnin uhkille. Toisaalta taas ulkoa syötetyt, joko kansallisia narratiiveja haastavat tai ulkovaltojen toimintoja määrittävät narratiivit pyrkivät yhtä lailla vaikuttamaan ihmisten mielikuvien muodostamiseen. Valtioneuvoston kanslian (2019) mukaan haitallisen informaatiovaikuttamisen tavoite on hämärtää olemassa olevia narratiiveja tai jopa heikentää ja tuhota niitä (Valtioneuvosto, 2019, 22).

Naton strategisen kommunikaation keskus (2020) määritteli Venäjän Sputnikin, RT:n sekä Pervyi kanalin kautta vuosina 2016–2018 välittämiä narratiiveja Pohjoismaissa sekä Baltiassa. Vaikka mainittujen toimijoiden näkyvyys saati vaikuttavuus esimerkiksi Suomessa ei ole kovin suuri, tarjoavat ne kuitenkin valtiojohtoisina medioina mahdollisuuden Venäjän välittämien narratiivien tarkasteluun. Tuloksissa korostuivat muun muassa Venäjän uhan vähättely, maahanmuuton ja Islamin kulttuurin esittäminen epävakauttavina tekijöinä, russofobia sekä Naton uhka Venäjälle (Cepuritis ym., 2020, 36). Narratiivit ovat yhtenäisiä Kraghin ja Åsbergin (2017) sekä Oivon (2021) tulosten kanssa ja havainnollistavat myös luvussa 3.2. esitettyjä Venäjän informaatioidankäynnin peruseräitä.

Samankaltaisia havaintoja Suomeen kohdistetuista narratiiveista on tehnyt myös Ruotsin maanpuolustuskorkeakoulun (2020) tutkimus Sputnikin vuosina 2014–2019 Pohjoismaissa ilmenneistä narratiiveista. Suomen osalta Sputnikin uutisoinnissa korostuivat Suomen pärjäämisen kannalta olennainen erityinen suhde Venäjään, lännen russofobia sekä EU:n ja Naton antagonistinen rooli Venäjän vastustajina ja Suomen ongelmien, kuten maahanmuuton aiheuttajina (Deverell ym., 2020, 8–10).

Venäjän metanarratiivien ilmentymistä Suomessa Ukrainan sodan alkuvaiheessa (vuosina 2014–2016) tutkineiden Pynnöniemen ja Innolan (2016) mukaan heidän analysoimissaan uutisissa suomalainen lehdistö kykeni melko neutraaliin tapahtumien kuvaukseen. Venäjän metanarratiivit ilmenivät lähinnä suorissa Venäjän hallinnon sitaateissa. Pynnöniemi ja Innola kuitenkin kiinnittivät huomiota eri medioiden käyttämiin käsitteisiin ja tapahtumankuvauksiin, jotka olivat Venäjän kannalta myönteisiä. Esimerkiksi tapahtumien kuvaaminen usealla eri termillä, sodalla, konfliktilla, sisällissodalla, kansannousuna, kaaoksena tai invaasiona loi hämmennystä tilanteen todellisesta luonteesta. (Pynnöniemi & Innola, 2016, 172–173). Vastaava vaikutus oli sodan toimijoiden esittämisenä kirjavilla ja vaihtuvilla termeillä. Osa uutisnäytteistä, joissa Venäjän todettiin vahvistaneen lain Krimin liittämistä siihen, eivät kontekstualisoineet sitä faktaa, että liittäminen ei ollut vapaaehtoinen saati juridinen päätös. Havaitut esimerkit olivat määrällisesti pieniä ja kyynisesti ajateltuna kyse oli sanamuodoista ja epäselvistä termeistä, mutta narratiivien merkitystä ja kamppailua mielikuvista Pynnöniemen ja Innolan tutkimus kuvasti hyvin. Vastustajan narratiivit on olennaista tuntea ja tunnistaa, jotta niihin voi varautua tai ainakin välttää tiedostamattaan lankeamasta.

Informaatiovaikuttamiselle on tyypillistä, että välitettyjä viestejä kierrätetään eri kanavien kautta. Välikäsiä ja resonaattoreita käyttämällä informaation alkuperä hälvenee. Oivo (2021) on tutkinut Venäjän hallinnon strategisten narratiivien välittymistä kuuden suomalaisen vastamedian sisältöjen kautta vuosina 2018–2019. Kolmansien osapuolien, kuten vastamedioiden, roolin voi nähdä voimavarana Venäjän informaatioidankäynnille, sillä ne kääntävät ja kuratoivat Venäjän valtiollisten medioiden, kuten Sputnikin ja RT:n, sisältöjä kielimuurien takana oleville yleisöille (Oivo, 2021, 134).

Oivon havaitsemat metanarratiivit kuvaavat hyvin aiemmin esitettyjä Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin teemoja ja tavoitteita. Tutkimuksen ensimmäiseksi pääkategoriaksi oli nimetty epäonnistuneet ja pätemättömät länsimaat. Siihen sisältyvät alakategoriat etnisistä jännitteistä ja rajoista, sosiaalisista jännitteistä, median vääristymistä ja sananvapauden ongelmista sekä hajaantuvasta länsiblokista. Toisena pääkategoriana esitettiin metanarratiivi pahantahtoisen lännestä, jolle esitettiin siihen positiivisesti peilautuvina vaihtoehtomalleina Venäjä ja Kiina (Oivo, 2021, 127.). Venäjän niin julkisissa kannanotoissaan kuin kirjallisuudessa usein korostaman lännen siihen kohdistaman kritiikin kehystäminen russofobiaksi, vihamielisyydeksi Venäjää kohtaan (Berzina, 2018, 170), on osoitus aiemmin tässä tutkielmassa mainitusta Venäjän strategisesta

kulttuuristaan kumpuavasta kokemuksesta, jonka mukaan se on alati piiritetty ja arvoissaan ristiriitaisen lännen hyökkäyksen uhan alla.

Suomessa informaatiopsykologisen sodankäynnin tutkimusta ja lähestymistapaa tutkaillessa on tarpeen mainita disinformaation käsite. Disinformaatio on käsitteellisesti etenkin arkikäytössä yleinen ja usein rinnastettu informaatiovaikuttamiseen. Disinformaation käsitteen ymmärtämiseksi se on mielekästä purkaa osiin. Perusosa, informaatio on yleisesti määritelty merkkijärjestelmäksi, kuten tekstiksi tai bittijonoksi, joka on laadittu kuvaamaan jotakin asiantilaa. Termiä on mahdollista käyttää myös asiantilan virheellisestä kuvauksesta (Tieteen termipankki, 2021). Informaation käsitteessä on siis jo sisäänrakennettuna mahdollisuus siitä, että se voi olla virheellistä. Disinformaation määriteosa kuvaa sen käytön tarkoitusta. Tahaton virheellinen informaatio on määritelty misinformaatioksi, kun taas disinformaation määritelmä täyttyy, kun informaatio on tahallisesti väärää tai harhaanjohtavaa (Kragh & Åsberg, 2017, 25).

Suomalaisessa tutkimuksessa disinformaatio on määritelty esimerkiksi harmitun ja tahallisen väärän tai epätarkan tiedon levittämiseksi kohdevaltion tai yhteisön tiedotusjärjestelmässä (Mikkola ym., 2018, 29). Sisällön ei tarvitse olla kokonaan valheellista ollakseen disinformaatiota. Myös osin totuuteen perustuva, mutta asiayhteydestä irrotettu tai päämäärää palvelemaan kehystetty informaatio voi olla disinformaatiota. Usein disinformaation määritelmän täyttymisen ehdoksi onkin esitetty, että sille tulee olla asetettu tavoite (Jokipii ym., 2021). Esimerkiksi polarisaatio- ja populismi-indekseillä sekä erinäisillä median tilaa kuvaavilla indikaattoreilla mitattuna suomalaisen yhteiskunnan on todettu olevan verrattain hyvin sietokykyinen verkossa leviävälle disinformaatiolle (Humpecht et al., 2020, 505).

Talvisodan alkamisen 82. vuosipäivänä, syksyllä 2021 Venäjän Etelä-Afrikan suurlähetystön Twitter-tililtä viestittiin harhaanjohtavasti, että talvisodan syyntymisen syy oli Suomen mahdollinen liittolaisuus Natsi-Saksan kanssa (Embassy of Russia in South Africa, 2021). Toiminnasta voi löytää monta Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnille tyypillistä piirrettä. Ensinnäkin kyse oli harhaanjohtavasta disinformaatiosta, jolla pyrittiin kertomaan Neuvostoliiton historiaa eri valossa kuin se oli toteutunut. Toisekseen viesti oli kohdennettu aikaan ja kohderyhmälle sopivaksi; talvisota saa Suomessa paljon huomiota etenkin sen alkamisen vuosipäivänä ja sillä on yhä roolinsa Suomen kansallisen narratiivin yhtenä palasena.

Kolmanneksi viestin alkuperä, Venäjän Etelä-Afrikan suurlähetystö, oli hieinan epätyypillinen. Tällä tuskin haettiin viestin alkuperän häivyttämistä, enemmän hämmennystä. Kyseinen lähetystö on aiemminkin viestinyt harhaanjohtavia toisen maailmansodan ajan historiantulkintoja. Neljänneksi voi pohtia viestin tarkoitusta. Koska välitetty disinformaatio oli niin räikeää ja helposti sellaiseksi tunnistettavaa, saattoi pohjimmainen tarkoitus olla suomalaisten venäläisvastaisuuden lisääminen tai pelkkä reaktioiden testaaminen.

Disinformaation tarkoituksellinen harhaanjohtaminen ei välttämättä ole sen tavoite sinänsä, vaan ennemminkin yksi keino muiden joukossa, jolla tavoitellaan muutosta tai halutaan aiheuttaa hämmennystä (Fallis, 2015, 415). Venäjän

Etelä-Afrikan suurlähetystön twiitissa kyse saattoi olla hämmennyksen lisäämisen ohella venäläisvastaisuuden kasvattamisesta. Näin ymmärrettynä disinformaation voi siten lukea yhdeksi informaatiopsykologisen sodankäynnin keinoksi tai välineeksi. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (2020) on määritetty valheellisen, väärän tai harhaanjohtavan informaation levittäminen yhdeksi hybridivaikuttamisen keinoksi, jonka avulla valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan kohteen haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi (Valtioneuvosto, 2020). Sikäli voidaan olettaa disinformaation torjumisen ja siihen vastaamisen olevan keskeinen tekijä suomalaisessa informaatiovaikuttamiseen varautumisessa.

Informaatiovaikuttamisen ja informaatiiosodankäynnin vaikutusten arvioinnin lisäksi myös sen tutkiminen kokonaisuutena on haastavaa. Pinnan alla tapahtuvan vaikuttamisen ja Venäjää tukevien viestien resonoinnin tunnistaminen ja määrittäminen eksplisiittisesti nimenomaan Venäjän aikaansaamaksi on vaikeaa. Venäjän informaatiiosodankäynnin moottoreiden eli RT:n ja Sputnikin tutkiminen on yksi keino, mutta suomalainen journalismi käyttää niitä lähteenään hyvin harvoin ja tuolloinkin yleensä huomioi niiden poliittisen kytköksen (Pynnöniemi & Innola, 2016, 169). Lisäksi Sputnik lopetti toimintansa Suomessa jo keväällä 2016. Kokonaisuus muodostuu pala kerrallaan. Julkisdiplomatiaa voidaan tutkia omana, disinformaatioksi tunnistettuja uutisia ja sosiaalisen median sisältöjä ja verkostoja omana sekä sisäisiä että ulkoisia narratiiveja omana kokonaisuutena, joista riittäväällä aiheymmärryksellä voidaan koostaa koherentti käsitys Venäjän informaatiopsykologisesta sodankäynnistä.

3.4 Informaatiopsykologiselta sodankäynniltä suojautuminen ja vastaaminen

Kuten aiemmin totesin, informaatiopsykologinen sodankäynti perustuu erikseen kohderyhmälle räätälöityihin, aikaan ja paikkaan sopeutettuihin viesteihin. Yhtä lailla siltä suojautuminen tai siihen vastaaminen ovat hyvin kontekstisidonnaisia kysymyksiä, joihin vaikuttavat niin havaitun vaikuttamisen tavoitteiden tunnistaminen, tilannekuva, omat arvot ja tavoitteet kuin käytössä olevat resurssit. Naton strategisen viestinnän keskuksen (NATO StratCom) mukaan mallia arvioida organisaation kykyä vastata informaatiopsykologisiin operaatioihin ei ole laadittu (Lindbom, 2022).

Kiihtyvän digitalisaation, tiedonkulun nopeutumisen ja hybridin mediaympäristön myötä informaatio leviää yhteiskunnassa yhä nopeammin ja laajemmin. Kaikkine hyötyineen ja mahdollisuuksineen se luo kuitenkin myös hyökkäyspinta-alaa valheellisen ja tahallisen informaation levittämiselle kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Informaatiovaikuttamisen torjunnan osalta muodostuu siis useita kerrostumia, joissa ilmiöön voidaan vastata ja varautua. Sikäli kovin yksityiskohtaisia ohjeita varautumisesta ja vastaamisesta voi olla tarkoituksetonta laatia ennakkoon. Malleja informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi on vaikea

luoda, sillä tilanteet ovat uniikkeja ja valtioon, kulttuuriin sekä yhteiskunnalliseen luottamukseen sidonnaisia. Yksityiskohtaisten mallien sijaan hyväksi tunnustettujen käytäntöjen ja periaatteiden tarve varautumisen ohjaajina sen sijaan on tutkimuskirjallisuudessa tunnustettu.

Disinformaation vastaamista valtiollisella tasolla tutkinut Vilmer (2021) toteaa, että disinformaation torjunta ei ole vain valtion tehtävä, vaan kokonaisuus, johon osallistuu myös muita toimijoita, kuten toimittajia, kansalaisjärjestöjä, ajatuspajoja ja tutkimuslaitoksia (Vilmer, 2021, 7). Vilmer on tapaustutkimusten perusteella listannut muutamia ohjeita ja periaatteita, joita on valtioiden tehokkaassa disinformaation vastaamisessa havainnut (Vilmer, 2021, 28):

- Kyky eritellä mikä informaatioulottuvuudessa on uhka ja määritellä selkeästi disinformaatio, informaation manipulointi, informaatiovaikuttaminen ja -häirintä.
- Vähintään yksi valtiollinen rakenne pelkästään disinformaation havaitsemista ja vastaamista varten sekä poikkihallinnollisia sen hetken poliittisesta tahdosta riippumattomia verkostoja jakamaan informaatiota säännöllisesti.
- Valtion yhteistyö kansalaisyhteiskunnan, tiedeyhteisön sekä yritysten kanssa.
- Valtion tietoisuus omista haavoittuvuuksista niin yhteiskunnan eri ryhmien ja narratiivien kuin valtiollisten rakenteiden osalta
- Yhteiskunnan resilienssin vahvistaminen, luottamuksen vahvistaminen julkisiin instituutioihin, medialukutaidon kehittäminen, digitaalinen kasvatus ja kriittisen ajattelun kouluttaminen kaikille ikäryhmille.
- Säännöllinen julkinen viestintä disinformaatiosta ja sen vastatoimista.
- Kunnalliselle ja alueelliselle tasolle ylettyvä kansallinen yhteistyö.
- Kansainvälinen yhteistyö ja yhteistyö sosiaalisen median alustojen kanssa
- Yksityisyyden, avoimuuden ja median läpinäkyvyyden vaaliminen.
- Tutkimuksen rahoitus ja tutkimuksen julkittaminen.
- Viranomaisten, toimittajien ja kansalaisyhteiskunnan kouluttaminen, poikkihallinnolliset viranomaisharjoitukset

Toisen strategiakimpun laatineet Hellman & Wagnsson (2017) ovat kirjoittaneet Venäjän informaatiotosodankäyntiin vastaamisesta eurooppalaisten valtioiden näkökulmasta. He ovat laatineet ja arvioineet neljää erilaista valtiotason strategiaa, joilla demokraattinen hallinto voi vastata venäläiseen informaatiotosodankäyntiin. Strategiat ovat ideaalityyppejä ja esiintyvätkin lähes aina yhdistelminä toistensa kanssa. Hellman & Wagnsson ovat jakaneet ne kaksiulotteisesti sen mukaan, huomioidaanko vai sivuutetaanko havaittu vaikuttaminen ja suuntautuuko valtion reagointi ulos vai sisäänpäin. Strategioiden keskeinen teema on niiden suhtautuminen valtion omien narratiivien sekä niitä haastavien vieraiden narratiivien väliseen kilpailuun. (Hellman & Wagnsson, 2017, 153–155.)

Ensimmäisen strategian, haastamisen (*confronting*) tavoitteena on havaittujen vieraiden narratiivien kyseenalaistaminen ja omien strategisten narratiivien suojeleminen. Valheelliset tai virheelliset kertomukset tarinoista, johtajista tai ilmiöistä pyritään kumoamaan ja siten estämään niiden leviäminen ja haitallinen vaikutus. Niiden sijasta korostetaan omaa narratiivia ja osoitetaan sen paremmuus. Kirjoittajien itsekritiikin mukaan kyseinen strategia, jossa vastakkainasetteluun vastataan samalla mitalla, voi olla demokratian arvojen vastaista ja siten jopa auttaa vastustajaa pääsemään vaikutukseensa. (Hellman & Wagnsson, 2017, 158–159.) Vastakkainasettelun ja Kremlin kanssa samojen keinojen käyttämisen ongelmallisuutta kuvaa myös aktiivisiin toimiin vastaamisesta kirjoittanut Galeotti (2017), joka korostaa liiallisen aggressiivisuuden ja jokaista valhetta vastaan taistelun vain vahvistavan Venäjän narratiivia sitä uhkaavasta epävakaaasta lännestä (Galeotti, 2017, 15).

Hellmanin ja Wagnssonin toinen strategia, *naturalizing*, pyrkii häivyttämään vieraan toimijan narratiivin vaikutusta, mutta ilman vastakkainasettelua. Oman narratiivin korostus on luonnollisempaa ja vastaavasti vieraan toimijan narratiivia ei tuomita yhtä voimakkaasti (Hellman & Wagnsson, 2017, 159–161). Esimerkiksi vastustajan disinformaatio tai räikeät tulkinnat kiistanalaisista kysymyksistä jätetään vailla suurempaa huomiota ja pyritään itse asettumaan tilanteen yläpuolelle esittämällä oma faktoihin perustuva kansallista narratiivia tukeva näkemys. Aggressiivisessa informaatiovaikuttamisessa strategia voi kuitenkin jäädä liian tehottomaksi.

Torjuntastrategia (*blocking*) pyrkii estämään vastustajan narratiiveja ikinä pääsemästä vaikuttamaan omiin kansalaisiin. Strategia määritellään puolustukselliseksi ja enemmän omille kansalaisille kuin ulospäin suunnatuksi. Esimerkkinä torjuntastrategian käytöstä käy Latvian ja Liettuan päätös kieltää venäjänkielisen LTV7 kanavan laajempi näkyvyys (Hellman & Wagnsson, 2017, 161–162). Kuten ensimmäisessä vastakkainasettelua käyttävässä strategiassa, myös torjuntastrategian heikkous – ja toisaalta vahvuus – on siinä, että se käyttää samoja keinoja vastustajan kanssa, mutta avoimen ja vapaan yhteiskunnan kustannuksella.

Viimeisenä strategiana kirjoittajat esittävät sivuuttamisen (*ignoring*). Strategia perustuu vahvaan luottamukseen oman kansallisen narratiivin ja arvojen pysyvyydestä, kansalaisten medialukutaidosta ja kriittisyydestä sekä luottamuksesta valtion omien organisaatioiden kykyyn vastata tarvittaessa vihamieliseen informaationsodankäyntiin (Hellman & Wagnsson, 2017, 162–163). Ei-toivotut narratiivit siis sivuutetaan, niille ei tehdä mitään. Strategia on mainituista päätyypeistä ideaalisin, vähiten yhtenäinen ja jopa naiivi. Sivuttamisesta on kritisoitu sen vuoksi, että vaikenemisella pelataan vaikuttajan pussiin valheellisten narratiivien täyttäessä ilmatilan (Salonius-Pasternak, 2021, 144–145). Strategia kuitenkin korostaa informaatiopsykologisen sodankäynnin kokonaisvaltaisuuden ulottumista kaikkialle ja siten myös sen sietokyvyn ja selviytymiskeinojen ulottuvan yhteiskunnan joka osa-alueelle.

Hellmanin ja Wagnssonin sivuuttamisstrategiassa on samoja piirteitä kuin Mikkolan ym. (2018) informaatiovaikuttamisen torjumisesta esittämästä strategiasta. Sen mukaan haitallinen uhkakuva tulee päästää yhteiskunnan sisälle, jotta

refleksiivisyys sitä kohtaan voi kasvaa. Tavoitteena on aktivoida kansalaisyhteiskunta kehittämään itseohjautuvasti tekniikoita informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi ilman valtion ohjaavaa strategiaa tai toimintaa (Mikkola ym., 2018, 96). Mediakriittisyyden merkitystä korostaa myös Galeotti, jonka mukaan tulisi kamppailla hyväuskoisuutta, ei disinformaatiota vastaan (Galeotti, 2017, 15).

Suosituksia Venäjän informaatiovaikuttamisen estämiseksi määritelleet Pomerantsev & Weiss (2014) korostavat median roolia julkisen keskustelutilan portinvartijana. Median tulisi pohtia, kuinka paljon se antaa palstatilaa selkeästi valheelliselle tai esimerkiksi salaliittoteorioihin pohjautuvalle informaatiolle ja kuinka vääristyneisyys tai valheellisuus todetaan ja tuodaan ilmi. Olennaisiksi vastatoimiksi esitettiin myös faktantarkistuksen tarve sekä tietoisuuden parantaminen siitä, miten kansalaisiin pyritään disinformaatiolla vaikuttamaan (Pomerantsev & Weiss, 2014, 40–41). Vaikka mediaympäristö on artikkelin kirjoittamisen jälkeen muuttunut ja näitä suosituksia laitettu käytäntöön eri medioissa, ovat ne tänä päivänäkin relevantteja suosituksia.

Kaikkea disinformaatiota ja informaatiopsykologista vaikuttamista on tietenkin mahdotonta estää, mutta informaation aseistamisesta (*weaponization*) voidaan tehdä vaikeampaa ja tehottomampaa. Estämisen lisäksi voidaan mainita informaatio-osodankäynnin sietämisen ja siitä toipumisen, siis resilienssin merkitys. Yksilötasolla resilienssi kiteytyy medialukutaitoon, yhteiskunnan tasolla kyse on siitä, kuinka paljon ja miltä aloilta hyökkäyspinta-alaa vihamielisille vaikuttamispyrkimyksille annetaan.

Ajateltaessa valtion sisäistä vahvuutta ja yhtenäisyyttä nousee esille metanarratiivin käsite. Metanarratiivilla tarkoitetaan tarinaa, joka kuvaa mennyttä, oikeuttaa nykyisyyttä ja esittää vision tulevasta. Metanarratiivit perustelevat tarkoitusta ja tavoitteita, ikään kuin kehystävät tapahtumia ja asioita (Pynnöniemi, 2016, 55). Niiden merkitys valtion ideaa ja tarkoitusta ylläpitävinä voimina, suurina kansallisina kertomuksina, luo pohjan informaatiopsykologisen sodankäynnin sietämiselle ja vastaamiselle, mutta yhtä lailla osoittaa hyökkääjälle mihin kannattaa vaikuttaa ja mihin ei. Kansallinen yhtenäisyys, yhteisen narratiivin olemassaolo ja legitimizeetti suojaavat yhteiskuntaa vaikuttamiselta siellä, mihin narratiivi ulottuu. Sikäli aiemmin mainittu disinformaatioesimerkki talvisodan alkamisen syistä ei vaikuttanut saavan aikaan suurta vaikutusta, sillä aiheesta ei Suomessa ole suuria erimielisyyksiä. Sen sijaan polarisoituneisiin ja ajankohtaisiin teemoihin, kuten maahanmuuttoon tai rokotteisiin kohdistuva informaatiopsykologinen vaikuttaminen voisi saada aikaan toisenlaista vaikutusta.

Psykologisesta sodankäynnistä lähinnä puolustusvoimien toimintakentässä kirjoittanut Siren (2011) on ehdottanut perustettavaksi kansallista psykologisten operaatioiden (PSYOPS) -keskusta. Kyseessä olisi puolustushallinnon yhteyteen perustettava keskus, joka rauhan aikana antaisi koulutusta informaatiopsykologisista operaatioista koko valtionhallinnolle. Kriisitilanteissa keskus analysoisi Suomeen kohdistuvaa vaikuttamista ja antaisi toimenpidesuosituksia siihen vastaamiseksi (Siren, 2011, 210–211). Siren esitti keskuksen perustettavan tiedustelutoimintojen yhteyteen, sillä toimenpidesuosituksien antaminen vaatii tarkkaa tilannekuvaa sekä tiedustelu- ja analyysikykyä (Siren 2011, 209–210).

Kuten Siren tekstissään mainitsi, puolustusvoimien yhteyteen perustettava keskus vaatisi tuekseen – ja jota se voisi myös itse tukea - toimivan Valtioneuvoston tilannekeskuksen (VNTIKE) valtakunnallisen tilannekuvan. Vaikka kyse on 10 vuotta vanhasta ehdotuksesta, käydään keskustelua valtionhallinnon yhteisen tilannekuvakeskuksen tarpeellisuudesta edelleen (ks. esim. Huhtinen & Laitinen, 2021).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään ensin läpi tutkimusongelma sekä tutkimuskysymykset luvuissa 3.1 ja 3.2. Tämän jälkeen luvussa 3.3 esitellään käytetty tutkimusmenetelmä sekä kuvaillaan suoritettu tutkimusprosessi. Luvussa 3.4 kerrotaan mistä tutkimusaineisto koostuu ja miten se on kerätty. Luku 3.5. arvioi tutkimuksen ja tulosten laatua.

4.1 Tutkimusongelma

Tutkimusongelma muotoutuu venäläisen informaatiopsykologisen sodankäynnin ympärille. Tutkimuskysymykseen vastattaessa informaatiiosodankäynti ymmärretään informaatiopsykologisena toimintana informaatioympäristössä. Kuten mainitsin luvussa 1, tarkastelen venäläistä informaatiiosodankäyntiä hyökkäjän näkökulmasta, joka jakaa informaatiiosodankäynnin tekniseen ja kognitiiviseen osaan (Kari, 2019b, 16; Giles, 2016, 9). Tämä kahtiajako ei korosta kumpakaan puolta, vaan kognitiivinen ja tekninen vaikuttaminen toimivat synteessissä. Venäjä ymmärtää informaatiiosodankäynnin yhtenä kokonaisuutena, yhtenä hyökkäysrintamana.

Suomessa sen sijaan länsimaista konventiota mukaillen puhutaan informaatiovaikuttamisesta ja kybervaikuttamisesta erillisinä asioina, joihin myös varaudutaan osin erillisinä kokonaisuuksina. Suomalaisessa kielenkäytössä ja virallisissa dokumenteissa informaatiovaikuttaminen on laajasti käytetty käsite. Selkeyden vuoksi tarkasteltaessa Suomen kansallista varautumista käytän informaatiovaikuttamisen käsitettä tarkoittaen sillä nimenomaan informaatiopsykologista toimintaa siten, kuin se Venäjällä ymmärretään.

Tutkimusongelmaa hahmottaessa korostuu siis Venäjän ja Suomen paitsi käsitteellinen eroavaisuus informaatiopsykologisesta sodankäynnistä, mutta myös valtioiden erilainen arvoperusta. Rantapelkosen (2016) mukaan Venäjän tunteminen on haastavaa, sillä erottavia tekijöitä löytyy arvoperustan lisäksi kielestä sekä laajemmin tavasta nähdä maailma. Suomalaisesta tarkastelukulmasta

kiinnitetään helposti huomio sellaiseen, mikä on venäläiselle itsestään selvää tai epäolennaista toiminnan laajemman tarkastelun osalta (Rantapelkonen, 2016, 347).

Venäjällä on informaatiopsykologisesta sodankäynnistä paitsi pitkä, sata-vuotinen historia, mutta myös sen toteuttaminen ja suhde hallintoon eroaa. Informaatiiosodankäynti aktiivisine toimineen (*active measures*) on integroitu osaksi systeemiä maan ylimmän johdon taholta asti, ei jäykän koordinoitua organisaatiojohtoista toimintaa, kuten länsimaista julkisdiplomatiaa ja informaatio-operaatiota on luonnehdittu (Watts, 2018).

Suomalaisen varautumisen kulmakiven, yhteiskunnan turvallisuusstrategian, mukaan kokonaisturvallisuus on yhteistoimintamalli, jossa turvallisuutta koskevaa tietoa jaetaan ja analysoidaan sekä suunnitellaan ja harjoitellaan yhdessä toimijoiden kesken (Valtioneuvosto, 2017, 5). Lainsäädäntö määrittelee kunkin hallinnonalan vastuut ja toimivallan, mutta kokonaisturvallisuus tehdään yhdessä viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä. Toimivaltainen viranomainen vastaa oman vastuualueensa varautumisesta muiden viranomaisten tukiessa tarpeen mukaan. Informaatioympäristön toiminta läpileikkaavana teemana ei kuitenkaan ole osoitettavissa selkeästi vain yhden ministeriön tai viraston vastuualueelle. Yhtä toimivaltaista viranomaista ei ole, vaan jokainen toimija vastaa omasta viestinnästään ja varautumisestaan informaatiovaikuttamiseen.

Esimerkiksi Sisäministeriö vastaa ja varautuu pelastustoimen sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, puolustusministeriön vastuulla on Suomen sotilaallinen puolustaminen ja sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaamisesta. Informaatiovaikuttamiseen varautuminen ei kuitenkaan ole suoranaisesti yhdenkään hallinnonalan vastuulla, vaan siitä vastaavat valtionhallinnossa ja yhteiskunnassa laaja joukko toimijoita. Tätä havainnollistavasti esimerkiksi tasavallan presidentti Sauli Niinistö on todennut kaikkien informaatiota vastaanottavien olevan maanpuolustajia informaatiiosodassa (Yle, 2015).

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (2017) määrittää, että viestinnän toimivuudesta vastaavat Valtioneuvoston kanslia sekä kaikki ministeriöt. Jokaisella ministeriöllä on vastuu hallinnonolonsa viestinnästä. Informaatiovaikuttamiseen taas ”varaudutaan ja vastataan viranomaisten ja keskeisten sidosryhmien tiiviillä yhteistyöllä” (Valtioneuvosto, 2017, 32). Valmiuslain (1552/2011) nojalla Suomessa jokainen toimija vastaa omasta varautumisestaan, valtioneuvoston valvoma ja johtamana. Valtioneuvoston kanslian julkaisun, Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen - Opas viestijöille (2019) mukaan varautumisvelvoite koskee myös varautumista vihamieliseen informaatiovaikuttamiseen (Valtioneuvosto, 2019, 48).

Informaatiovaikuttamisen tunnistaminen ja etenkin sen vaikutusten arviointi on vaikeaa (Mikkola ym., 2018, 65) eikä se kunnioita hallinnonolonsa rajoja tai ilmene vain poikkeusoloissa. Venäjä katsoo taistelun informaatiotilassa olevan jatkuvaa ja käy informaatiiosotaa koko ajan (ks. esim. Mäkelä, 2008; Giles, 2016; Mikkola ym., 2018) eikä eroa sen julkisuusdiplomatian ja informaatio-

operaatioiden välillä ei ole helppo havaita (Kragh & Åsberg, 2017, 7). Vaikka suomalaista informaatioympäristöä ei ole laajamittaisella vaikuttamisoperaatiolla kunnolla testattu, kertovat havainnot vuoden 2015 pakolaiskriisin tai koronapandemian ajalta, että yhteiskunnallinen keskustelu on taipuvainen polarisoitumaan nopeastikin.

Kuvattu asetelma herättää tarpeen tutkimukselle. Miten Suomen ja Venäjän erilainen käsitys informaatio- ja viestintäympäristöstä on huomioitu Suomen informaatio- ja viestintäpsykologisen puolustuksen järjestämisessä? Miten Venäjällä toisiinsa syvästi integroidut, mutta Suomessa organisatorisesti ja teoreettisesti erilliset asiat, informaatiotekninen ja informaatio- ja viestintäpsykologinen puolustus on linkitetty toisiinsa? Miten yhdenmukaista kykyä tunnistaa, varautua ja vastata informaatiovaikutukseen on? Kuinka sitä johdetaan kokonaisuutena?

Grounded theoryllä muodostetun teoreettisen mallin lisäksi informaatio- ja viestintäpsykologisen puolustuksen toimintaa arvioidaan tutkielman johtopäätöksissä klassisen tiedustelusyklin (ks. esim. Phythian, 2013) vaiheisiin peilaten: Miten varautumista ohjataan? Miten tunnistetaan, mikä on vihamielistä informaatiovaikutusta, mikä taas tavanomaista yhteiskunnallista keskustelua tai ”kohinaa.” Miten tietoa informaatiovaikutuksesta kerätään? Kuka sitä kerää? Analysoidaanko havaittua informaatiovaikutusta? Miten tilannekuva informaatiovaikutuksesta välittyy ja kenelle? Jaetaan sitä yhä eteenpäin päätöksentekijöille?

4.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuskirjallisuuteen tukeutuen selvitän, millaista Venäjän informaatio- ja viestintäpsykologinen sodankäynti on ja miten se vaikuttaa Suomeen. Koska informaatio- ja viestintäpsykologista sodankäyntiä tapahtuu normaalioloissakin yhteiskunnan jokaisella osa-alueella, tulisi informaatiovaikutukseen varautumisen tilaa selvittää myös kokonaisuutena. Tutkielman tavoitteena on muodostaa käsitys Suomen kansallisesta varautumisesta informaatio- ja viestintäpsykologiseen sodankäyntiin, sen toimijoista ja niiden välisistä suhteista, vastuista ja toimintaperiaatteista.

Varsinainen tutkimuskysymys on: *Miten Suomi on varautunut informaatio- ja viestintäpsykologiseen sodankäyntiin?* Päätutkimuskysymykseen vastataan alatutkimuskysymysten avulla: *Mitkä toimijat siitä ovat vastuussa? Millä keinoilla informaatio- ja viestintäpsykologista puolustusta toteutetaan ja minkälaiset periaatteet sitä ohjaavat?*

4.3 Tutkimusmenetelmä

Grounded theory on laadullisen tutkimuksen menetelmä, jolla tuotetaan empiirisen aineiston analyysin avulla kokemusten ja aiheymmärryksen varaan perustuva käytännöllinen teoria. Grounded theory soveltuu tutkimuskohteisiin, joista ei ole riittävästi aiempaa tutkimusta tai sellaisen uudessa tilanteessa tapahtuvan toiminnan tutkimiseen, jossa ennalta arvaamattomien tekijöiden mahdollisuus

on suuri. (Siitonen, 1999, 27.) Ilmiön käsittäminen olosuhteiden mukaisesti muuttavana, ei staattisena kokonaisuutena on yksi Grounded theoryn lähtökohta (Corbin & Strauss, 1990).

Grounded theory soveltuu tämän tutkielman menetelmäksi, sillä aiempaa tutkimusta Suomen varautumisesta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin on olemassa varsin vähän. Informaatiopsykologinen sodankäynti on oletettavasti myös alati muuttuva ilmiö, joka on etenkin 2010-luvulla saanut uusia ulottuvuuksia informaatioteknologian kehityksen ja sosiaalisen median yleistymisen myötä. Samoin olosuhteet vaikuttavat paljon siihen, kuinka informaatiopsykologiseen sodankäyntiin varaudutaan ja vastataan. Grounded theoryn avulla voidaan rakentaa käsitteisiin perustuva teoria, jonka avulla ilmiötä on mahdollista ymmärtää (Airaksinen, 2021). Sikäli tutkimuskysymykseen, *Miten Suomi on varautunut informaatiopsykologiseen sodankäyntiin*, on menetelmää käyttäen mahdollista vastata ja luoda käsitys Suomen informaatiopsykologisesta puolustuksesta. Alatutkimuskysymykset, *mitkä toimijat siitä ovat vastuussa ja millä keinoilla informaatiopsykologista puolustusta toteutetaan ja minkälaiset periaatteet sitä ohjaavat*, tukevat käsityksen muodostumista luoden ilmiölle grounded theoryn avulla käsitteellisen rungon.

Alkuperäisen grounded theoryn kehittivät Barney Glaser ja Anselm Strauss 1960-luvun Yhdysvalloissa. Tavoitteena oli osoittaa, että laadullisella tutkimuksella voidaan luoda teorioita sekä haastaa oletus aineiston keräämisen ja analyysin erottamisesta (Charmaz, 2006, 6). Glaserin ja Straussin käsitykset päätyivät myöhemmin eri suuntiin tutkijan suhteesta teoriaan ja ennalta asetettuihin tutkimusongelmiin sekä analyysiprosessin kulkuun. Glaser perusti lähestymistapansa puhtaammin induktiivisuuteen ja intuitioon teorian luomisessa, kun taas Straussin ja Corbinin lähestymistapa on induktiivis-deduktiivinen ja metodina strukturoidumpi ja systemaattisempi (Siitonen, 1999, 27-34; Airaksinen, 2008, 29).

Glaseriläisen koulukunnan mukaan teorian muodostukselle olennainen puhdas datasta nouseva emergenssi asettaa esteen tutkimusongelman ennalta määrittelylle. Glaserin mukaan ennalta valittu ongelma tekee tutkimusprosessista raskaan ja pakottaa sitä tiettyyn suuntaan. Strauss ja Corbin sen sijaan näkevät tutkimusongelman määrittelyn sekä analyysivaihetta edeltävän tutkimuskirjallisuuden perehtymisen mahdollisena ja puhtaan induktiivisuuden sekä esioletusten puuttumisen mahdottomana vaatimuksena tutkimuksen teolle. (Siitonen, 1999, 32; Airaksinen, 2008, 67.) Omasin ennen tutkimuksen aloittamista aiheesta jonkinlaisen esiyymmärryksen ja ennalta tunnistettu tutkimusongelma ajoi ja motivoi tutkimusprosessia vahvasti eteenpäin alusta alkaen. Tämän vuoksi valitsin Straussin ja Corbinin lähestymistavan. Tunnustin siis tutkimusongelman olemassaolon mahdollisine vinoumineen ja esikäsityksineen enkä lähtenyt glaserilaisittain maalaamaan tyhjää taulua.

Straussin ja Corbinin koulukunnan mukaan Grounded theoryssa tutkimusaineiston kerääminen ja analyysi ovat toisiinsa liittyviä prosesseja. Kerätty aineisto on analyysin perusta, mutta myös analyysi edetessään ohjaa aineiston keräystä. Analyysi alkaakin heti, kun aineiston kerääminen aloitetaan. (Corbin & Strauss, 1990.) Ideaalitulanteessa keräystä ja analyysia jatketaan, kunnes

saavutetaan jokaisen kategorian saturaatiopiste, jossa uusi aineisto ei koodauksen jälkeen enää muuta muodostettuja luokkia (Siitonen, 1999, 32).

Corbin & Strauss (2008) kuvaavat grounded theorya jatkuvaksi prosessiksi, jossa datan keräämistä seuraavat analyysi ja muistiinpanojen (*memos*) kirjoittaminen herättävät ilmiöstä lisää kysymyksiä ohjaten jatkamaan datan keräämistä (Corbin & Strauss, 2008, 197). Muistiinpanojen kirjoittaminen kuuluu olennaisena osana grounded theoryn soveltamiseen. Niiden kirjoittaminen itsessään on osa analyysiä, jossa tutkija prosessoi ja jäsentää datasta nousevia havaintojaan talteen heti tutkimusprosessin alkamisesta lähtien. Muistiinpanojen lisäksi tutkija voi reflektoida ajatteluaan analyysin tueksi laatimalla diagrammeja tai matriiseja. (Corbin & Strauss, 2008, 117–120.)

Keräyksen ja analyysin päällekkäisyyttä kuvaavat teoreettisen otannan (*theoretical sampling*) sekä jatkuvan vertailun (*constant comparison*) periaatteet. Teoreettisella otannalla tarkoitetaan sellaista tutkimusaineiston keräystä, joka saa pohjan ja ohjauksen aiemmin kerätystä ja analysoidusta aineistosta. Lähtökohtana on ajatus, ettei tutkija voi etukäteen täysin tietää mitä kerätä ja mihin analyysi tulee johtamaan (Glaser, 1978, 36–37). Tekemällä havaintoja aineistosta, luoduista käsitteistä sekä tietoaukoista voidaan keräystä ohjata tutkimuksen kannalta olennaiseen suuntaan. Teoreettisessa otannassa siis kerätään sitä, mitä havaitaan relevantiksi tai puuttuvan, tutkimusprosessi ikään kuin ruokkii itse itsään (Corbin & Strauss, 2008, 173).

Jatkuvalla vertailulla tarkoitetaan sitä, että analyysin uusia löydöksiä vertaillaan koko ajan aiemmin havaittuihin koodeihin, luokkiin ja kategorioihin. Vertailu jatkuu, kunnes prosessi on täysin valmis (Birks & Mills, 2015, 11). Jatkuva vertailu myös suojaaa tutkijaa vääristymiltä ja ennakkoluuloilta (Corbin & Strauss, 1990). Voidaan siis sanoa, että jatkuvan vertailun tarkoitus on huolehtia analyysin ajantasaisuudesta. Grounded theoryssa tutkijan täytyykin ottaa kaksi askelta taakse siirtyäkseen yhden eteenpäin (Glaser, 1978, 16). Tässä tutkielmassa teoreettista otantaa ja jatkuva vertailua toteutettiin tutkimusaineiston keräämisessä kahdella tavalla. Ensinnäkin koodauksen edetessä esille nousseet käsitteet ohjasivat etsimään lisää asiakirja-aineistoja niihin liittyen. Toiseksi tutkimushaastattelut toteutettiin asiakirja-aineistojen ensimmäisen koodauskierroksen jälkeen. Siten oli mahdollista kohdentaa kysymyksiä niihin asioihin, jotka tutkija koki relevanteiksi ja joista analyysin edetessä havaittiin tietoaukkoja.

Olennainen tekijä grounded theoryn toteuttamisessa on teoreettisen sensitiivisyyden (*theoretical sensitivity*) käsite. Se vaikuttaa kirjoittajan kykyyn tehdä tutkimusta juuri kyseisestä aiheesta. Tutkimusprosessin aikana teoreettinen sensitiivisyys voimistuu kumuloituen sitä mukaa, kuin kirjoittaja pääsee sinuiksi aineiston kanssa (Glaser, 1978, 36). Tutkija on aina aiempien kokemuksiensa summa ja teoreettinen herkkyys peilautuu sekä hänen tieteellisestä historiastaan ja lukemistaan teorioista että arkipäivän ajattelusta tutkimusaiheeseen liittyen.

Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan myös grounded theorya käytettäessä tutkimusaineisto on mahdollista kerätä eri lähteistä. Aineisto voi olla yhtä lailla niin haastatteluja kuin tekstimuotoisia dokumentteja, kuten uutisia, kirjoja tai asiakirjoja. Aineiston alkuperästä tai muodosta riippumatta ne

koodataan samojen metodien mukaan (Corbin & Strauss, 1990). Grounded theory soveltuu tämän tutkielman aineiston käsittelyyn hyvin, sillä aineisto on moninainen sisältäen lainsäädäntöä, selontekoja, asiakirjoja ja haastatteluja.

Grounded theoryssa pyritään siis huolellisesti analyysin ajan kerätyn aineiston avulla käsitteellistämään tutkittava ilmiö. Käsitteet nousevat analysoidusta tutkimusaineistosta tutkijan itsensä oivaltamina ja voivat analyysin edetessä muuttua sen mukaan, kuinka aineisto paljastaa itseään. Grounded theory toteutetaan koodaamalla aineisto eli luokittelemalla se toisiinsa liittäisiin luokkiin ja kategorioihin. Corbin ja Strauss jakavat aineiston koodaamisen kolmeen vaiheeseen, avoimeen koodaukseen, aksiaalikoodaukseen ja selektiiviseen koodaukseen (Corbin & Strauss, 1990).

Avoimessa koodauksessa aineisto pilkotaan osiin ja aloitetaan sen käsitteellistäminen. Aineistosta koodataan samankaltaisia sanoja, tekoja ja tapahtumia, jotka nimetään alustavasti. Tämän jälkeen löydöksiä vertaillaan keskenään, luokitellaan samankaltaisten kesken ja niistä johdetaan luokkia. Luokat ovat alustavia ja voivat analyysin edetessä muuttua (Corbin & Strauss, 2008, 163).

Käytin aineiston käsittelyssä apuna Atlas.ti -ohjelmaa, joka mahdollisti aineiston koodaamisen, kategorioiden yhdistelyn sekä muistiinpanojen kirjoittamisen sujuvasti. Tutkimusaiheen esiyymmärryksen sekä tutkimusaineiston selkeyden vuoksi aineiston luokittelu alkoi hahmottua nopeasti. Luokittelu osoittautui luonnolliseksi tutkimuskysymyksen määrittelyn kanssa ja luomani luokat noudattivat jakoa hyökkääjän ja puolustautujan välillä. Esimerkkejä avoimen koodauksen luokista olivat informaatiopuolustuksen viranomastoimijat tai informaatiohyökkäyksen keinot.

Analyysin alkupiste on lukea käsiteltävä aineisto alusta loppuun tekemättä siihen merkintöjä tai luokitteluja. Ensimmäisen lukukerran jälkeen alkaa aineiston työstäminen eli koodaaminen sekä muistiinpanojen kirjoittaminen oman ajattelun ja koodauksen dokumentoimiseksi. (Corbin & Strauss, 2008, 163.) Muistiinpanojen merkitys on tärkeä, sillä ne sitovat tutkijan ajattelun ja aineistosta tehdyt havainnot toisiinsa, jolloin aineisto saa merkityksen. Muistiinpanot pidentyvät, tarkentuvat ja tulevat monimutkaisimmiksi tutkimuksen edetessä ja analyysin kumuloituessa (Corbin & Strauss, 2008, 164).

Toteutin avoimen koodauksen dokumenteille tammikuussa 2022. Lähdin liikkeelle merkityksellisimmiksi arvioimistani dokumenteista. Analysoitavien dokumenttien määrä kasvoi nopeasti avoimen koodauksen edetessä. Muistiinpanoihin kertyi paljon kysymyksiä, jotka ohjasivat keräämään lisää tutkimusaineistoa sekä muokkaamaan kysymyksiä tulevia tutkimushaastatteluja varten.

Aksiaalikoodauksen avulla aineistosta johdetut luokat yhdistellään ja nimitään kategorioiksi. Tavoitteena on ryhmitellä niitä ilmiöiden ympärille (Airaksinen, 2021). Edelleen aineistoa vertaillaan jatkuvasti siitä esiin nousseiden löydösten kesken. Aineiston keräämistä myös jatketaan aksiaalikoodauksen myötä esiin nousseiden aukkojen tai käsitteiden ja kategorioiden välisten suhteiden havainnollistamiseksi. Avoin koodaus ja aksiaalikoodaus kulkevat usein käsi kädessä, sillä aineistoa käsittelevän tutkijan mieli luo automaattisesti linkkejä ja yhteyksiä asioiden välille (Corbin & Strauss, 2008, 198).

Avoin koodaus ja aksiaalikoodaus olivat tässä tutkielmassa osin päällekkäisiä työvaiheita, sillä aineisto alkoi ryhmittyä ilmiön ympärille melko luontevasti pian koodauksen alkamisen jälkeen. Informaatiopsykologiselta sodankäynniltä suojattavia asioita, siis hyökkäyksen kohteita sekä varautumista ohjaavia periaatteita ja toimijoita nousi esille selkeästi, joten yhdistelin niitä aksiaalikoodauksen mukaisesti kategorioiksi. Näitä kategorioita olivat esimerkiksi poliittinen päätöksenteko tai demokraattinen mielipiteenmuodostusprosessi. Kategorioiden muodostamisen lisäksi arvioin niiden suhteita toisiinsa. Grounded theoryn perusteella muodostettavan mallin elementit alkoivat hahmottua, mutta ydinkategoria ei vielä paljastanut itseään.

Aksiaalikoodauksen tueksi luonnostelin taulukkoa, johon sijoitin toisiinsa liittyviä käsitteitä yhdistellen niitä edelleen kategorioiksi. Taulukointi toimii grounded theoryssa paitsi informaation luokittelun ja varastoinnin apuvälineenä, mutta myös analyttisen ajattelun reflektiona (Corbin & Strauss, 2008, 120). Taulukon kategoriat ja niiden sisällöt elivät tutkimusprosessin aikana. Lopulta edellisessä kappaleessa mainitut kategoriat löysivät paikkansa ja luokiteltu tutkimusaineisto jäsenyi taulukkoon. Taulukko on tarkasteltavissa liitteessä 3.

Aksiaalikoodauksen perusteella viimeisessä vaiheessa eli selektiivisessä koodauksessa pyritään löytämään ilmiön ydinkategoria. Ydinkategoria on tutkittavan ilmiön keskeinen osa, johon muiden kategorioiden tulee linkittyä tai olla selkeästi osoitettavassa suhteessa. Ydinkategoriaksi tulisi nousta se kategoria, joka on suurin yhteinen nimittäjä koko aineistolle. Tämän lisäksi sillä tulee olla tutkimusaineistosta nousevaa selitysvoimaa tutkittavaan ilmiöön nähden. (Corbin & Strauss, 2008, 104–105.) Aksiaalikoodauksen kategoriat voivat olla ydinkategorian edellytyksiä, sitä toteuttavia strategioita tai sen seurauksia (Corbin & Strauss, 1990).

Lopullinen teorian syntyminen edellyttää ydinkategorian ja muiden käsitteiden synteisiä. Ydinkategoria perustuu aineistosta löydettyihin käsitteisiin ja kategorioihin, mutta ilman niiden integroitumista ei synny pitävää teoriaa. Corbin & Strauss (2008) vertaavat käsitteiden ja teorian suhdetta sateenvarjoon. Käsitteet ovat sateenvarjon pinnoja ja muodostavat sen rungon. Mutta elleivät ne integroidu ydinkategorian kautta toisiinsa, ei varjo pidä vettä (Corbin & Strauss, 2008, 103). Ydinkategoria syntyy havaittujen kategorioiden synteisinä, mutta voi joskus vaatia abstraktimman käsitteen, jonka alle kategoriat voidaan sisällyttää (Corbin & Strauss, 2008, 104–105).

Ydinkategoria alkoi hahmottua asiantuntijahaastattelujen myötä, kun vastauksissa toistuivat useasti samanlaiset arviot informaatiopsykologisen sodankäynnin merkittävimmistä uhan kohteista sekä varautumisen periaatteista. Ydinkategorian ja koko mallin yhdistämisen kannalta avainsanaksi nousi luottamuksen käsite. Kansakunnan luottamus päättäjiin, tulevaisuuteen ja toisiinsa yhdisti informaatiovaikuttamisen uhkan kohdetta, varautumisen ja vastaamisen järjestämistä, resilienssin toimivuutta sekä kokonaisturvallisuusmalliin pohjautuvaa tiivistä viranomaisyhteistyötä. Luottamuksen käsite yhdistävänä ja selittäväänä tekijänä ydinkategoriaksi valikoitui informaatiopsykologisen

sodankäynnin kohde, joka rakentui poliittisen päätöksenteon, viranomaistoiminnan ja luottamusyhteiskunnan sekä demokratian ja länsimaisten arvojen alakategorioista.

Tämän oivalluksen myötä jatkoin tutkimushaastattelujen litterointien koodausta ja saturaatiopiste alkoi hahmottua tutkimushaastattelujen ollessa loppusuoralla. Grounded theoryssa ydinkategoria pyritään saturoimaan ja siitä tulee opas aineiston keräämisen jatkamiselle ja teoreettiselle otannalle (Glaser, 1978, 61). Teoreettisella saturaatiolla tarkoitetaan grounded theoryssa sitä analyysin pistettä, jolloin kategoriat on kehitetty ominaisuuksiensa ja ulottuvuuksiensa osalta niin hyvin, että uuden datan kerääminen ja analyysi eivät tuota enää juurikaan uusia käsitteitä tai vaikuta niiden välisiin suhteisiin (Corbin & Strauss, 2008, 263).

Tässä tutkimuksessa koodauksessa toteutettu tutkimusaineiston jatkuva vertailu (*constant comparison*) ohjasi täydentämään keräystä asiakirja-aineistoista toistuvasti esiin nousseilla käsitteillä, kuten medialukutaidolla, resilienssillä sekä kansallisella narratiivilla. Samoin viimeisissä jäljellä olevissa haastatteluissa oli mahdollista käydä täydentävästi läpi teorian aukkojen osalta olennaisia teemoja.

Teorian syntymisessä voidaan käyttää apuna työkalua, jota Corbin & Strauss (2008) kutsuvat paradigmaksi. Paradigman avulla voidaan monimutkaisesta aineistosta jäsentää esiin tärkeimpiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita (Corbin & Strauss, 2008, 89). Päätös paradigman käyttämisestä oli jälleen yksi riisteys, jossa valita kääntyykö Glaserin vai Straussin ja Corbinin suuntaan. Glaserin mukaan paradigmaa ei ole tarpeen käyttää grounded theoryssa, sillä se rajoittaa emergenssiä ja pakottaa aineistoa tutkijan oletusten mukaiseksi (Siitonen, 1999, 33). Päätin seurata Straussin ja Corbinin viitoittamalla polulla. sillä aineiston kompleksisuuden lisäksi olin jo aiemmin tehnyt Straussin ja Corbinin näkökulman mukaiset valinnat kolmivaiheisesta aineiston koodauksesta, hyväksymällä etukäteen asetetun tutkimusongelman sekä tunnustamalla oman esiyymmärryksen vaikuttavan analyysin kulkuun.

Paradigma on malli, jonka avulla otetaan huomioon ja integroidaan ilmiötä ympäröivät rakenteet tutkittavaan prosessiin, tässä tutkielmassa siis informaatiopsykologiseen sodankäyntiin varautumiseen ja vastaamiseen (Corbin & Strauss, 2008, 229). Aiemmassa teoksessaan Strauss ja Corbin (1990) määrittelevät paradigman tapahtumaketjuksi, jossa olosuhteet, tässä tapauksessa suomalainen informaatioympäristö ja venäläisen informaatiopsykologisen sodankäynnin piirteet, synnyttävät ilmiön määrättyssä kontekstissa eli suomalaisessa yhteiskunnassa. Tapahtuva ilmiö saa edelleen aikaan toimintaa ja vuorovaikutusta, joilla vuorostaan on omat seurauksensa (Strauss & Corbin, 1990, 99). Paradigma voidaan ymmärtää myös näkökulmana, listana kysymyksiä, joita tutkija kysyy tutkimusaineistoltaan tarkoituksenaan havaita ja tuoda ilmi kontekstin ja käsitteiden välisiä suhteita tutkittavassa prosessissa (Corbin & Strauss, 2008, 89–91).

Paradigman muodostavat kolme komponenttia, olosuhteet, vuorovaikutukset ja tapahtumat sekä niiden seuraukset. Olosuhteet muodostuvat vastauksista kysymyksiin, miksi, missä, miten ja mitä tapahtui? (Corbin & Strauss, 2008, 89). Tässä tutkielmassa olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, kuka

informaatiopsykologiseen sodankäyntiin vastaa, millä mandaatilla, käytettävissä olevilla keinoilla ja minkälaisin seurauksin. Jos kyse on esimerkiksi väärän tiedon levittämisestä maan johdon lausunnoista, mikä taho tähän reagoi, millaista toimintaa se saa aikaan ja mihin tämä toiminta vaikuttaa. Paradigman avulla muut kategoriat voidaan suhteuttaa ydinkategoriaan koherentilla tavalla.

4.4 Tutkimusaineisto

Tässä tutkielmassa tutkimusaineisto koostuu kahdesta osiosta, tekstimuotoisista dokumenteista sekä asiantuntijahaastatteluista. Ensin mainitut ovat suomalaisen viranomaisten dokumentteja, jotka käsittelevät informaatiovaikuttamista, sen muodostamia uhkia ja siihen varautumista. Tutkimusaineisto koostuu valtioneuvoston sekä ministeriöiden julkisista strategioista, selonteoista, uhka-arvioista ja ohjeista vuosilta 2016–2021. Lisäksi aineistoon kuului laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta (300/2017) sekä hallituksen esitys (HE 261/2016 vp) sen perusteluista.

Tutkimusaineisto valittiin laaditun aineistonhakusuunnitelman perusteella käyttäen aiheesta tunnistettuja hakuparametrejä. Aineiston kerääminen ja analyysi ohjasivat keräystä, ja aineisto täydentyi esimerkiksi asiakirjaviitteiden sekä lainausten ja tutkimushaastattelujen perusteella. Aineisto kerättiin pääosin valtioneuvoston julkaisuarkisto Valtosta sekä yleisimpiä hakukoneoperaattoreita hyödyntäen. Osa valitusta aineistosta osoittautui tutkimusprosessin aikana merkityksettömäksi ja karsiutui pois. Kaiken kaikkiaan asiakirja-aineistoja kertyi 21 kappaletta, joista merkittävimpiä olivat sisällöllisesti sekä sitaattien määrässä tarkasteltuna, valtionhallinnon informaatiovaikuttamista sekä viestinnän suosituksia koskevat ohjeet ja strategiat.

Tutkimusaineiston haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina asiantuntijahaastatteluina. Haastatteluja toteutettiin yhteensä yhdeksän kappaletta. Haastateltaviksi valittiin yhdessä työn ohjaajan kanssa informaatiovaikuttamisen kansallisia asiantuntijoita sekä virkamiehiä sellaisista organisaatioista, jotka Suomessa ovat tekemisissä informaatiovaikuttamisen havaitsemisen ja torjunnan kanssa. Vastausten laadun ja syvyyden parantamiseksi haastattelukysymysten runko lähetettiin haastateltaville ennakkoon. Haastattelut etenivät kuitenkin harvoin täysin kysymysrungon mukaisesti, sen sijaan tutkija johdatteli haastattelua sen etenemisen mukaan kysymällä tarvittaessa lisäkysymyksiä. Siten kaikkia kysymyksiä ei kysytty jokaiselta haastateltavalta, mutta haastattelujen runko oli identtinen. Haastattelukysymysten runko on liitteessä 1.

Haastattelut toteutettiin vuoden 2022 tammikuun ja helmikuun alun aikana. Haastattelut toteutettiin Zoom-sovelluksella ja niiden kesto vaihteli 45 minuutista hieman yli tuntiin. Haastattelujen äänitallenteet litteroitiin haastattelun jälkeen tekstimuotoon koodausta varten. Haastattelut myös anonymisoitiin aineiston käsittelyä varten.

Tutkimushaastattelut rikastivat ja täydensivät aineistoa. Keräämällä tutkimusaineistoa useammasta lähteestä ja eri tekniikoilla aineiston triangulaatio eli

eri näkökulmien yhdistäminen toteutui paremmin. Ennen haastattelujen toteutumista asiakirjapohjaiselle aineistolle oli tehty ensimmäinen koodauskierros. Sikäli haastatteluissa kysymyksiä osli mahdollista kohdentaa koodauksesta tehtyjen havaintojen perusteella ja näin toteuttaa grounded theorylle olennaista teoreettista otantaa.

Tutkimusaineisto käsiteltiin kevään 2022 aikana Atlas.ti ohjelman avulla. Ohjelma mahdollisti aineiston koodaamisen, kategorioiden yhdistelyn sekä muistiinpanojen kirjoittamisen sujuvasti ja aineistoon sitoen. Lisäksi ohjelman avulla analyysiprosessin dokumentointi oli mahdollista ja tutkija saattoi palata tarkastelemaan aiempia luokitteluja ja kategoriointeja päivittäin tehtyjen varmuuskopioiden avulla.

Tutkimusaineistossa käytetyt asiakirjat ja haastattelut niitä vastaavassa dokumenttinumerossa ovat liitteessä 2.

4.5 Tutkimuksen laadun ja tulosten arviointi

Grounded theoryn tutkimusprosessin kannalta on tärkeää, että tutkimus on metodologisesti johdonmukainen ja prosessi selkeästi kuvattu. Lisäksi tutkijan on tunnistettava olevansa oleellinen osa tutkimusprosessia, jonka lopputulokseen vaikuttavat tutkijan ennakoasenteet sekä oletukset. Laatimalla muistiinpanoja reaktioistaan ja tunteistaan tutkimusprosessin aikana tutkija voi tarkastella oman ajattelunsa vaikutusta ja päästä objektiivisempaan lopputulokseen. (Corbin & Strauss, 2008, 302–303.) Tutkimusprosessin aikana tutkija tunnisti oman ajattelunsa ja oletustensa muuttuvan aiheymmärryksen kasvaessa.

Tulosten arvioinnissa Corbin & Strauss (2008) peräänkuuluttavat niiden käyttökelpoisuutta ja yhteensopivuutta aiemman tutkimuksen sekä aineiston kanssa. Teorian luomiselle olennaisten käsitteiden ja luokittelun täytyy olla selkeää ja ymmärrettävissä tutkittavassa kontekstissa (Corbin & Strauss, 2008, 305–306). Airaksisen (2008) mukaan grounded theoryn avulla syntynyt teoreettinen malli on induktiivisesti aineistosta johdettu, teoreettisesti kokonainen ja huolellisesti koottuna auttaa ymmärtämään ilmiötä (Airaksinen, 2008, 71).

Tutkimushaastattelun laatua parantaa hyvä haastattelurunko sekä etukäteispuhdinta mahdollisista lisäkysymyksistä. Puolistrukturoitu asiantuntijahaastattelu ei myöskään saa olla vain ennalta määriteltyjen pääteemojen esittämistä. Haastattelut litteroitiin heti niiden päättymisen jälkeen, jolloin sisältö oli tutkijan muistissa mahdollisimman kirkkaana, paransi haastatteluaineiston luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 184–185.)

Haastattelujen tunnistetut rajoitteet ja haasteet kohdistuivat käsiteltyjen teemojen julkisuuteen. Aiheet, kuten informaatiopsykologisen sodankäynnin varautumistoimenpiteet tai uhka-arviot, perustuvat osittain turvaluokiteltuun tietoon, joten haastateltavat eivät voineet kertoa aiheesta kaikkea, mitä tiesivät. Lisäksi turvaluokitellun tiedon paljastamisen riski saattoi aiheuttaa itsesensuuria ja julkistakin tietoa jäädä kertomatta.

Venäjän informaatiopsykologinen sodankäynti on oletettavasti alati muuttuva ilmiö, joka ajankohtaistui tutkimusprosessin aikana suomalaisessa yhteiskunnallisessa ja tieteellisessä keskustelussa. Emergentin ilmiön tarkastelu on haasteellista etenkin, koska aiempi tutkimus Suomen kansallisesta varautumisesta informaatiopsykologiseen sodankäyntiin on vähäistä. Tulosten laatuun voi vaikuttaa myös se, että tutkimuksen keskeisin käsite, *informaatiopsykologinen sodankäynti*, ymmärretään Suomessa ja Venäjällä eri tavoin. Näiden näkökulmien integrointi rakennettaessa teoreettista mallia Suomen varautumisesta ja vastauksesta osoittautui paljon jäsentelyä vaativaksi tehtäväksi.

5 TULOKSET

Tämän tutkielman tarkoitus oli selvittää Suomen varautumista informaatiopsykologiseen sodankäyntiin. Tutkielmaa ohjasi tutkimuskysymys: *Miten Suomi on varautunut informaatiopsykologiseen sodankäyntiin?* ja täsmentävät apukysymykset: *Mitkä toimijat siitä ovat vastuussa? Millä keinoilla informaatiopuolustusta toteutetaan ja minkälaiset periaatteet sitä ohjaavat?* Tässä luvussa tutkimuskysymyksiin vastataan selittämällä auki aineistosta löydetty ydinkategoria sekä siihen liittyvien muiden kategorioiden suhteita.

Tutkimusaineiston ydinkategoriaksi nousi informaatiopsykologisen sodankäynnin uhan kohde. Se jakautui kolmeen kategoriaan: 1) poliittinen päätöksenteko, 2) viranomaistoiminta ja luottamusyhteiskunta ja 3) demokratia ja länsimaiset arvot. Näihin tunnistettujen informaatiouhan kohteisiin sitoen on mahdollista muodostaa käsitys Suomen kansallisesta varautumisesta ja vastaamisesta, varautumisen toimijoista, keinoista ja periaatteista. Jaottelu informaatiouhkan kohteista ei ole yksiselitteinen tai rajaava, vaan vaikutukset ja varautuminen eri uhiin ovat päällekkäisiä. Päällekkäisyys on tyypillistä myös informaatiovaikuttamiselle. Informaatiota käytetään harvoin täysin omana vaikuttamiskeinona, vaan se yhdistetään usein muihin hybridikeinoihin ja siten turvallisuuden eri ulottuvuuksiin.

Grounded theoryssa paradigman avulla otetaan huomioon ja integroidaan ilmiötä ympäröivät rakenteet ja olosuhteet tutkimuksen keskiössä olevaan toimintaan. Tämän tutkielman paradigmaksi eli yhdistäväksi tarinaksi nousi suomalaisen yhteiskunnan varautumisen kulmakivi, viranomaisten väliseen yhteistyöhön ja luottamukseen perustuva kokonaisturvallisuuden malli. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan kokonaisturvallisuus on yhteistoimintamalli, jossa turvallisuutta koskevaa tietoa jaetaan ja analysoidaan sekä suunnitellaan ja harjoitellaan yhdessä toimijoiden kesken (Valtioneuvosto, 2017, 5). Kokonaisturvallisuuden mallilla suojataan yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja sekä niitä koossa pitävää voimaa eli luottamusta niin viranomaistoimijoiden kuin kansalaisten ja hallinnon välillä. Toiminta perustuu yhteistyöhön viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten välillä. Varautuminen ja vastaaminen

informaatiopsykologiseen sodankäyntiin ilmentää mallia vahvasti. Asiantuntija-haastattelujen mukaan kokonaisturvallisuuden malli ilmenee siinä varautumisen alueista kaikkein kokonaisvaltaisimmin, joskin haastatteluissa mallin toivuudesta juuri tässä kontekstissa esiintyi eriäviä näkemyksiä.

Informaatioympäristössä uhka voi tulla mistä suunnasta tahansa, myös valtion sisältä. Suomen varautuminen informaatiopsykologisen sodankäynnin uhiin noudattaakin 360 asteen periaatetta, jossa toimijan attribuutiota tärkeämpää on ymmärtää toimintatapa, kohdeyleisö ja vaikuttamisen tavoitteet. Tutkimusaineistosta oli kuitenkin luettavissa ilmi se, mistä suunnasta tuleva uhka on ollut taustalla informaatiopsykologinen vaikuttamisen keinoja kuvattaessa ja varautumista ohjeistettaessa. Refleksiivisen kontrollin periaatteet nousivat esille niin dokumenteissa kuin haastatteluissa. Ottaen huomioon refleksiivisen kontrollin historia Venäjän ja Neuvostoliiton informaatiotodankäynnissä, asiantuntijahaastatteluissa esille nousset Venäjän Suomeen kohdistamat informaatio-operaatiot sekä sivulla 15 viitattu Suojelupoliisin kansallisen turvallisuuden katsaus, voidaan tämän tutkielman otsikkoa ja sille esitettyä tutkimusasetelmaa pitää perusteltuna.

Suomen varautuminen ja vastaaminen informaatiopsykologiseen sodankäyntiin ei ole osoitettavissa yksittäisen toimijan vastuulle vaan se perustuu joko viranomaisen omaan varautumiseen, jota tuetaan ja koordinoidaan Valtioneuvoston kanslian toimesta sekä erilaisin verkostoin ja yhteistyöfoorumein. Informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen vastaamista harkitaan tarkasti punniten vastaamisen hyödyt ja haitat. Informaatioympäristöä seurataan ja analysoidaan, mutta siellä esiintyvät selkeät provokaatiot sivuutetaan. Arvopohjaisella ja faktoihin perustuvalla viestinnällä pyritään vaalimaan luottamusta viranomaisiin. Yhteiskunnan tasolla ehkäisemällä polarisaation syntymistä vähennetään vihamielisen toimijan hyökkäystilaa ja epäluottamuksen kylvämistä. Informaatiopsykologista vaikuttamista ei voida estää, mutta sitä voidaan sietää paremmin huolehtimalla ajantasaisen ja totuudellisen tiedon saavutettavuudesta sekä ihmisten tietoisuudesta ilmiön keinoista. Mainittuja asioita kuvataan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

5.1 Poliittinen päätöksenteko

5.1.1 Päätöksenteko ja päätöksentekijät

Informaatiopsykologisen sodankäynnin vaikutusalue on koko yhteiskunnan laajuinen, mutta paljolti se keskittyy vaikuttamaan poliittiseen ja sotilaalliseen päätöksentekoon ja päätöksentekijöihin. Informaatiota hyödyntäviksi päätöksentekoon vaikuttaviksi keinoiksi voidaan lukea tilannekuvan hämärtäminen informaatiohälyllä tai disinformaatiolla, luottamuksen rapauttaminen päätöksentekojärjestelmään, epävarmuuden ylläpitäminen, painostaminen tai päätöksenteon hidastaminen esimerkiksi tehtäilemällä suuria määriä aloitteita tai valituksia.

Kitkan aiheuttaminen päätöksenteon rattaisiin on mahdollista tukemalla keskustelun ääripäitä tilanteissa, joissa puolueiden näkökannat ovat kaukana toisistaan.

Suomessa päätöksenteon tukena tarvittavaa valtiollista tilannekuvaa ylläpitää valtioneuvoston tilannekeskus (VNTIKE), joka kerää ja analysoi yhteiskunnan turvallisuustapahtumia, myös informaatioulottuvuudesta. Muilla viranomaisilla eli ministeriöllä sekä kunkin ministeriön hallinnonalan virastoilla ja laitoksilla on lakiin kirjattu velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan turvallisuustapahtumista VNTIKE:lle. Informaatiopsykologisen vaikuttamisen osalta tilannekuvan muodostaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteinen ja pelkästään turvallisuustapahtumien raportoinnista syntyvä kokonaisuus. Informaatiopsykologinen vaikuttaminen koostuu signaaleista ja poikkeamista media- ja viestintäkentällä. Ne saavat merkityksensä osana kokonaisuutta, niiden aikaansaamien reaktioiden ja esimerkiksi muilla hallinnonaloilla tapahtuvan resonoinnin myötä.

Voidaan pohtia, välittykö VNTIKE:lle juuri informaatiopsykologisen vaikuttamisen osalta relevantteja turvallisuustapahtumia ja miten kokonaisuus integroituu valtion kokonaistilannekuvaan. Eri toimivaltaiset viranomaiset nimittäin kohtaavat informaatiovaikuttamisen eri tavalla, joten niiden kypsyytaso havaita ilmiön vaikutuksia syvemmin on eri tasoilla. Jokainen viranomainen myös arvioi itse, milloin ilmoitettava turvallisuustapahtumaa koskeva tieto on sellainen, että sillä on merkitystä tilannekuvan muodostamisen kannalta. Tämä epäsymmetria voi johtaa siihen, että olennaiset havainnot eivät välity samalla tavalla ja laajuudella koko viranomaiskentältä.

Valtioneuvoston tilannekeskuksen lisäksi informaatiopsykologisen vaikuttamisen tilannekuvan osalta tärkeä toimija on Valtioneuvoston kanslian (VNK) koordinoima informaatiovaikuttamisen verkosto. Se sisältää edustajat 12 ministeriöstä, poliisista, Tullista, Rajavartiolaitoksesta, Kyberturvallisuuskeskuksesta, Kelasta, Verohallinnosta, Poliisihallituksesta, Suojelupoliisista, Puolustusvoimista, Tasavallan presidentin kansliasta, Turvallisuuskomitean sihteeristöstä sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Verkoston puheenjohtajana toimii valtioneuvoston viestintäjohtaja. Verkosto ei varsinaisesti rakenna tilannekuvaa, vaan tilannekuva syntyy siellä sen perusteella, mitä osallistujat kertovat havainnoistaan ja tapahtumistaan.

Yhteistyöfoorumina se on myös koulutuksen ja osaamisen jakamisen polttopiste. Toiminnan tarkoituksena on tietoisuuden jakaminen sekä kouluttajien kouluttaminen verkostoon osallistuvien viranomaisten resurssiksi, jotta varautuminen ja vastaaminen informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen olisi leveämmillä harteilla. Verkosto ilmentää paitsi kokoonpanonsa mutta myös toimintatapojensa perusteella kokonaisturvallisuuden mallin periaatteita.

Valtioneuvoston kansliassa ja sen viestintäosastolla on informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisen osaamiskeskittymä. Informaatiovaikuttamisen verkoston ja koulutustoiminnan lisäksi siellä toimii strategisen viestinnän tiimi sekä käyttäytymistieteellinen tiimi. Strategisen viestinnän tiimi tukee ihmisten ja yhteiskunnan toimintaa ja jaksamista kriisitilanteessa sekä vahvistaa henkistä kriisinkestävyyttä ja resilienssiä viestinnän keinoin (Valtioneuvosto, 2022a). Käyttäytymistieteellinen tiimi sen sijaan kehittää ja kokeilee

käyttäytymistieteellisen tiedon soveltamista politiikkatoimenpiteiden valmistelussa ja käyttäytymisvaikutusten arvioinnissa sekä viestinnän suunnittelussa ja toteutuksessa (Valtioneuvoston kanslia, 2022).

Haastatteluissa sekä muussa tutkimusaineistoissa ilmeni, että VNK:n rooli informaatiopsykologiseen sodankäyntiin varautumisessa on informaatiovaikuttamisen verkoston, koulutusvastuiden ja aiheen koordinoinnin vuoksi merkittävä. VNK vastaa hallituksen ja pääministerin viestinnästä sekä valtioneuvoston viestinnän yhteensovittamisesta voidaan myös koordinoida useaa hallinnonalaan koskevien häiriötilanteiden viestintää. Koordinaatio ei kuitenkaan tarkoita, että VNK:lla olisi käskyvalta ministeriöiden tai virastojen yli tai poista jokaisen toimijan omaa lakisääteistä varautumisvelvollisuutta.

Päätöksenteon tukena toimii myös muita yhteistyöfoorumeja, kuten valtioneuvoston valmiuspäällikkö- ja kansliapäällikkökokoukset sekä Turvallisuuskomitea, joissa informaatiovaikuttamisen asiakokonaisuutta voidaan käsitellä.

Poliittista päätöksentekoa voidaan pyrkiä häiritsemään heikentämällä luottamusta päätöksenteon läpinäkyvyyteen sekä päätöksentekijöihin. Tunnistettuja keinoja ovat esimerkiksi päättäjien lausuntojen vääristely, heidän leimaamisensa kyvyttömyksi tai suoranainen maalittaminen eli kohdistettu ja joukkoistettu henkilöön kohdistuva vihamielinen vaikuttaminen eri tavoin, esimerkiksi sähköpostilla tai sosiaalisen median kanavissa (Sisäministeriö, 2021). Maalittamiseen on laadittu toimintasuunnitelmia sen ehkäisemiseksi sekä siihen reagoimiseksi aiheen tietoisuuden lisääntyneenä viime vuosina. Edellä mainitut keinot sekoittuvat helposti demokratiaan kuuluvaan avoimeen ja kriittiseen poliittiseen keskusteluun, joten vihamielisen vaikuttamistoiminnan erottaminen joukosta on haastavaa.

5.1.2 Kansallinen turvallisuus

Poikkileikkaavana teemana informaatioulottuvuuden toiminnalla on yhtymäpinta ja potentiaalisia kerrannais- ja liitännäisvaikutuksia kansallisen turvallisuuden kysymyksiin. Kansallisen turvallisuuden osalta tunnistetuiksi kohteiksi tutkimusaineistosta nousivat esimerkiksi asevelvollisuus ja maanpuolustustahto. Ne perustuvat luottamukselle ja hyväksyttävyydelle ja niihin pohjaa myös Suomen puolustuskyky. Maanpuolustustahtoon ja yleiseen asevelvollisuuteen kohdistuvalla polarisoivalla informaatiopsykologisella vaikuttamisella pyritään aiheuttamaan kansallisen puolustuskyvyn ja sen uskottavuuden heikentymistä sekä lietsomaan eripuraa yhteiskunnan riveihin. Perimmäisinä tavoitteina nähdään Suomen valtiollisen suvereniteetin horjuttaminen. Heikentämällä luottamusta päätöksentekoon ja vaaleihin tai lisäämällä polarisaatiota informaatiopsykologisen vaikuttamisen keinoin luodaan maaperää vaikuttaa kansalliseen turvallisuuteen negatiivisesti.

Myös teoilla ja toimilla on psykologinen vaikutus ja niitä voidaan tehostaa informaatiovaikuttamisen keinoilla. Esimerkiksi ilmatilanloukkauksilla, rahtikoneiden lennättämiselle strategisten kohteiden yli tai aseellisten suorituskykyjen siirtelyllä rajan läheisyydessä on psykologinen viestinsä. Yhtenä

informaatiopsykologisen vaikuttamisen tarkoituksena voi olla myös haavoittuvuuksien kartoittaminen ja sekä päättäjien ja viranomaisten reaktioiden testaaminen.

Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuviin informaatiouhkiin varautuminen ja vastaaminen noudattavat samoja piirteitä kuin muidenkin informaatiouhkien kohdalla. Toiminnan taustalla on yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen informaatiouhkien vaikutuksilta. Avoimella ja arvopohjaisella viestinnällä sekä strategisen viestinnän keinoin Suomi asemoi itseään demokratiaksi, joka tekee itsenäiset päätökset omien arvojensa mukaisesti. Mielipide- ja asenneilmaston seurannalla pysytään kansakunnan pulssilla ja havaitaan mahdolliset muutokset ja poikkeamat informaatioympäristössä. Lisäksi osa varautumisesta on kyky havaita ja tunnistaa vihamielisiä informaatio-operaatioita ja tarvittaessa paljastaa vihamielinen toiminta yleisölle.

Informaatiopsykologisille operaatioille on kuitenkin tyypillistä, että kohde ei huomaa tai tiedosta hyvin tehtyä vaikuttamista. Kohteen manipulointi toimimaan tiedostamattaan vaikuttajan toivomalla tavalla ja tekemään itsensä kannalta huonoja päätöksiä, eli refleksiivisen kontrollin toteutuminen, on tunnistettu vaikuttamisen tavoite suomalaisessa varautumisessa. Refleksiivinen kontrollin käytön mahdollisuus tunnistetaan teorian kannalta oikeaoppisesti niin poliittisen päätöksenteon kuin kansalaiskeskustelun tasoilla. Refleksiivisessä kontrollissa toimenpiteet voidaan kohdentaa sekä suoraan tärkeimpiin päätöksentekijöihin että laajemmin kaikkiin kansalaisiin. Ensin mainittuihin voidaan vaikuttaa myös kohdentamalla toimenpiteet jälkimmäisiin. Esimerkiksi vääristellyn informaation syöttäminen väestölle voi vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen sekä vaalien tuloksiin vaikuttajan haluamalla tavalla. (Giles & Seaboyer, 2018, 7–8.)

Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien informaatiouhkien torjunta vaatii toimia koko yhteiskunnan laajuudella. Kansallisen turvallisuuden tehtävät mielletään usein turvallisuusviranomaisten tehtäviksi. Puolustushallinnon alaiset toimijat mainittiin tutkimusaineistossa ja haastatteluissa informaatiopsykologisen vaikuttamisen kärkitaistelijoina pitkälti sen vuoksi, että ne ovat tehneet varautumisen suhteen julkisuuteen näkyviä toimia. Informaatiopsykologisen sodankäynnin osalta ajatus, että turvallisuusviranomaiset vastaisivat koko yhteiskunnan varautumisesta, on kuitenkin harhaanjohtava. Puolustushallinto ja Suojelupoliisi toteuttavat varautumista ja tarkkailevat informaatioympäristöä omalla toimintakentällään lakisääteisten tehtäviensä puitteissa, mutta informaatioympäristön laajuus vaatii muidenkin viranomaisten panosta. Kuten esimerkiksi kyberuhkiakaan ei voida torjua ja varautumista organisoida vain yhdestä pisteestä niin yhtä lailla vihamielisen informaatiopsykologisen vaikuttamisen osalta kyseessä on koko yhteiskunnan tehtävä.

5.1.3 Kansainvälinen yhteistyö

Monessa Suomen valtiolliseen päätöksentekoon kohdistuvassa informaatiopsykologisen sodankäynnin uhkatekijässä korostuu kansainvälinen ulottuvuus. Usea haastateltava osoitti Venäjän Suomeen kohdistaman informaatiopsykologisen sodankäynnin tavoitteiksi Suomen kansainvälisen yhteistyön vähentämisen,

oli foorumi sitten EU, Nato tai ylipäänsä länsimainen yhteisö. Horjuttamalla suomalaisten luottamusta kansainvälisiin yhteistyötahoihin esimerkiksi haitallisilla medianarratiiveilla tai aggressiivisella julkisdiplomatialla edistetään Venäjän informaationsodankäynnin tarkoitusta ja strategista tavoitetta vähemmän yhtenäisestä lännestä (Rantapelkonen, 2016, 363).

Suomeen kohdistetut informaatiopsykologisen vaikuttamisen toimet ovat joissakin tapauksissa olleet enemmän venäläisille kuin suomalaisille suunnattuja. Esimerkiksi 2010-luvun alun huostaanottokiistat tai historiaa vääristelevät Itä-Karjalan kansanmurhanarratiivit on tarkoitettu enemmän venäläisyleisölle. Suomi ei siis ole aina kohde vaan voi toimia välineenä Venäjän omille kansalaisille. Edellä mainittujen tapausten yksi tarkoitus voi olla tarpeen tullen varata mahdollisuus todeta, että Suomen ja Venäjän suhde on muuttunut huonommaksi. On hyvä huomioida, että refleksiivisen kontrollin periaatteet pätevät myös tämän kaltaisissa tilanteissa. Refleksiivinen kontrolli on sovellettavissa myös sitä käyttävän tahon omien kansalaisten mielipiteisiin vaikuttamisessa (Vasara, 2019, 56).

Yleisesti informaatiopsykologisessa vaikuttamisessa tekniikat ovat samankaltaisia kuin journalismissa, julkisessa diplomatiassa, lobbauksessa ja PR-toiminnassa, minkä vuoksi informaatiovaikuttamisen erottaminen edellä mainituista on vaikeaa (Valtioneuvosto, 2019, 20). Venäjän julkisen diplomatian ja informaatiopsykologisen sodankäynnin erottaminen toisistaan on muutoinkin haastavaa, mikä lisää sen havaitsemisen haastavuutta entisestään (Puolustusministeriö 2019, 30).

Suomen vastatoimet edellä mainitun kaltaisiin vaikuttamispyrkimyksiin ovat faktapohjaisia ja arvoja korostavia lausuntoja, pääasiassa diplomatian tasolla. Kansainvälisten sopimusten ja yhteistyön korostaminen on tässä suhteessa Suomen keino vastata ja asemoida itseään läntisenä demokratiana. Historian uudelleentulkintoihin liittyen Suomen linja ei ole ollut lähteä mukaan historiapolitiikkaan, vaan korostaa historiantutkimuksen olevan alan tutkijoiden työtä, johon Suomessa arkistot ovat avoimina.

Kaikki Suomeen suunnattu informaatiopsykologinen vaikuttaminen ei suoranaisesti kohdistu Suomeen valtiona, vaan osana läntisiä yhteisöjä. Siten on luonnollista, että myös varautuminen ja vastaaminen siihen tapahtuu osana kansainvälistä vastetta informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen. Kansainvälinen yhteistyö on tärkeä väylä kehittää kykyä sen tunnistamiseksi ja saada tietoa vastatoimien toimivuudesta. Yhteistyön tärkeimpiä muotoja ovat tiedonvaihto ja tutkimusyhteistyö, joiden avulla kansallisen kyvykkyyden rakentaminen ja keinojen suunnittelu tehostuvat. Suomi osallistuu välillisesti informaatiopsykologisen vaikuttamisen torjuntaan Euroopan unionin kautta olemalla osa EU:n Rapid Alert System (RAS) järjestelmää. Järjestelmän tarkoitus on kerätä havaintoja disinformaatiokampanjoista, analysoida niitä ja keskustella sopivista vastatoimista. Ulkoministeriön ja diplomaattiverkoston lisäksi tärkeitä yhteistyöorganisaatioita ovat EU:n itäviestinnän osasto (East StratCom Task Force) sekä Naton strategisen viestinnän osaamiskeskus, joissa Suomella on ollut edustajia useiden vuosien ajan.

Suomen tärkein yhteistyökumppani informaatiopsykologisen vaikuttamisen kentällä on Ruotsi. Ruotsin kanssa vaihdetaan tietoja säännöllisesti ja harjoitellaan vuosittain informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumista ja vastaamista. Suomalaisen informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisen kulmakivi, Valtioneuvoston kanslian julkaisema *Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen - Opas viestijöille* on käännös Ruotsin Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)- viranomaisen laatimasta oppaasta.

5.2 Viranomaistoiminta ja luottamusyhteiskunta

Suomessa yhteiskunnan toimivuus ja viranomaistoiminta ammentavat legitimitteittensä kansalaisten ja viranomaisten välisestä luottamuksesta, mikä on myös olennainen osa henkisen kriisinkestävyuden ylläpitämistä. Kansalaisten keskinäinen luottamus on perustana informaatiopsykologisen vaikuttamisen sietokyvyille. Valtion ja viranomaisten varautuminen ja vastatoimet nojaavat kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti viranomaisten väliseen luottamukseen. Yhteiskunnallinen luottamus on tärkeä ilmiö informaatiopsykologista puolustusta tarkastellessa, koska se on yhtä aikaa vihamielisen toiminnan kohde sekä puolustuksen kulmakivi.

5.2.1 Kansallinen narratiivi

Kansalliset narratiivit luovat perustaa informaatiopsykologisen vaikuttamisen sietämiselle ja siihen vastaamiselle. Eheät ja laajasti hyväksytyt kansalliset narratiivit, kertomukset, määrittävät valtion arvoja ja identiteettiä, joiden perusteella sen toiminta saa oikeutuksensa. Mitä vahvempi ja hyväksytympi kansallinen narratiivi on, sitä vähemmän yhteiskunnassa on alttiutta informaatiopsykologisen vaikuttamisen uhkille.

Kansalliset narratiivit ja arvopohja ovat informaatiopsykologisen vaikuttamisen kohteita. Niihin pyritään vaikuttamaan kyseenalaistamalla ja jopa tuhoamalla narratiiveja ja siten rikkomalla kansallista yhtenäisyyttä. Aiemmin mainitut tapaukset historian vääristelystä ovat esimerkkejä kansallisiin narratiiveihin kohdistuvasta vaikuttamisesta. Venäjä myös syöttää ulkomaille valtiollisten uutiskanaviensa kautta omia narratiivejaan, joiden tarkoituksena on vaihtoehtoisten selitysten ja käsitteiden avulla heikentää kohdevaltion narratiivien eheyttä (ks. esim. Kragh & Åsberg, 2017; Cepuritis ym., 2020; Oivo, 2021).

Vahvaa ja laajasti hyväksyttyä narratiivia on vaikeampi muuttaa kuin heikkoa. Suomen varautuminen kansallisiin narratiiveihin kohdistuviin uhkiin perustuu proaktiiviselle viestinnälle omista arvoista ja narratiiveista. Kansallisten narratiivien vahvistamisen lisäksi niiden analysointi on tärkeää, jotta viestintä kohdistuu oikeisiin asioihin. Narratiiveja voi vahvistaa ylhäältä päin, mutta lopulta ne rakentuvat ja saavat hyväksynnän yksilötasolla. Sikäli tässäkin suhteessa kyky tunnistaa informaatiopsykologista vaikuttamista ja sietää sitä korostuu sekä yhteiskuntana että yksilötasolla.

Selkeää toimijaa tai vastuutahoa kansallisten narratiivien puolustamiselle ja vahvistamiselle normaalioloissa ei tutkimusaineistosta noussut. Sen sijaan korostuivat toimivaltaisen viranomaisen ja jaetun toimivallan periaatteet. Valtion johdon ja poliitikkojen lausunnot ja puheenvuorot ovat toki kansallisen narratiivin kannalta merkityksellisiä tekoja. Valtioneuvoston kanslian rooli operatiivisen päivittäisviestinnän tekijänä viestintäkampanjoihin vaikuttaa kansalaisiin paljon määrittäen samalla suuntaa ministeriöiden ja viranomaisten viestinnälle.

5.2.2 Viranomaistoiminta ja -luottamus

Viranomaistoiminta ja viranomaisluottamus ovat tutkimusaineiston mukaan informaatiopsykologisen vaikuttamisen selkeimpiä kohteita. Koska vankka luottamusyhteiskunta nähdään Suomen vahvuutena ulkopuolista vaikuttamista vastaan, on sillä varautumisen kannalta suuri merkitys. Luottamus on liima, jolla pidetään yhdessä kokonaisturvallisuuden mallin mukaiset yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ja siihen informaatiopsykologinen vaikuttaminen pyrkii iskemään.

Viranomaisluottamusta rapautetaan laajalla keinovalikoimalla. Väärän tiedon levittäminen ja yksittäisiin viranomaisiin kohdistuva maalittaminen pyrkivät horjuttamaan luottamusta ja kyseenalaistamaan viranomaistoiminnan uskottavuutta. Viranomaistoimintaa voidaan myös häiritä tukkimalla viestintäkanavia häilyllä tai tehtailemalla valituksia viranomaistoiminnasta. Yleisesti viranomaisvastaisuuden lietsominen, ulkomailta käsin junaillut mielenosoitukset ja bulvaanien sekä resonaattorien hyödyntäminen ovat informaatiopsykologisen vaikuttamisen työkaluja.

Varautumistoimijoita eriteltäessä korostuu jälleen jokaisen toimijan varautumisvastuu sekä poikkihallinnollisen yhteistyön merkitys. Hajautettua mallia perustellaan esimerkiksi sillä, että jokaisella viranomaisella on oman alansa aiheasantuntijoina paremmat valmiudet tunnistaa ja arvioida toimintakenttensä informaatiotilan tapahtumia VNK:n toimiessa koordinoivana ja kouluttavana tahona. Usea haastateltava kuitenkin nosti esille toimintavastuiden epäselvyyden informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisessa. Yksi haastateltava totesi tilanteen olevan samanlainen kuin kyberturvallisuuden osalta joitakin vuosia sitten; kentällä on paljon eri toimijoita ja toimintatavat sekä mallit hakevat vielä paikkaansa.

Informaatiotilannekuvan ylläpito ja sen jakaminen viranomaisten välillä on tärkeää, jotta vihamielisen informaatiotoiminnan havaitseminen olisi helpompaa. Varautumistoimintojen keskiössä ovat viranomaisten omat ja yhteiset varautumisharjoitukset sekä viestien valmistelu mahdollisia häiriötilanteita varten. Viestien valmistelua korostettiin etenkin häiriötilanteissa. Niissä viranomaisten onnistuneen viestinnän edellytykseksi mainittiin totuuden ja avoimuuden lisäksi nopeus, jotta virheelliselle tai huhuihin perustuvalla informaatiolla ja vaikuttamisella ei anneta sijaa. Useissa dokumenteissa informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisessa korostui viestinnän rooli. Tutkimushaastatteluissa painotettiin kuitenkin kyseessä olevan asia, joka vaatii koko organisaation, myös johdon sekä substanssiajien panosta.

Viranomaisluottamuksen vaaliminen perustuu tutkimusaineiston mukaan arvoja korostavalle ja luotettavalle viestinnälle. Tietoisuuden lisääminen informaatiopsykologisesta vaikuttamisesta sekä vihamielisen toiminnan paljastaminen yleisölle luovat sietokykyä sekä tietyllä tavalla riisuvat sitä aseista. Ennakoiva toiminta ja yleisöjen tavoittaminen sosiaalisessa mediassa on myös osa varautumista, sillä luottamus häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten rakennetaan jo normaalioloissa.

Viranomaisten kynnyks vastata heihin kohdistuvaan disinformaatioon tai provokaatioihin on Suomessa korkea. Taustalla on periaate olla puuttumatta demokraattiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, josta vihamielisen informaatiovaikuttamisen erottaminen on muutoinkin haastavaa. Vihamielisen tai häiritsevän toimijan estäminen tai sulkeminen alustalta on viimesijainen keino. Viranomaistoiminnan luottamuksen kannalta toiminnan läpinäkyvyys, oikean tiedon löydettävyys ja saavutettavuus sekä avoin päivittäisviestintä ovat luottamuksen kannalta tärkeämpiä toimia kuin vastaaminen sosiaalisen median provokaatioihin. Merkittävästi väärän tiedon kohdalla tehdään oikaisuja, mutta niissäkin tilanteissa punnitaan aina vastaamisen hyödyt ja haitat.

Korkean vastaamiskynnyksen ja informaatiopsykologisen vaikuttamisen sivuuttamisen selittäviä tekijöitä ovat luottamus kansalaisten resilienssiin ja medialukutaitoon sekä demokraattisten periaatteiden noudattaminen. Kun harhaisiin valeuutisiin tai selkeästi valheellisiin perusteluihin nojaava informaatiovaikuttaminen sivuutetaan, ei toiminnalle anneta sen tavoittelemaa näkyvyyttä. Lisäksi puuttuminen sosiaalisen median keskusteluun olisi erittäin aikaa vievää ja loisi vaikutelman viranomaisesta tukahduttamassa tai ohjaamassa keskustelua.

Viranomaistoimijan osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun on haastavaa, sillä asetelma kansalaisiin nähden on epäsymmetrinen. Yksittäinen kansalainen voi sananvapauden rajoissa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun viranomaisia vapaammin, sillä disinformaation levittäminen tai valehtelu ei ole laitonta. Viranomaisia sen sijaan ohjaavat arvot, eettiset periaatteet ja laki sekä muut säännökset. Viranomaisen reagointi julkiseen keskusteluun on herkästi vasaralla lyömistä, vaikka kaikki ongelmat eivät ole nauvoja.

Kokonaisturvallisuusajattelun mukaisesti informaatiopsykologisen vaikuttamisen vaste koostuu muistakin kuin viranomaisista, ja vaikuttaminen voi kohdistua yhtä hyvin kansalaisjärjestöihin, mediaan, toimittajiin tai yrityksiin. Edellä mainittujen sekä valveutuneiden kansalaisten rooli disinformaation paljastamisessa tai yhteiskunnan arvojen puolustajina on osa vastetta yhteiskunnassa, jossa viranomaisten toiminta nauttii yleistä luottamusta.

5.2.3 Polarisaatio ja yhteiskunnan kipupisteet

Informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle polarisaatio on niin keino kuin tavoitekin. Yhteiskunnan jakolinjoja yhtä lailla hyödynnetään ja pyritään edelleen syventämään. Polarisoituneessa informaatioympäristössä kansalaisilla voi olla hyvin vastakkaisia kuvia todellisuudesta, mikä heikentää heidän kykyään erottaa valheellinen ja totuudellinen informaatio toisistaan (Humprecht et. al, 2020, 499). Rapauttamalla kansalaisten luottamusta päätöksentekijöihin sekä toisiinsa

heikennetään turvallisuutta ja sen tunnetta kokonaisvaltaisesti. Polarisaation Suomelle aiheuttama uhka tunnistettiin tutkimusaineistossa laajalti.

Venäjäns informaatiopsykologisessa sodankäynnissä jakolinjoja ei pyritä luomaan, vaan hyödynnetään kohdemaan olemassa olevia mielipiteitä jakavia teemoja (Mikkola ym., 2018, 62–63). Suomen ajankohtaisia yhteiskunnallisia kipupisteitä ja siten vaikuttamiselle herkkiä teemoja ovat haastattelujen mukaan esimerkiksi maahanmuutto, pakolaiset, tasa-arvokysymykset, EU, Nato, asevelvollisuus, rokotteet, korona, ilmastonmuutos, kestävyysvaje ja ääri liikkeet. Ilma- piiriä kärjistämällä ja keskustelun ääripäitä vahvistamalla vihamielinen vaikuttaja voi ylläpitää jakolinjaa varsin pienin panostuksin. Toimintaa on mahdollista ruokkia ja jatkaa kanavoimalla informaatioulottuvuuden tapahtumia mielenosoituksiksi.

Keinoiksi vastata ja varautua näihin uhkiin mainitaan luonnollisesti yhteiskunnallisen polarisaation vähentäminen sekä tietoisuuden lisääminen informaatiopsykologisesta vaikuttamisesta. Tutkimusaineistosta ei ilmennyt, kenen toimesta tietoisuuden lisäämistä toteutetaan kansalaisten suuntaan, mutta viranomaiskoulutuksen toimijan roolin on ottanut valtioneuvoston kanslia. Proaktiivinen viestintä sekä aktiivinen mielipide- ja asenneilmaston seuranta mainitaan myös polarisaation aiheuttamien informaatiouhkien kannalta olennaisina toimenpiteinä. Yhteiskunnan oma tilannekuva sen kipupisteistä tulisi olla tunnistettu ja tunnustettu.

Polarisaation vähentäminen on yhteiskunnallinen haaste eikä varsinaisesti informaatiopsykologisen vaikuttamisen kentän toimijoiden ratkaistavissa. Yhteiskunnan hyvät ja huonot puolet ilmentyvät kuitenkin viime kädessä kansalaisten toiminnan kautta, joten tutkimusaineistossa mainitaan medialukutaitoinen kansalainen toisaalta tavoitteena ja toisaalta yhteiskunnallisen keskustelun tuottajana. Esimerkiksi muiden kuin viranomaistoimijoiden roolista käy Ylen vuonna 2021 alkanut viisivuotinen keskustelukulttuuria vahvistava ja turvallisia keskusteluympäristöjä luomaan pyrkivä Hyvin sanottu -hanke. Se on myös esimerkki kokonaisturvallisuusmallin toiminnasta.

5.3 Demokratia ja länsimaiset arvot

Tutkimusaineiston mukaan Suomea ja suomalaisia suojaavat informaatiopsykologiselta vaikuttamiselta muun muassa pieni kielialue, vahva luottamus viranomaisiin sekä terve ja avoin demokraattinen yhteiskuntarakente. Ne ovat silti myös vaikuttamisen kohteita. Tietyt demokraattisen yhteiskunnan periaatteet, kuten avoimet rekisterit, sanan- ja julkaisunvapaus sekä viranomaistoiminnan julkisuusperiaate ovat haavoittuvuuksia informaatiopsykologisen sodankäynnin hyökkääjän näkökulmasta. Näitä kutsutaan systeemisiksi haavoittuvuuksiksi (ks. esim. Giannopoulos et al, 2020).

Autoritaariset valtiot ovat demokratioita valmiimpia käyttämään informaatioulottuvuudessa radikaalimpia keinoja, kuten erilaisia teknisiä seurantajärjestelmiä ja algoritmeja. Ne eivät myöskään kunnioita samassa määrin

sananvapautta, tasa-arvoa tai yksityisyydensuojaa, jotka demokratiassa ovat perustavanlaatuisia arvoja. Verrattuna autoritaarisiin yhteiskuntajärjestelmiin ovat demokratiat informaatiopsykologisessa sodankäynnissä puolustusasemassa. (Hybrid CoE, 2019, 18.) Lisäksi informaatiopsykologinen vaikuttaminen on usein laillista ja siihen on avoimessa demokratiassa todella vaikea lainsäädännöllä tai sääntelyllä puuttua. Tämän vuoksi informaatioulottuvuudessa vallitsee epäsymmetria, hyökkääjä ja puolustautuja pelaavat samaa peliä, mutta eri säännöillä.

Suomen lähtökohta on vaalia niitä arvoja ja periaatteita, joihin vaikuttamista kohdennetaan. Vastauksena demokratiaa ja länsimaisia arvoja haastavaan informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen on lakiin perustuva viranomaistoiminta, avoimuus sekä yhteiskunnan sisällä tapahtuvan, myös kriittisen, julkisen keskustelun suojeleminen. Käyttämällä autoritaaristen valtioiden keinoja esimerkiksi rajoittamalla median toimintaa tai ohjailemalla kansalaiskeskustelua luodaan mielikuvaa valtiosta jonkinlaisena totuuspoliisina. Mikäli valtio tarkkailee tai valvoo kansalaisia ja heidän välittämää informaatiota liian paljon, voi seurauksena olla yhteiskunnallisia kriisejä yksityisyyden suojan nauttiessa keskeistä luottamusta demokratian perustavanlaatuisena arvona (Rantapelkonen ym., 2018, 189). Tällöin toimitaan lopulta vihamielisen vaikuttajan toivomalla tavalla.

5.3.1 Vaalit ja demokraattiset prosessit

Demokraattisen yhteiskunnan olennaisina instituutioina ja vallankäytön oikeuttajina vaalit ja demokraattiset prosessit ovat informaatiopsykologisen sodankäynnin kohteita, sillä potentiaali vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan niiden välityksellä on suuri. Vaaleihin kohdistuvat uhkat liittyvät niiden uskottavuuteen, edeltävään ehdokasasetteluun ja kansalaiskeskusteluun sekä varsinaisen vaalipäivän tulosten manipulointiin ja prosessin uskottavuuden kyseenalaistamiseen.

Vuoden 2019 eduskuntavaalien varautuminen toteutettiin laajassa yhteistyössä esimerkiksi Valtioneuvoston kanslian, oikeusministeriön ja kyberturvallisuuskeskuksen kesken. Tunnistettujen riskien ja laadittujen uhkaskenaarioiden tarkoitus oli ymmärtää, millaisia vaikuttamisyrityksiä tai narratiiveja vaaleihin voidaan kohdistaa ja miten niihin varaudutaan proaktiivisesti tai reagoidaan riskien realisoituessa. Suomalaiselle varautumiselle tyypillisesti pyrittiin ennemmin vaalimaan ihmisten luottamusta vaalijärjestelmään ja korostamaan Suomen 110 vuoden mittaista perinnettä luotettavista vaaleista kuin varoittamaan kansalaisia vaaleihin kohdistuvasta disinformaatiosta. Varautuminen venäläisen näkökulman mukaiseen informaatiopsykologiseen sodankäyntiin, jossa kognitiivinen ja tekninen vaikuttaminen yhdistyvät, toteutuu Suomessa vaalivarautumisessa.

Kuten aiemmin mainittu, informaatiotekninen ja informaatiopsykologinen vaikuttaminen integroituvat venäläisessä näkökulmassa informaatioidankäyntiin. Tämä on mahdollista, sillä suhtautuminen lakiin, mediaan ja kansalaisiin on erilainen kuin demokratioissa. Demokratiassa informaatiopsykologisen ja kyberulottuvuuden toiminnan pitäminen organisatorisesti erillään perustuu muun muassa yksityisyyden suojaan, läpinäkyvyyteen ja oikeusvaltioperiaatteen

kunnioittamiseen. Informaatioulottuvuuden ja kyberulottuvuuden turvallisuus tunnistetaan kuitenkin Suomessa vahvasti keskinäisriippuvaisiksi kokonaisuuksiksi.

Teknisen ja kognitiivisen varautumisen yhdistymistä ilmentävät välillisesti media-analyyysien tukena käytettävät automatisoidut ja käsin räätälöidyt seurantatyökalut. Kehittyvien digitaalisten työkalujen tarve on tunnistettu informaatioympäristön seuraamiseksi ja puolustustoimenpiteiden käynnistämiseksi tarvittaessa. Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje mainitsee varautumistoinniksi myös kevennetyn sivuston julkaisun harjoittelun ja tiedon hajauttamisen useammalle sivulle. Mainituista esimerkeistä huolimatta teknisen ja kognitiivisen varautumisen yhdistäminen normaaliolojen varautumisessa sisältää useita herkkyyksiä, varauksia ja rajoitteita. Esimerkiksi sosiaalisen median toiminnan seuraamista teknisiä välineitä, kuten verkostotyökaluja tai algoritmeja hyödyntämällä rajoittavat lainsäädäntö, toimijoiden mandaatit ja yksityisyydensuojan säännökset. Mediakentän toimijat noudattavat näiden lisäksi journalistin ohjetta.

Yksi informaatiopsykologisen varautumisen haaste on yhteiskunnan suhde avoimeen dataan ja sen omistajuuteen. Tuotamme koko ajan yhä enemmän avointa dataa ja sen myötä teemme itseämme alttiimmiksi vaikuttamiselle. On kuitenkin epäselvää, kuka tämän datan omistaa, kuka sitä voi käyttää ja mihin tarkoituksiin. Ratkaisut näihin kysymyksiin liittyvät kansainvälisten teknologiajättien kehitykseen ja mahdolliseen sääntelyyn ja ovat globaalilla tasolla osin Suomen oman vaikutusvallan ulottumattomissa. Vaikutukset voivat olla tehokkaita, kun operoidaan informaatiotilassa avoimella pelikirjalla, jossa edellä mainitut demokraattiset periaatteet ja arvot eivät rajoita toimintaa. Dataa hyödyntämällä voidaan tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä esimerkiksi yksittäisen henkilön, ryhmien tai kansalaisyhteiskunnan asenteista, käyttäytymisestä ja toimintavoista.

5.3.2 Demokraattinen mielipiteenmuodostus

Informaatiopsykologisen sodankäynnin tarkoituksena on pohjimmiltaan vaikuttaa ihmisten mieliin, yleiseen mielipiteeseen ja käsitykseen todellisuudesta. Kyse on pyrkimyksestä luoda kognitiivista dissonanssia eli ajattelussa tapahtuvaa ristiriitaa siten, että uusi vastaanotettu tieto haastaa tulkitsijan aiemmat oletukset, asenteet ja käyttäytymisen. Tätä dynamiikkaa vihamielinen toimija pyrkii hyväksikäyttämään. Ihmisten mieliin ja julkiseen keskusteluun voidaan vaikuttaa monin tavoin, sitä voidaan ohjailla, manipuloida, tukahduttaa tai lietsoa, tarkoituksiperästä riippuen.

Tutkimusaineistosta tunnistetuiksi vaikuttamisen keinoiksi nousivat muun muassa informaatiopesu, valesivustojen ja -profiilien sekä bottiverkkojen käyttö keskustelun vääristelyssä ja disinformaation levittämisessä. Vihamielisessä tarkoituksessa välikäsien ja bulvaanien käyttäminen on yksi keino, jonka avulla voidaan attribuution hämärtämiseksi ujuttaa omaa viestiä jo olemassa oleville yleisöille esimerkiksi salaliittoteorioiden ympärillä. Teknologisen kehityksen ja avoimen datan määrän kasvun myötä viestin kohdentaminen aina yksilötasolle asti on algoritmien ja big datan avulla mahdollista. Kyse on jälleen teknisen ja

kognitiivisen manipuloinnin yhdistämisestä. Argumentaatiovirheiden, kognitiivisten vinoumien ja harhojen käyttäminen tunnistettiin esimerkiksi jälkimmäisestä.

Suomalaisen avoimen demokraattisen yhteiskunnan perusta on, että julkinen keskustelu on avoin kaikille mielipiteille. Viranomaisten kynnys puuttua siihen informaatiopsykologista vaikuttamista havaittaessa on korkea, sillä uhkat ja riskit ovat suuremmat kuin saavutettavat hyödyt. Suomalainen lähtökohta on, että julkinen keskustelu on itse itsensä korjaavaa ja media sekä valveutuneet kansalaiset puolustavat arvojaan. Viranomaisten toimiminen ajatuspoliisina tai edes sellaisen kuvan syntyminen ei ole tavoiteltava asetelma, vaan mahdollisten toimien tulee olla oikeassa suhteessa yhteiskunnan perusarvojen kanssa. Sen sijaan tavoitteena on yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri, joka sietää informaatiopsykologista vaikuttamista ja on sille resilientti.

Informaatiopsykologisen vaikuttamisen sietokyvyn rakentamiseksi aiemmin mainitun yhteiskunnallisen luottamuksen lisäksi tutkimusaineistossa nostettiin esille useasti medialukutaidon ja suomalaisen koulutustason merkitys. Medialukutaidolle ei tieteellisessä tutkimuksessa ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Palsa & Ruokamo, 2015, 102). Tutkimusaineistossa sillä tarkoitettiin laajasti kaikkia median parissa toimimisen taitoja sekä mediaan liittyvää ymmärrystä. Lisäksi todettiin, että julkisen keskustelun odotukset medialukutaidosta monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisijana ovat kohtuuttomia. Medialukutaito ei yksin ole riittävä resilienssitekijä, jonka varaan tuudittautua. Käsitteen laajuuden ja monitulkintaisuuden takia sitä on vaikea mitata, eikä medialukutaidon tilaa Suomessa ole myöskään selvitetty.

Medialukutaidon korostaminen nojaa sen esiintymiseen opetussuunnitelmassa. Se ei kuitenkaan ole ikuinen hopealuoti. Kehittyvä teknologia ja laajentuva mediaympäristö vaativat medialukutaidon jatkuvaa päivittämistä, minkä lisäksi informaatiopsykologisessa sodankäynnissä kyse on ihmismielen ajattelusta, psykologiasta. Medialukutaitoisen kansalaisen tulisikin tuntee myös vaikuttamisen keinot, tunnistaa ajatusvinoumien merkitys ja kyetä tarkastelemaan omaa ajattelua ja reaktioita erilaisiin teemoihin ja argumentteihin. Lisäämällä tietoisuutta aiheesta sekä paljastamalla valheellista tai vihamielistä toimintaa yleisölle pyritäänkin vähentämään informaatiopsykologisen vaikuttamisen vaikutuksia.

Demokraattisen mielipiteenmuodostuksen toteutuminen nojaa yhteiskunnan perustavanlaatuisiin arvoihin ja vallitseviin dynamiikkoihin, kuten sananvapauteen ja polarisaation määrään. Näillä on suora vaikutus varautumiseen informaatiopsykologiselta vaikuttamiselta. Valveutuneiden kansalaisten sekä yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen rooli varautumisessa on Suomessa suuri, sillä yksilöiden ja yhteisöjen asema paljastaa valeutisia tai vihamielisiä vaikuttamispyrkimyksiä on parempi kuin valtiollisen toimijan.

5.3.3 Vapaa ja luotettava media

Vapaa ja luotettava tiedonvälitys ovat demokratian kulmakivinä keskiössä myös informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumista arvioitaessa.

Valeuutisilla ja -medioilla, toimittajien painostamisella tai maalittamisella pyritään heikentämään ihmisten luottamusta mediaan. Pirstaleisemmalla mediakentällä uskottava informaatiopsykologinen vaikuttaminen normalisoituu ja totuuden erottaminen valheesta vaikeutuu. Salaliittoteoriat ovat yksi työkalu kyseenalaistaa perinteisten tiedotusvälineiden luottamusta, hämärtää todellisuutta ja tarjota vaihtoehtoisia selityksiä. Informaatiopsykologinen vaikuttaminen on tehokkainta siellä, missä on tiedon suhteen aukkoja ja epävarmuutta.

Luotettavan journalismin tukeminen ja kouluttaminen ovat toimia, joilla valtio voi vahvistaa yhteiskunnan informaatiovaikuttamisen sietokykyä. Rahoittamalla ja tukemalla median tai kolmannen sektorin objektiivista faktantarkastusta valtio edesauttaa toimintaa, jota sen itsensä olisi vaikea tehdä. Parhaimmillaan median rooli yhteiskunnallisen keskustelun portinvartijana tukee varautumista informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen onnistuessaan kitkemään ja tunnistamaan selvän disinformaation. Vastaavasti mediassa läpi päässyt disinformaatio vahvistuu ja saa kaikupohjaa sekä paljastuessaan virheelliseksi heikentää kansalaisten luottamusta mediaan. Mitä enemmän kansalainen luottaa tiedotusvälineisiin ja mitä parempi on faktapohjaisen tiedon löydettävyyys ja saavutettavuus, sitä vähemmän informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle on tilaa. Luotettava media ja tiedonvälitys ovat osa resilienssiä ja riisuvat informaatiopsykologista vaikuttamista aseista.

Huoltovarmuuskeskuksen alainen Mediapooli on yhteistyöfoorumi, jossa mediayhtiöt kehittävät varautumistaan kriisitilanteisiin ja poikkeusoloihin yhteistyössä viranomaisten kanssa. Mediapooli myös kouluttaa ja järjestää harjoituksia toimittajille ja mediaorganisaatioille (Mediapooli, 2022). Mediapooli on informaatiopsykologisen vaikuttamisen alalla ainoita kokonaisturvallisuuden mallin mukaisia viranomaisten ja yritysmaailman yhteistyöhön nojaavia yhteenliittymiä, joita muilla varautumisen aloilla on hyödynnetty enemmän.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa haettiin vastauksia Suomen varautumisesta ja vastatoimista informaatiopsykologisen sodankäyntiin, jota tarkasteltiin ja ymmärrettiin tutkielmassa venäläisestä näkökulmasta. Tutkimusasetelman tavoitteena oli saada selville, miten puolustukselliset ratkaisut ja toiminnot vastaavat niihin kohdistuvaan informaatiouhkaan.

Tutkimusaineistosta havaittiin, että varautuminen informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen ei ole toimintaa, jota johdetaan yhdestä siilosta käsin. Varautumisvastuu on hajautettu laajalle joukolle viranomaistoimijoita huomioiden myös se, ettei ilmiötä voi täysin torjua. Torjumisen ja voimakkaiden vastatoimien sijasta yhteiskunnan tulee kyetä sietämään sitä. Sietokyvyn osalta tietoisuus ilmiöstä, viranomaisten ja kansalaisten välinen luottamus, vähäinen polarisaatio sekä yhteiskunnan toimivuus todettiin avaimina menetykseen. Mainitut seikat ovat myös kokonaisturvallisuuden mallin avainsanoja.

Selkeän vastuuviranomaisen puute nousi tutkimushaastatteluihissa esille kehityskohteena. Tämä on linjassa myös Vilmerin (2021) kanssa, jonka mukaan tehokkaassa disinformaation torjunnassa tulisi olla käytössä vähintään yksi valtiollinen rakenne pelkästään disinformaation havaitsemista ja siihen vastaamista varten (Vilmer, 2021, 28). Jos pohtii venäläistä informaatio- ja viestintätekniikan teknisen ja kognitiivisen elementin yhdistävää lähestymistapaa, korostuu mielestäni tarve selkeälle, ei vain viestinnälliselle, vastuuviranomaiselle. Kyberulottuvuuden vaikutuksilla on myös psykologinen vaikutus ja informaatioulottuvuuden vaikuttamista voidaan tehostaa kyberteknisillä suorituskyvyillä. Vaikka informaatiovaikuttamiseen on varauduttu esimerkiksi vaalien turvallisuuden takaamiseksi yhdistämällä informaatioteknisen ja -psykologisen vaikuttamisen asiantuntemusta, ei Suomessa ole osoitettavissa yhtä toimijaa, joka koordinoisi näiden kahden teeman varautumista. Venäjän ja Suomen tai yleisemminkin länsimaiden välillä vallitsee tässä suhteessa epäsymmetria.

Huomioiden informaatiopsykologisen sodankäynnin kokonaisvaltaisuus, on toki perusteltua, ettei ilmiö ole pelkästään yhden viranomaisen vastuulla, puhumattakaan että se säilytettäisiin ainoastaan viestinnän toimialan ongelmaksi. Suomessa jaettu vastuu ja Valtioneuvoston kanslian (VNK) koordinoima

koulutus ja tiedonvaihto eivät kuitenkaan suoraan takaa varautumisen onnistumista muiden toimijoiden vastuualueilla. On vaikea arvioida eri viranomaistahojen valmiutta varautua ja vastata informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen, sillä tämän tutkielman ulkopuolelle jäi tarkempi organisaatiokohtainen tarkastelu siitä, kuinka paljon ihmisiä missäkin viranomaistoimijassa aiheen pariin on valjastettu. Tutkimushaastatteluissa nousi esille huoli siitä, että varautumista tehdään liikaa oman toimen ohessa ja se katsotaan liiaksi vain viestinnän ongelmaksiksi. Eri toimijoilla on myös eritasoinen kypsyys kohdata informaatiopsykologista vaikuttamista. Sotilastermein: hajautettu taistelutapa vaatii informaatiotilassa tuekseen toimivan johto- ja suunnitteluesikunnan, jolla on käytössään riittävä tilannekuva.

Suomalaisessa varautumisessa proaktiivisuus ja ennakoivat toimenpiteet korostuvat selkeästi yli reaktiivisuuden ja vastatoimien. Periaate on toki hyväksikäikessa varautumisessa, mutta informaatiopsykologisen vaikuttamisen kontekstissa tätä selittävät tekijät korostavat proaktiivisuuden hyvin puolien lisäksi reaktiivisten toimien potentiaalista haitallisuutta ja demokratian periaatteiden noudattamista. Reagoimalla vihamieliseen informaatiopsykologiseen toimintaan sille annetun näkyvyyden ja mahdollisen keskustelun ohjaamisen tai tukahduttamisen sijaan on katsottu paremmaksi varautua ja luottaa siihen, että yhteiskunnallinen keskustelu tunnistaa ja sietää vaikuttamisyrietykset. Toimintatapa on linjassa Mikkolan ym. (2018) esittämän resilienssi-strategian kanssa. Sen mukaan haitallinen uhkakuva tulee päästää yhteiskunnan sisälle, jotta refleksiivisyys sitä kohtaan voi kasvaa. Ideaalitulanteessa kansalaisyhteiskunta aktivoituu kehittämään itseohjautuvasti tekniikoita informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi (Mikkola ym., 2018, 96). Näin voi nähdä tapahtuneen Ukrainassa keväällä 2022.

Samoin moni varautumiseen yhdistetty elementti, kuten vähäinen polarisaatio, avoin yhteiskunnallinen keskustelu, viranomaisluottamus tai korkea sivistys, on yhteiskunnan yleiseen toimivuuteen liittyvä, ei suoraan informaatioulottuvuuden asia tai viestinnällinen teko. Jos vihamielisen informaatiopsykologisen vaikuttamisen tavoite on hyväksikäyttää ja toisaalta heikentää demokratian hyveitä, niin sanottuja systeemiä haavoittuvuuksia, niin vastaavasti suojautumisen tapahtuu kyseisiä teemoja vahvistamalla. Valtioneuvoston tuore ajankohtaiselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (2022) korostaakin yhteiskunnallisen luottamuksen, osallisuuden ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden merkitystä informaatiovaikuttamisen torjunnassa (Valtioneuvosto, 2022c, 30).

Mikäli viranomainen Suomessa reagoi informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen, on kyse omien arvojen korostamisesta ja selkeiden valheiden korjaamisesta. Suomen strategiassa on samoja elementtejä, kuin Hellmanin & Wagnssonin (2017) esittämässä Venäjän informaatio-sodankäynnin sivuuttamisstrategiassa, joka perustuu luottamukseen kansallisen narratiivin ja arvojen pysyvyydestä, kansalaisten medialukutaidosta ja kriittisyydestä sekä luottamuksesta valtion omien organisaatioiden kykyyn vastata tarvittaessa vihamieliseen informaatio-sodankäyntiin (Hellman & Wagnsson, 2017, 162–163). Totuus ei pala tuleksakaan, mutta niin kutsutussa totuuden jälkeisessä maailmassa hyvän tarinan kurssi on nousussa ja usein kiinnostavampi kuin tylsä totuus. Tunnistetuksi haasteeksi

voidaan osoittaa nopeus ja tavoitettavuus, viranomaisten kyky saada oma viestinsä läpi, oli kyse sitten narratiivin tukemisesta tai haitallisten valheiden korjaamisesta faktoilla.

Eri valtioiden disinformaation vastaisia strategioita eritelleen Vilmerin (2021) havainnot Ruotsin toimenpiteistä ovat melko yhtenäisiä Suomen mallin kanssa. Toimija-agnostisuus, julkisen viestinnän avoimuus ja läpinäkyvyys ja tietoisuuden levittäminen niin kansalaisille, yrityksille kuin kolmannelle sektorille ovat yhteisiä tekijöitä kummallakin puolella Pohjanlahtea (Vilmer, 2021, 10–13). Tämä on luonnollista ottaen huomioon maiden välisen tiedonvaihdon ja harjoittelun, yhteisen pohjoismaisen arvopohjan sekä sen, että valtioneuvoston julkaisema *Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen, Opas viestijöille* on käänös ruotsalaisten vastaavasta julkaisusta.

Eroavaisuusiakin silti on. Vuoden 2022 alussa Ruotsissa, vahvojen virastojen ja pienten ministeriöiden maassa, aloitti uusi psykologisen puolustuksen virasto (*Myndigheten för psykologiskt försvar*), jonka tehtävä on suojella avointa ja demokraattista yhteiskuntaa sekä mielipiteenmuodostusta analysoimalla ja vastaamalla informaatiovaikuttamiseen (ks. <https://www.mpf.se/>). Keskitetysti havaittua vaikuttamista analysoivan ja psykologista puolustusta koordinoivan viraston olemassaolon lisäksi merkityksellinen ero Suomeen on siihen satsattujen resurssien määrässä. Ruotsin psykologisen puolustuksen viraston käytössä on 48 henkilötyövuoden resurssi (Regeringen, 2020, 186). Verrattaessa Suomessa vastaavaa tehtävää hieman eri muodossa ja muiden tehtäviensä lisäksi toteuttavaan Valtioneuvoston viestintäosastoon, 23 henkilöä, ero on merkittävä (Valtioneuvosto, 2022b).

Venäjän laajennettua sotaa Ukrainassa avoimella maahyökkäyksellä helmikuussa 2022 nousi informaatio- ja uutisotsikoihin ja asiantuntijoiden lausuntoihin. Ukrainan on esitetty menestyvän siinä hyvin ja vastaavasti Venäjän on arvioitu pärjäävän heikommin, sillä heidän toimintaansa on kyetty tunnistamaan helposti valheiksi, eivätkä ne ole saaneet aikaan kenties haluttua vaikutusta. Suomessa on korostettu kykyämme tunnistaa ja suhteuttaa Venäjän informaatiovaikuttaminen, ja asiantuntijat ovat jakaneet mediassa ohjeita ja vinkkejä vihamielisen vaikuttamisen tunnistamiseksi Nato-keskusteluun liittyen. Informaatio-psykologisen vaikuttamisen popularisoituminen, nousu median otsikoihin ja poliitikkojen lausuntoihin ainakin kasvattaa tietoisuutta ilmiöstä ja siten aktivoi kansalaisia tunnistamaan mahdollisia vaikutusyrityksiä yksilöihin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Voidaan perustellusti pohtia, onko suomalaista informaatioympäristöä toistaiseksi kunnolla testattua laajalla, keskitetyllä operaatiolla. On mielestäni vaarallista uskoa, että havaintomme Venäjän toiminnasta Ukrainan sodassa tekisivät meistä immuuneja informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle. Suomessa ja länsimaissa laajemmin on vallinnut tiivis konsensus tapahtumista Ukrainassa – sota on tuomittu yksiaanisesti. Täten tilaa vihamieliselle informaatiovaikuttamiselle ei ole syntynyt. Ei ole ollut erimielisyyksiä, joihin vedota tai railoja, joihin lyödä kiilaa. Narratiivin vahvuuden lisäksi Venäjällä on ollut tarve keskittyä

maansa sisäisen informaatiotilan hallintaan. Silmät ja korvat on hyvä pitää auki jatkossakin.

Tutkimusaineistosta havaittiin, että Venäjän informaatiopsykologisen sodankäynnin periaatteet on huomioitu Suomen kansallisessa varautumisessa. Refleksiivisen kontrollin teoria on määritelty ohjeistuksissa samoin kuin yhteiskunnallisen luottamuksen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden merkitys vihamielisen vaikuttajan kohteina.

Kokonaisuutena varautumisen tilaa voidaan arvioida suhteessa klassisen nelivaiheisen tiedustelusyklin eri osioihin. Tiedustelusykli on kritiikistään huolimatta vakiintunut tavaksi esittää ja eritellä tiedusteluprosessi eri vaiheisiin sitoen. Yksinkertaistaen vaiheet ovat suunnittelu ja ohjaus, keräys, analyysi ja prosessointi sekä jakelu (Phythian, 2013, 1-4). Varautumisen ja vastatoimien kokonaisuuden arvioimiseen se soveltuu tämän tutkielman kontekstissa, koska sykli käsittää johtamisen, tiedon keräämisen ja analysoinnin kokonaisuudet.

Ohjauksen ja suunnittelun voi nähdä viranomaiskentän osalta toimivan VNK:n koordinoima informaatiovaikuttamisen verkoston toiminnan myötä. Poliittisella tasolla informaatiovaikuttamiseen ei herkästi oteta kantaa muutoin kuin juhlapuhetasolla tai aiheeseen yleisesti viitaten. Poliittisen tason ohjaus tai kannanotto sisältöihin on haastavaa, sillä se voisi herkästi lisätä polarisaatiota. Viranomaisjohtajuuden mallia korostaa myös Vilmer, jonka mukaan poikkihallinnolliset sen hetken poliittisesta tahdosta riippumattomat verkostot ovat tarpeellisia. Toiminnan ohjaus toimii sitä paremmin, mitä kokonaisvaltaisempi ymmärrys ja tietoisuus poliittisella johdolla aiheesta on.

Keräyksen osalta haaste on aiemmin mainitussa teknisen ja psykologisen toiminnan arvioinnin yhdistämisessä. Viestien sisältöjen lisäksi tulisi kyetä tarkastelemaan sitä ympäröivää rihmastoja. Ilmiö kiteytyi hyvin tutkimushaastattelussa numero 7:

"Sen lisäksi että seurataan narratiiveja, seurataan viestinnällisiä sisältöjä, arvioidaan viestinnän kärkiä ja sitä kuka viestii. Lisäksi tulisi nähdä tekninen puoli, ketkä resonoi, millä alustoilla, mitkä tilit, minkälainen vastaanotto sillä olla, saadaanko vaikuttavuutta aikaan? Mistä viesti lähtee liikkeelle, missä se masinoidaan, kuinka se valuu verkostossa? Ei keskitytä vain viestinnälliseen sisältöön vaan nähdään, mikä on se infrastruktuuri."

Tiedustelusyklin kolmannen vaiheessa eli analyysissä ilmenee sama teknisen ja psykologisen toiminnan yhdistämisen haaste kuin keräyksessä. Analyysiä toteuttavan toimijan eli VNK:n informaatiovaikuttamisen verkoston toimintaa kuvattiin siten, että siellä ei systemaattisesti rakenneta informaatiovaikuttamisen tilannekuvaa vaan tilannekuva syntyy sen mukaisesti, mitä osallistujat omien organisaatioidensa havainnoista kertovat. Valtioneuvoston tilannekeskus (VNTIKE) kerää ja analysoi turvallisuustapahtumia, ja viranomaisilla on lakiin kirjattu velvollisuus ilmoittaa niistä sille. Informaatioulottuvuuden tilannekuva syntyy kuitenkin paljon muustakin kuin turvallisuustapahtumista, minkä lisäksi viranomaisten kypsyystaso kohdata ja havaita ilmiön vaikutuksia syvemmin on eri tasoilla.

Jakelua eli ilmiöstä analysoidun tiedon viemistä päätöksenteon tueksi ei tämän tutkimuksen puitteissa kyetä arvioimaan. Informaatiovaikuttamisen verkoston ja valmiuspäällikkökokousten voi nähdä toimivan jakelun foorumina. Muutamassa tutkimushaastattelussa tosin todettiin, että ilmiön olemassaolo ja varteenotettavuus on vasta viimeisten vuosien aikana alkanut konkretisoitua laajemmin poliittisen johdon tasolla. Voi ajatella, että tietoisuuden levittäminen informaatiovaikuttamisen keinoista ja tapahtumista median tai viranomaisviestinnän kautta myös kansalaisten päätöksenteon tueksi parantaa heidän valmiuttaan tunnistaa ja sopeutua informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen.

Tutkimusaineistosta nousseet informaatiopsykologisen sodankäynnin uhkat ja vaikutukset ovat niitä, jotka sellaisiksi tunnistamme ja joiden vaikutukset havaitsemme. On kuitenkin hyvä pohtia, millaista vaikuttamista emme huomaa, mitkä ovat sokeat pisteemme? Ottaen huomioon refleksiivisen kontrollin merkityksen Venäjän pelikirjassa, ovat nämä kysymykset tärkeitä pohdinnan aiheita.

Kuten informaatioympäristön uhkat kehittyvät ja muuttavat muotoaan, kehittyä myös niiltä puolustautuminen. Tässä tutkielmassa havaituista, erityisesti tutkimushaastatteluissa esiin nousseista kehityskohteista moni mainittiin Huoltovarmuuskeskuksen esiselvityksessä informaatiovaikuttamisen torjunnasta (2021). Informaatiopsykologisen sodankäynnin merkitys Ukrainan sodassa tuskin ainakaan hidastaa näiden kehityskohteiden toimeenpanoa ja suomalaisten kykyä tunnistaa heihin kohdistuvaa vaikuttamista. Informaatiosodassa pärjää tuntemalla historian, tunnistamalla omat sekä systeemiin syötettävät narratiivit sekä informaatiopsykologisen vaikuttamisen mekanismit ja ihmismielen toiminnan ajatusharhoineen.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi tarpeen arvioida laajemmin suomalaisen viranomaiskentän varautumisen tasoa informaatiovaikuttamiseen tarkastelemalla sitä kokonaisturvallisuusmallin mukaisesti eri ministeriöissä, virastoissa ja muissa viranomaisissa. Kuinka paljon aiheen pariin on osoitettu resursseja ja miten hyvin VNK:n seurantaryhmässä ja koulutuksissa jaettu tilannekuva ja osaaaminen on jalkautunut eri toimijoiden keskuudessa?

LÄHTEET

- Adamsky, D. (2015). *Cross-Domain Coercion: The Current Russian Art of Strategy*. Paris, Institut Francais des Relations Internationales.
- Airaksinen, J. (2008). *Hankala hallintouudistus*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.
- Ajir, M. & Vailliant, B. (2018). Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory. In *Strategic Studies Quarterly* Vol. 12, No. 3. pp. 70-89.
- Alafuzoff, G., Blom, A., Kurvinen, M., Pyykönen, J., Luoma-aho, V. & Tsetura, K. (2020). *Govorit Moskva – Moskova puhuu*. Venäjän strategisen viestinnän erityispiirteet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 2020:1.
- Avramov, K. (2018). By another way of deception: The use of conspiracy theories as a foreign policy tool in the arsenal of the hybrid warfare. In *Information & Security*, Vol. 39:2, pp. 151-161
- Bittman, L. (1987). *The Language of Soviet Disinformation, in Contemporary Soviet Propaganda and Disinformation: A Conference Report*, United States Department of State.
- Becker, H. (1949). The nature and consequences of black propaganda. *American Sociological Review*, 14(2), pp. 221-235.
- Berzina, I. (2018). The narrative of “information warfare against Russia” in Russian academic discourse. In *Journal of Political Marketing*, 17(2), pp. 161-175.
- Bērziņš J. (2019). Not ‘Hybrid’ but New Generation Warfare. In *From Russia`s military strategy and doctrine*. Howard G. E. and Czekaj, M. (Eds.) pp. 157-184.
- Birks, M. & Mills, J. (2015). *Grounded Theory. A practical Guide*. Sage, London.
- Boghardt, T. (2009). Soviet Bloc Intelligence and Its AIDS Disinformation Campaign. Operation Infektion. In *Studies in Intelligence*, 53(4).
- Bolton, D. (2021). Targeting Ontological Security: Information Warfare in the Modern Age. In *Political Psychology*, 42(1), pp. 127-142.
- University of Cardiff (2021). *How a Kremlin-Linked Influence Operation is Systematically Manipulating Western Media to Construct & Communicate Disinformation*. Crime and Security Research Institute.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage.
- Cepurītis, M., Juurvee, I., Keišs, A., Marnot, D., Ruston, S., & Carrasco Rodríguez, B. (2020). *Russia's Footprint in the Nordic-Baltic Information*

- Environment 2019/2020. NATO Strategic Communications Centre of Excellence.
- Corbin, J. & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. In *Qualitative Sociology*, 13 (1), pp. 3-21. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00988593>
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3 ed.). SAGE.
- Darczewska J. (2014). *The anatomy of Russian information warfare the Crimean operation, a case study*, Centre for Eastern Studies, Poland.
- Darczewska J., & Żochowski, P. (2017). *Active Measures. Russia's key export*. Centre for Eastern Studies, Poland.
- Deverell, E., Wagnsson C. & Olsson, E. (2020): Destruct, direct and suppress: Sputnik narratives on the Nordic countries, *The Journal of International Communication*.
- Diresta, R. & Grossman, S. (2019). *Potemkin Pages & Personas: Assessing GRU Online Operations, 2014-2019*. Stanford, Internet Observatory Cyber Policy Center. Haettu 3.4.2022 <https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/potemkin-pages-personas-sio-wp.pdf>
- Euroopan parlamentti. (2016). Euroopan parlamentin päätöslauselma 23. marraskuuta 2016 EU:n strategisesta viestinnästä kolmansien osapuolten levittämän EU:n vastaisen propagandan torjumiseksi. Haettu 1.12.2021 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_FI.html
- Fallis, D. (2015). What Is Disinformation? In *Library Trends*, 63:3, pp. 401-426.
- Flyktman, J. (2017). *Informaationsodankäynnin merkitys - käsitteetutkimus, doktriinitutkimus sekä tapaustutkimus Krimin ja Syyrian operaatioista*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Diplomityö, Helsinki.
- Franke, U. (2015). *War by non-military means - Understanding Russian information warfare*, FOI.
- Galeotti, M. (2017). *Controlling Chaos How Russia manages its political war in Europe*. European Council on Foreign Relations.
- Giannopoulos, G., Smith, H., Theocharidou, M., (2020). *The Landscape of Hybrid Threats: A conceptual model*. European Commission. Ipsra, 2020.
- Giles, K. (2016). *Handbook of Russian Information Warfare*, NATO Defense College, Rome.
- Giles, K. & Seaboyer, A. (2018). *Russian reflexive control*. Kingston, Royal Military College of Canada.
- Glaser, B. (1978). *Theoretical Sensitivity*. University of California, San Francisco.

- Grigor, I. (2020). *Weaponized news: Russian television, strategic narratives and conflict reporting*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Hellman, M. & Wagnsson, C., (2017). How can European states respond to Russian information warfare? *An analytical framework, European Security*, 26:2, pp. 153-170.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H., (2000). Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.
- Huhtinen, A.-M., & Halminen, L. (2017). Sosiaalisen median merkitys sotatieteellisessä kehityksessä. *Tiede Ja Ase*, 74.
<https://journal.fi/ta/article/view/60584>
- Humphrecht, E., Esser, F. & Van Aelst, P. (2020). Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research. In *The International Journal of Press/Politics* vol. 25 issue 3. pp. 493-516.
- Hybrid CoE (2019). Countering disinformation. News media and legal resilience. Paper 1.
- Iasiello E.J. (2017). Russia's improved information operations: from Georgia to Crimea. In *Parameters* 47, pp. 51-64.
- Johnston A. (1995). Thinking about Strategic Culture. In *International Security*, 19 (4), pp. 32-64.
- Jowett, G. & O'Donnell, V. (2018). *Propaganda & Persuasion*. SAGE Publications.
- Kalenský, J. (2022). The Kremlin's messaging on Ukraine: Authorities and "media" hand in hand. Hybrid CoE Working Paper 13.
- Kari, M. (2019a). Protecting the besieged cyber fortress: Russia's response to cyber threats. In *Proceedings of the 18th European Conference on Cyber Warfare and Security – ECCWS 2019 (Coimbra, 2019)*, pp. 685-691.
- Kari, M. (2019b). Russian Strategic Culture in Cyberspace Theory of Strategic Culture - a tool to Explain Russia's Cyber Threat Perception and Response to Cyber Threat. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.
- Kari, M. & Hellgren, R. (2021). Finland as a Target of Russian Information. Teoksessa Ilmonen, K & Moilanen, P. (toim.) *The Political Analyst's Field Guide to Finland*. pp. 155-172. JYU Reports 10. University of Jyväskylä.
- Kragh, M., & Åsberg, S. (2017). Russia's Strategy for Influence Through Public Diplomacy and Active Measures: the Swedish Case. In *The Journal of Strategic Studies* 40 (6) pp. 773-816.
- Källman, S. (2019). Hybridiuhat ja Suomen puolustuksen uskottavuus. Diplomityö, YEK 59. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Lalu, P. (2014). Syvää vai pelkästään tiheää: Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen

käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930-luvun syvän taistelun ja operaation opit. Julkaisusarja 1: No. 3 / 2014, Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos.

- Lindbom, H. (2022). Capability assessment for STRATCOM. Using the new risk perspective to inform the development of effective response capability assessments for countering information influence operations. Nato Strategic Communications Centre of Excellence, Riga.
- Mantila, M. (2017). Informaatiovaikuttaminen – tuttu juttu vai uusi harmi? Valtioneuvoston kanslia.
- Martikainen, T., Pynnöniemi, K. & Saari, S. (2016). Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 34/2016.
- Mikkola, H., Aaltola, M., Wigell, M., Juntunen, T. & Vihma, A. (2018). Hybridivaikuttaminen ja demokratian resilienssi ulkoisen häirinnän mahdollisuudet ja torjuntakyky liberaaleissa demokratioissa. Ulkopoliittinen instituutti.
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B & Roselle L. (2017). Forging the World Strategic Narratives and International Relations. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Mäkelä, J. (2008). Venäläinen sodan kuva muutoksessa. Teoksessa Raitasalo, J., Sipilä, J. (toim.) *Sota - teoria ja todellisuus*. ss. 251-270. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos.
- Oikeusministeriö (2019). Viranomaisten toimivaltuudet häiriötilanteessa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2019:18. Haettu 22.4.2022
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161604/OM_2019_18_Viranomaisten_toimivaltuudet_hairiotilanteissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Oivo, T. (2021). Kremlin "vapaan sanan" saattajat? Suomalaiset verkkomediat kansainvälisen uutisvirran portilla. *Media & viestintä* 44:2, ss. 117–138.
- Palsa, L. & Ruokamo, H. (2015). Behind the concepts of multiliteracies and media literacy in the renewed Finnish core curriculum: A systematic literature review of peer reviewed research. *Seminar.net – International journal of media, technology and lifelong learning* 11(2): pp. 101–119.
- Paul, C. & Matthews, M. (2016). The Russian "Firehose of Falsehood" Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It. RAND Corporation. Haettu 19.4.2022. DOI: <https://doi.org/10.7249/PE198>
- Phythian, M. (2013). *Understanding the Intelligence Cycle*. Routledge. London & New York. Haettu 19.4.2022. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203558478>

- Pomerantsev, P. & Weiss, M. (2014). *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, The Interpreter, The Institute of Modern Russia, New York.
- Pynnöniemi, K. & Innola, E. (2016). Finland and Russia's Metanarratives on the Conflict in Ukraine. Teoksessa Pynnöniemi, K. & Racz, A (toim.) *Fog of Falsehood Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. pp. 165-190. Finnish Institute of International Affairs.
- Pynnöniemi, K. (2016). The Conceptual and Historical Roots of Deception. Teoksessa Pynnöniemi, K. & Racz, A (toim.) *Fog of Falsehood Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. pp.27-48. Finnish Institute of International Affairs.
- Pynnöniemi, K. (2019). Information psychological warfare in Russian security strategy. In Kanet, R. (Ed.), *Routledge Handbook of Russian Security Policy* (pp. 214-226). Routledge - Taylor & Francis Group.
- Puolustusministeriö (2019). Venäjän ulkopoliittikka. Teoksessa *Voiman Venäjä*. ss. 11-46. Helsinki.
- Raitasalo, J. & Sipilä, J. (2008). Näkökulma sotaan. Teoksessa Raitasalo, J., Sipilä, J. (toim.) *Sota - teoria ja todellisuus*. ss. 1-10. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos.
- Rantapelkonen, J. (2008). Informaatiosodan monet kasvot. Teoksessa Raitasalo, J., Sipilä, J. (toim.) *Sota - teoria ja todellisuus*. ss. 63-88. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos.
- Rantapelkonen, J. (2016). Operaatiotaidollinen katsaus venäläiseen informaatiotodellisuuteen. Teoksessa Kesseli, P. (toim.) *Venäjän asevoimat muutoksessa – kohti 2030-lukua*. ss. 341-370. Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 1: Tutkimuksia nro 5.
- Rantapelkonen, J., Koistinen, L. & Kivimäki, V-P. (2018). Informaatiotodellisuus 2030+. Teoksessa Rantapelkonen, J. (toim.) *Tuleva Sota – Tulevaisuuden sodan tulevaisuus*. ss. 177-196. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos, Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita nro 5.
- Salonius-Pasternak, C. (2021). The Security Environment. Teoksessa Ilmonen, K & Moilanen, P. (toim.) *The Political Analyst's Field Guide to Finland*. pp. 126-154. JYU Reports 10. University of Jyväskylä.
- Sazonov, V. (2016). Russian information campaign against the Ukrainian state and defence forces, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Estonian National Defence College, Estonia.
- Siitonen, J. (1999). Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja, Oulun yliopisto.
- Singer, P. (2018). *Like War: The Weaponization of Social Media*. New York, 2018.

- Sinovets, P. (2016). From Stalin to Putin Russian Strategic Culture in the XXI Century, Its Continuity, and Change. Odessa National University.
- Siren, T., Huhtinen, A. & Toivettula, M. (2011). Informaatiosodankäynnistä strategiseen kommunikaatioon. Teoksessa Siren, T. (toim). *Strateginen kommunikaatio ja informaatio-operaatiot 2030* ss. 3-22. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos
- Siren, T. (2011). Psykologiset operaatiot osana informaatio-operaatioita 2030. Teoksessa Siren, T. (toim). *Strateginen kommunikaatio ja informaatio-operaatiot 2030* ss. 199-218. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos
- Sisäministeriö (2019). Kansallinen riskiarvio 2018. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2019:5
- Smirnova, O. (2016). Russian TV: Contesting European Values. Reuters Institute Fellow's Paper 2016. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/russian-tv-contesting-european-values>.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). Basics of Qualitative Research. Grounded Theory. Procedures and Techniques. London SAGE.
- Thomas, T. (2004). Russia's Reflexive Control Theory and the Military, In *The Journal of Slavic Military Studies*, 17:2, pp. 237-256, DOI: 10.1080/13518040490450529
- Thomas, T. (2015). Russia's 21st century information war: Working to undermine and destabilize populations. In *Defence Strategic Communications*. pp. 10-21. Nato Strategic Communications Centre of Excellence.
- Valtioneuvosto (1997). Euroopan turvallisuuskehitys ja Suomen puolustus, Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle 17.3.1997, VNS 1/1997
- Valtioneuvosto (2017). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös / 2.11.2017.
- Valtioneuvosto (2019). Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen. Opas viestijöille. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:1. Helsinki 2019.
- Valtioneuvosto (2020). Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:30. Helsinki 2020.
- Valtioneuvosto (2021). Valtioneuvoston puolustusselonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:78. Helsinki 2021.
- Valtioneuvosto (2022c). Ajankohtais selonteko turvallisuusympäristön muutoksesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18. Helsinki 2022.
- Vasara, A. (2019). Refleksiivisen kontrollin mallit ja vastustajan päätöksentekoon vaikuttaminen Venäjän sotaharjoituksissa 2010-luvulla. Diplomityö, Maanpuolustuskorkeakoulu.

- Vilmer, J. (2021). Effective state practices against disinformation: four country studies. Hybrid CoE Research Report 2.
- Virta, M., Huhtinen, A.-M., Rantapelkonen, J., & Hirvelä, A. (2015). CASE UKRAINA 2014- Katsaus Venäjän informaatioodankäyntiin Ukrainassa. *Tiede Ja Ase*, 72(1).
- Watts, C. (2018). Russia's Active Measures Architecture: Task and Purpose. The Alliance for Securing Democracy.

Media- ja internetlähteet:

- Airaksinen, J. (2021). Grounded theory. Teoksessa Vuori, J. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 19.10.2021
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/grounded-theory>
- EEAS (2021). Deadly Deceptive Disinformation. European External Action Service, East StratCom Task Force. Haettu 24.4.2022
<https://euvsdisinfo.eu/deadly-deceptive-disinformation/>
- Embassy of Russia in South Africa. (2021). Twitter-päivitys. 30.11.2021. Haettu 30.11.2021.
<https://web.archive.org/web/20211130140254/https://twitter.com/EmbassyofRussia/status/1465640339113455622>
- European Commission (2020). On the European democracy action plan. Haettu 23.4.2022
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/edap_communication.pdf
- Huhtinen, A. & Laitinen, K. (2021). Valtiolaiva seilaa arvailun varassa – miksi Suomelta puuttuu yhä tilannekuva kriiseihin? Seura 1.10.2021. Haettu 15.11.2021. <https://seura.fi/asiat/ajankohtaista/valtiolaiva-seilaa-arvailun-varassa-suomelta-puuttuu-tilannekuva/>
- Jokipii, A., Uusikylä, P., Lonka, H. & Huhtinen, A. (2021). Tieto kansallisen varautumisen kriittisenä menestystekijänä. Maanpuolustus-lehti. Haettu 28.11.2021. <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/tieto-kansallisen-varautumisen-kriittisena-menestystekijana/>
- Mediapooli (2022). Haettu 24.2.2022 <https://www.mediapooli.fi/tehtavamme/>
- Open Facto. (2022). The GRU's galaxy of Russian-speaking websites. Haettu 3.4.2022 <https://openfacto.fr/2022/01/27/the-grus-galaxy-of-russian-speaking-websites/>
- Regeringen (2020). En ny myndighet för att stärka det psykologiska försvaret, Betänkande av Psykförsvarsutredningen, SOU 2020:29. Stockholm 2020. Haettu: 20.3.2022 <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/05/sou-202029/>

- Paananen, A. (2019). Venäjä etsii taas ”Suomen teloittamia” Stalinin joukkohaudoista. *Iltä-Sanomat*, 20.8.2019. Haettu 22.11.2021. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006209734.html>
- Puolustusvaliokunta (2021). Valiokunnan mietintö. PuVM 4/2021 vp— VNS 8/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/PuVM_4+2021.aspx
- Secureworks (2016). Threat Group 4127 Targets Hillary Clinton Presidential Campaign. SecureWorks Counter Threat Unit. Haettu 1.12.2021. <https://www.secureworks.com/research/threat-group-4127-targets-hillary-clinton-presidential-campaign>
- Sisäministeriö (2021). Maalittaminen rapauttaa yhteiskunnan luottamusta. Haettu 21.2.2022. <https://intermin.fi/poliisiasiat/viharikollisuus/maalittaminen>
- Suojelupoliisi (2021). Kansallisen turvallisuuden katsaus 2021. Haettu 15.11.2022. <https://supo.fi/kansallisen-turvallisuuden-katsaus>
- Tieteen termipankki (2020). Filosofia: informaatio. Haettu 4.2.2022 <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:informaatio>
- Turvallisuuskomitea (2018). Kyberturvallisuuden sanasto. TSK 52. Haettu 4.11.2021 <https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/06/Kyberturvallisuuden-sanasto.pdf>
- Valtioneuvosto (2022a). Suomi toimii. Haettu 21.2.2022. <https://valtioneuvosto.fi/suomitoimii>
- Valtioneuvosto (2022b). Valtioneuvoston viestintäosasto. Haettu 20.3.2022. <https://vnk.fi/yhteystiedot/valtioneuvoston-viestintaosasto>
- Valtioneuvoston kanslia (2022). Käyttäytymistieteellinen neuvonanto. Haettu 21.2.2022. <https://vnk.fi/hanke?tunnus=VNK127:00/2020>
- Välisluureamet, (2021). International Security and Estonia 2021. Estonian Foreign Military Service. Haettu 3.4.2022. <https://www.valisluureamet.ee/doc/raport/2021-en.pdf>
- Yle (2015). Presidentti Niinistö infosodasta: Me kaikki olemme maanpuolustajia. 17.10.2015. Haettu 30.10.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-8388624>
- Yle (2022). Supo varoittaa: Venäjän vakavien kyberiskujen uhka on kasvanut – suomalaisten syytä varautua vihamieliseen vaikuttamiseen. 29.3.2022. Haettu 30.3.2022 <https://yle.fi/uutiset/3-12378792>

Tutkimusaineisto:

- HE 261/2016 vp. Hallituksen esitys laiksi valtioneuvoston tilannekeskuksesta. Haettu 20.1.2022:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_261+2016.aspx

Huoltovarmuuskeskus (2021). Informaatiovaikuttamisen torjunta. Esiselvitys. Haettu 20.1.2022:

<https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/files/bd803c5f6ba0a46ccd9c9e825cf8637e00373907/hvk-informaatiovaikuttamisen-torjunta-esiselvitys.pdf>

Laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta. 300/2017. Annettu Helsingissä 24.5.2017. Haettu 20.1.2022:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170300>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). Medialukutaito Suomessa. Kansalliset mediakasvatuslinjaukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:37. Haettu 15.2.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161951>

Puolustusministeriö (2020). Puolustusministeriön viestintästrategia.

Erillisjulkaisu 7.12.2020. Haettu 20.1.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162632>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2019). Valmius- ja

jatkuvuudenhallintasuunnitelma. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:10. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161627>

Sisäministeriö (2017). Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta. Sisäministeriön julkaisu 15/2017. Haettu 20.1.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>

Sisäministeriö (2019). Kansallinen riskiarvio 2018. Sisäministeriön julkaisuja 2019:5. Haettu 20.1.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161332>

Turvallisuuskomitea (2017). Turvallinen Suomi 2018. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta. Haettu 20.1.2022:

https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/01/Turvallinen_Suomi_2018.pdf

Ulkoministeriö (2021). Uuden yhteistyön aika - Ulkoministeriö monenkeskisen yhteistyön vahvistajana. Ulkoministeriön julkaisuja 2021:8. Haettu 22.1.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163360>

Valtioneuvosto (2016). Valtionhallinnon viestintäsuositus. Valtionhallinnon viestintäsuositus 14/2016. Haettu 20.1.2022:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79155>

Valtioneuvosto (2017). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös / 2.11.2017. Haettu 20.1.2022:

https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

- Valtioneuvosto (2019a). Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen. Opas viestijöille. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:1. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161512>
- Valtioneuvosto (2019b). Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje. Viestintä normaalioloissa ja häiriötilanteissa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:23. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161972>
- Valtioneuvosto (2019c). Vaalivaikuttamisen koulutushankkeen loppuraportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:22. Haettu 23.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161669>
- Valtioneuvosto (2019d). Hallituksen viestintästrategia. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:30. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161825>
- Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta (2019). Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161358>
- Valtioneuvosto (2020a). Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2019. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:4. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162112>
- Valtioneuvosto (2020b). Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162513>
- Valtioneuvosto (2021a). Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:48. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163149>
- Valtioneuvosto (2021b). Valtioneuvoston puolustusselonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:78. Haettu 20.1.2022: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163405>

LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYSTEN RUNKO

Kysymykset muodostivat tutkimushaastattelun rungon kuvaten asiasisällön haastatteluissa käsitellyistä teemoista. Kysymysten järjestys saattoi muovautua haastattelujen luonnollisen edistymisen mukaisesti.

1. Kuka Suomessa vastaa informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisesta ja vastaamisesta?
2. Mitä tavoitteita Venäjän Suomeen kohdistamalla informaatiotosodankäynnillä on?
3. Millaisia keinoja Venäjä käyttää Suomeen kohdistamassaan informaatiopsykologisessa sodankäynnissä?
4. Millaisia yhteiskunnallisen tason haavoittuvuuksia Suomessa on informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle?
5. Kuinka resilientti suomalainen yhteiskunta on informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle?
6. Minkälainen merkitys informaatiopsykologisella vaikuttamisella on Suomen kokonaisturvallisuudelle?
7. Miten organisaatiossanne seurataan teihin kohdistuvaa informaatiopsykologista vaikuttamista? Analysoidaanko sitä tai raportoidaanko havainnoista eteenpäin?
8. Millaista informaatiopsykologista vaikuttamista organisaationne on kohdannut?
9. Mitä keinoja organisaatiollanne on vastata, jos havaitsette toimintakentällänne informaatiopsykologista vaikuttamista?
 - Kuka päättää ja minkä periaatteiden perusteella, miten informaatiovaikuttamiseen reagoidaan?
10. Teettekö informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisen osalta yhteistyötä muiden viranomaisten tai yksityisen sektorin toimijoiden kanssa? Miten yhteistyö ilmenee?
11. Onko vihamieliselle informaatiopsykologiselle vaikuttamiselle organisaatiossanne yhteistä määritelmää?
12. Yhdistyykö tekninen (kvantitatiiviset mittarit, verkostanalyysit) ja kognitiivinen varautuminen (viestin sisällön arviointi) informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen organisaatiossanne?
13. Onko suomalaisten viranomaisten vastaaminen ja varautuminen informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen johdonmukaista ja riittävää?
14. Toimiiko kokonaisturvallisuuden malli informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen varautumisessa?
15. Miten Suomi voisi kehittää kykyään tunnistaa ja varautua informaatiopsykologiseen vaikuttamiseen?

LIITE 2 TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineiston asiakirjat sekä haastattelut

Nro	Nimi
01	Valtioneuvosto (2019a). Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen. Opas viestijöille.
02	Valtioneuvosto (2021b). Valtioneuvoston puolustusselonteko.
03	Puolustusministeriö (2020). Puolustusministeriön viestintästrategia.
04	Valtioneuvosto (2019b). Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje
06	Sisäministeriö (2017). Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta.
07	Sisäministeriö (2019). Kansallinen riskiarvio 2018
08	Valtioneuvosto (2021a). Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta.
10	Valtioneuvosto (2017). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös
11	Valtioneuvosto (2020b). Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko.
12	HE 261/2016 vp. <i>Hallituksen esitys laiksi valtioneuvoston tilannekeskuksesta</i>
13	Laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta. 300/2017
14	Turvallisuuskomitea (2017). Turvallinen Suomi 2018.
15	Valtioneuvosto (2016). Valtionhallinnon viestintäsuositus.
16	Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma.
17	Ulkoministeriö (2021). Uuden yhteistyön aika - Ulkoministeriö monenkeskisen yhteistyön vahvistajana
18	Valtioneuvosto (2019d). Hallituksen viestintästrategia.
20	Valtioneuvosto (2020a). Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2019.
21	Valtioneuvosto (2019c). Vaalivaikuttamisen koulutushankkeen loppuraportti.
22	Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta (2019). Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi.
23	Huoltovarmuuskeskus (2021). Informaatiovaikuttamisen torjunta. Esiselvitys
24	Haastattelu 1
25	Haastattelu 4
26	Haastattelu 5
27	Haastattelu 6
28	Haastattelu 2
29	Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). Medialukutaito Suomessa. Kansalliset mediakasvatuslinjaukset.
30	Haastattelu 7
32	Haastattelu 9
33	Haastattelu 10
34	Haastattelu 8

LIITE 3 YDINKATEGORIA - INFORMAATIOUHKAN KOHDE

Taulukkoon on lajiteltu kategorioittain tutkimusaineistosta löydetyt informaatiopsykologisen sodankäynnin uhkan kohteet, uhkamenetelmät tai työkalut, varautumis- ja vastatoimet sekä varautumistoimijat. Numerointi viittaa liitteen 2 asiakirjaan tai haastatteluun, josta luokittelu on poimittu.

1. Poliittinen päätöksenteko

Uhkan kohde	Uhkatyökalu/menetelmä	varautuminen ja vastaaminen	varautumistoimijat
poliittinen päätöksenteko (1), (2) (14) taloudelliset päätökset (1), (34) yhteiskunnan toimintakyky (15)	informaatiohäly, disinformaatio (1), (15), (28) refleksiivinen kontrolli (1), (14), (15), (30) tilannekuvan hämärtäminen, epävarmuuden ylläpitäminen (4), (7) (34) painostaminen (15), (34) aktiiviset toimet (24) reaktioiden testaaminen (27), (28) julkisdiplomatia (24), (30) medianarratiivit (26) päätöksenteon hidastaminen, aloite- ja valitustehtäily (30), (33)	luotettava ja läpinäkyvä viestintä (1) arvopohjainen viestintä (1) (15) (26)(30)(33) luottamuksen vaaliminen (1) (34) väärän tai virheellisen tiedon korjaaminen (1), (4), (11), (16), (25), (33) vastatoimien suhteellisuus ja harjonta (1) faktapohjaiset vastatoimet (1) (23)(25) kyky havaita informaatio-operatiot, toiminnan paljastaminen yleisölle (1), (4) tiedonvaihto viranomaisten välillä (1) (3) varautumisharjoitukset, viestien valmistelu (1) (3) (23) (33) mielipide- ja asenneilmaston seuranta (3) (4) (10) (32) (34)	VNK (4), (24), (25), (26), (27), (28), (29), (30), (32), (33), (34) VNK informaatiovaikuttamisen verkosto (1), (12), (21), (24), (27), (30), (32), (33), (34) VNTIKE (4), (6), (10), (12), (30), (33), (34) VNK stratcom-tiimi (24), (26), (30), (33) VNK käyttäytymistieteellinen tiimi (33) VN viestintäjohtajakokous (1) VN valmiuspäällikkökokous (4), (12) VN kansliapäällikkökokous (4), (12) Turvallisuuskomitea (1), (4), (12), (27), (30) viranomaisyhteistyö (2), (3), (15) hallitus (18) kokonaisturvallisuuden malli (3), (4), (23), (32), (34) viestijät (23)(25)

		informaatiotilannekuvan ylläpito (4) (12) (25) strateginen viestintä (2) (6) (8) (14) viestintäkampanjat (23)	substanssiosajat (25)
Poliittiset päättäjät (7), (15), (23), (33) poliittinen keskustelu (1) poliittinen ilmapiiri (28)	lausuntojen vääristely (7), (33) päättäjien leimaaminen kyvyttömiksi (1), (23) luottamuksen rapauttaminen (1), (7) (23), (27) kärjistäminen (1) maalittaminen (1)	väärän tai virheellisen tiedon korjaaminen (1), (4), (11), (16), (25), (33) tietoisuuden lisääminen informaatiovaikuttamisesta, koulutukset (1), (4), (23), (33), (34) maalittamisen ehkäisyyn toimintasuunnitelmat (30)	VNK (4) poliitikot (20) puolueet (34)
Suomen kv. yhteistyö (30) erottuminen länsirintamasta (24) EU-yhteistyö (24) Nato-yhteistyö (24), (26), (28), (30), (34) Suomi vipuvartena maailmalle (30) Suomi vipuvartena venäjän kansalle (26) (30) (33) (34)	refleksiivinen kontrolli (1), (14), (15), (30) painostaminen (30) luottamuksen horjuttaminen liittolaisiin (32) huostaanottokiistat (33) viholliskuvan rakentaminen Suomesta venäläisille (30) haitalliset medianarratiivit (26) (33)	faktapohjaiset vastatoimet (1) (23) (25) diplomatia (26) kansainvälisen oikeuden ja sopimusten korostaminen (26) kansainvälinen yhteistyö (30)	VNK (24), (28) TP kanslia (4) TPUTVA (27) Ulkoministeriö, diplomaattiverkosto (4), (34) kv. kumppanit (2), (8) Nato (2), (27), (30), (33) EU (7), (8), (30), (33) Hybridiosaamiskeskus (11) Ulkopoliittinen instituutti (24)
kansallinen turvallisuus (23) asevelvollisuus (25) maanpuolustustahto (2), (3), (24) Teot osana viestintää (30) valtiollinen suvereniteetti (30), (33) yhteiskunnan toimivuus (1), (7), (15) (23) yhteiskunnan elintärkeät toiminnot (23), (33)	ylilennot, joukkojen siirrot (30) Suomen suvereniteetin kiistäminen (30) vääreennökset, hakkeroidut asiakirjat (1) haavoittuvuuksien kartoitus (2), (28)	informaatioympäristön seuranta (2) toimintaedellytysten luominen informaatioympäristössä (2) strateginen viestintä (2), (3), (6), (8) (14) digitaaliset seurantatyökalut (2) kokonaisvaltainen turvallisuusajattelu (17) diplomatia (26) kansainvälisen oikeuden ja sopimusten korostaminen (26) kansainvälinen yhteistyö (30)	VNK (4) VNTIKE (6) puolustushallinto (2), (3), (24) valtionhallinto (2) kansainväliset kumppanit (2) viranomaisyhteistyö (2), (3), (15)

2. Viranomaistoiminta ja luottamusyhteiskunta

Uhkan kohde	Uhkatyökalu/menetelmä	varautuminen ja vastaaminen	varautumistoimijat
Kansallinen narratiivi, kansallinen tarina (1), (7), (26) kansallinen arvopohja (1) koko väestö (23)	kansallisen tarinan ja narratiivien kyseenalaistaminen ja tuhoaminen, Suomen yhtenäisyyden rikkominen (1), (7), (27), (30) epäluottamuksen lietsominen, ilmapiiirin kärjistäminen (1), (2), (4), (7) valennarratiivit, vihamieliset narratiivit (1) narratiivien hämärtäminen, huumori, meemit, salaliitot (1) historian vääristely (11), (25), (33) perinteisten arvojen operationalisointi (26)	kansallisten narratiivien vahvistaminen ja analysointi (1), (7), (33) proaktiivinen ja arvopohjainen viestintä (1), (15), (26), (30), (33), (34) informaatiovaikuttamisen sietokyky (23), (26), (33) viestintäkampanjat (23)	toimivaltainen viranomainen, jaettu toimivalta (1), (4) (24), (26), (32), (33) VNK (4), (24), (25), (26), (27), (28), (29), (30), (32), (33), (34) ulkopoliittinen instituutti (24)
Viranomaistoiminta, viranomaisluottamus (2), (7), (2), (23), (24), (26), (30)	luottamuksen rapauttaminen ja horjuttaminen (1), (2), (30) väärän tiedon levitys, sometilien kaappaukset, valesivustot, feikkitiilit (1) maalittaminen (4) palvelunestohyökkäykset (4) viranomaisvastaisuuden lietsominen (30) viranomaistoiminnan häirintä, viestintäkanavien tukkiminen hälyllä, valitusten ja lastensuojeluilmoitusten tehtäily (4) (33) huostaanottokiistat (33) mielenosoitusten junailu (1) (34) resonaattorit, bulvaanit (24) (26)	jokaisen toimijan varautumisvastuu (1), (26), (32), (33) poikkihallinnollisuus (30), (33) tietoisuuden lisääminen, koulutukset (1), (4), (23), (33), (34) luotettava ja läpinäkyvä viestintä (1), (30), (32) proaktiivinen ja arvopohjainen viestintä (1), (15), (26), (30), (33), (34) faktapohjaiset vastatoimet (1), (23), (25) provokaatioiden sivuuttaminen, korkea kynnyks vastatoimiin (4), (24), (25), (30), (33), (34)	toimivaltainen viranomainen, jaettu toimivalta (1), (4) (24), (26), (32), (33) VNK koordinoi (4), (24), (25), (33) VNK informaatiovaikuttamisen verkosto (1), (12), (21), (24), (27), (30), (32), (33), (34) mediayhteistyö (1), (4), (6), (8), (16), (33), (34) yhteistyö 3. sektorin kanssa (1), (4), (6), (8) kokonaisturvallisuuden malli (23), (26), (32), (34) puolustushallinto (2), (3) erilaiset verkostot, aluehallintoviranomaisten valmius-toimikunnat (1), (4)

	avoimen datan ja julkisten rekistereiden hyödyntäminen (33)	merkittävästi väärän tai virheellisen tiedon korjaaminen, oikaisu (1), (4), (11), (16), (25), (33) luottamuksen vaaliminen (1), (3), (24) (30) valmiussuunnittelu, varautumisyhteistyö ja -harjoitukset, viestien valmistelu (1), (2), (3), (15), (23), (33) informaatiotilannekuva ja sen jakaminen viranomaisten välillä (1), (4), (12), (13), (25) viranomaiskentän narratiivien tunnistaminen ja vahvistaminen (1) (4) vihamielisen toiminnan paljastaminen yleisölle (4) (27) kansalaisten ja median asenteiden ja tiedontarpeiden seuranta (10), (25), (33), (34) oikean tiedon löydettävyys ja saavutettavuus (4), (15) ennakoiva toiminta sosiaalisessa mediassa (1) sosiaalisen median analyysi, tekninen analyysi, datan kerääminen ja arkistointi (23), (32) 360 asteen varautuminen (33)	kunnat, paikallisviranomaiset (1), (4) sairaanhoitopiirit (4) kyberturvallisuuskeskus (4) viestijät (23), (25) valmiushenkilöt (23) organisaation johto (25)
yksittäinen virkamies (2)	maalittaminen (4) valitusten ja lastensuojeluilmoitusten tehtäily (33) avoimen datan ja julkisten rekistereiden hyödyntäminen (33)	rikosilmoitukset (4) ilmoitukset sosiaalisen median alustoille (4) maalittamisen ehkäisyn toimintasuunnitelmat (30)	
polarisaatio ja yhteiskunnan haavoittuvuudet (1), (24), (25), (26), (28), (30), (32), (34)	vastakkainasettelun lietsominen (1), (7)	tietoisuuden lisääminen informaatiovaikuttamisesta (1), (4) (23), (34) proaktiivinen viestintä (1), (34)	yhteisöt, kansalaisjärjestöt (1), (4), (10), (23)

<p>yhteiskunnan kipupisteet ja jakolinjat, teemoina esim. maahanmuutto, pakolaiset, tasa-arvo, EU, Nato, asevelvollisuus, rokotteet, korona, ilmastonmuutos, kestävyysvaje, ääri- liikkeet (24), (25), (26), (28), (30), (32), (34)</p>	<p>epäluottamuksen lietsominen, ilma- piirin kärjistäminen (1), (2), (4), (7) ristiriitojen lisääminen, valmiiden jakolinjojen hyödyntäminen (4) (33) refleksiivinen kontrolli (28) vahvistusharhat, kognitiiviset vi- noumat (1), (24) ääri-ideologioiden vahvistaminen (26) mielenosoitukset ja niiden masinoi- minen (1), (33) (34) avoimen datan ja julkisten rekiste- rien hyödyntäminen (33)</p>	<p>mielipide- ja asenneilmaston seu- ranta (3), (4), (10), (30), (32), (34) polarisaation vähentäminen (10), (26), (33) yksilötason resilienssi (22), (29)</p>	<p>medialukutaitoinen kansalainen (7), (14), (15), (23)</p>
<p>luottamus instituutioihin, luotta- musyhteiskunta (1), (4), (7), (28), (34) yhteiskunnan yhtenäisyys, sitä yh- dessä pitävät sidokset (15), (23)</p>	<p>oikeusvaltioperiaatteen kyseen- alaistaminen (26) historian vääristely (25) (33)</p>	<p>oikeusvaltioperiaatteen korostami- nen (26) viranomaisluottamus (6), (33), (34)</p>	
<p>henkinen kriisinkestävyys (1), (23)</p>	<p>vastakkainasettelun lietsominen (1), (7) epäluottamuksen lietsominen, ilma- piirin kärjistäminen (1), (2), (4), (7) ristiriitojen lisääminen, valmiiden jakolinjojen hyödyntäminen (4) (33)</p>	<p>kansalaisten luottamuksen ja tulevai- suususkon säilyttäminen (10) väärän tiedon oikaisu ja luotettavan tiedon tuottaminen (11) medialukutaito (23) väestön laaja koulutus (23)</p>	<p>opetus- ja kulttuuriministeriö (26)(28)</p>
<p>yhteiskunnan vähemmistöryhmät (7) diasporat (7) maahanmuuttajat (25)</p>	<p>viestin kohdentaminen, algoritmit, inhimillisen ja teknisen manipu- loinnin yhdistelmä (1) resonaattorit, bulvaanit (24), (26) syyllistäminen (25) ryhmien ajaminen toisiaan vastaan (30), (34) ääri-ideologioiden vahvistaminen (26)</p>	<p>proaktiivinen ja arvopohjainen vies- tintä (1), (15), (26), (30), (33), (34) kansalaisten luottamuksen ja tulevai- suususkon säilyttäminen (10) väärän tiedon oikaisu ja luotettavan tiedon tuottaminen (11)</p>	

3. Demokratia ja länsimaiset arvot

Uhkan kohde	Uhkatyökalu/menetelmä	varautuminen ja vastaaminen	varautumistoimijat
vaalit (1), (24), (33) demokraattiset prosessit (1) oikeusvaltion edellytykset (3)	väärennökset, hakkeroidut asiakirjat (1) tietomurrot, tuloksen manipulointi (7) hack and leak (32), (33), (34)	skenaariotyöskentely (33) kansallisen narratiivin korostaminen (33) viranomaisyhteistyö (33), (34) vaalivarautuminen (33) (34) oikeusvaltioperiaatteen korostaminen (26)	oikeusministeriö (33) VNK (33) kyberturvallisuuskeskus (33)
mielipiteenvapaus, sananvapaus (1), (23) avoin keskustelu (1), (11) julkinen keskustelu (1) avoin yhteiskunta (23)	vihapuhe, disinformaatio, deepfaket (1) kiistettävä ja vaikeasti attribuoitava toiminta (1) Potemkinin kulissit, valeutiset, valemediat (1) keskustelun tukahduttaminen, vaientaminen, vääristely, hämmäntäminen (1), (7), (11) salaliittoteoriat (26) keskustelun polarisointi, kärjistäminen (1), (33)	sananvapauden periaatteiden noudattaminen ja korostaminen (1) (23) (33) julkisen keskustelun suojeleminen ja kannustaminen, hiljentämisen varominen (1) valeutisten tunnistamiskyky (7) yksilötason resilienssi (22) (29) informaatiovaikuttamisen sietokyky (23)	valtionhallinto, oikeuslaitos (1) mediakenttä (1), (7), (10), (15), (23) erilaiset verkostot (1), (4) HVK mediapooli (23), (26), (27), (32)
demokraattisen yhteiskunnan mielipiteenmuodostusprosessi (1) yleinen mielipide ja käsitys todellisuudesta (15), (23) ihmisten tunteet ja ajattelu (7)	keskustelun ohjaaminen ja vääristely, retoriset keinot (1), (7), (11), (23) vaikuttamiskampanjat (1) viestin kohdentaminen, algoritmit, big datan hyödyntäminen (1) inhimillisen ja teknisen manipuloinnin yhdistelmä, väärennökset, hakkeroidut asiakirjat (1) informaation pesu, valesivustot ja -profiilit, bottiverkot (1), (4), (33)	tietoisuuden lisääminen informaatiovaikuttamisesta (1), (4), (8) medialukutaito, mediakasvatus (4), (7), (8), (10), (15), (17), (23), (24), (26), (28), (29), (30), (33) korkea koulutustaso, yleissivistys (6). (7), (15), (17), (23) valheellisen tai vihamielisen toiminnan paljastaminen yleisölle (1), (4), (27)	valveutuneet kansalaiset (1), (4), (23), (25), (30) yhteisöt, kansalaisjärjestöt (1), (4), (10), (23) yksilötason resilienssi (22) kirjastot (29) erilaiset verkostot (1), (4) Opetus- ja kulttuuriministeriö (29)

	<p>resonaattorit, bulvaanit (24), (26) argumentaatiovirheet, kuten argumenttitulva, olkiukot (1) vahvistusharhat, kognitiiviset viinomat (1), (24), (26)</p>	<p>oikean tiedon löydettävyys ja saavutettavuus (4), (15), (33) mielipide- ja asenneilmaston seuranta (3), (4), (10), (30), (32), (34) faktantarkastuksen (media, 3.sektori) rahoittaminen (1), (30) informaatiovaikuttamisen sietokyky (23) informaatiovaikuttamisen psykologisten menetelmien tunteminen (26)</p>	
<p>demokratia ja sen normit (1), (26) oikeusturva, oikeusvaltio (1), (23) ihmisoikeudet (1), (23) avoin yhteiskunta (23)</p>	<p>autoritaaristen normien normalisointi (26) ääriliikkeiden tukeminen (26), (34)</p>	<p>proaktiivinen ja arvopohjainen viestintä (1), (15), (26), (30), (33), (34) kansallisten narratiivien vahvistaminen (1), (7), (33)</p>	
<p>vapaa, riippumaton media (1), (7), (23) tiedon kanavat (23) toimittajat (23)</p>	<p>tiedon välittämiseen vaikuttaminen, manipulointi (1) luotettavan tiedon syrjäyttäminen (1) valeasiantuntijat, valeutiset, valemediat (1), (24), (27) medialuottamuksen rapauttaminen (34) maalittaminen, toimittajien painostaminen ja uhkailu (7), (23)</p>	<p>koulutus, kriittinen medialukutaito (4) disinformaation paljastaminen (7) faktantarkastustoiminnot (7) mielipide- ja asenneilmaston seuranta (3), (4), (10), (30), (32), (34) luotettavan journalismin edistäminen (10), (34) sosiaalisen median yritysten sääntely (23), (28), (33), (34)</p>	<p>VNK (4), (24), (25), (26), (27), (28), (29), (30), (32), (33), (34) toimittajat (1), (20), (34) mediakenttä (1), (7), (10), (15), (23) HVK mediapooli (23)(26)(27)(32)</p>